

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตประพฤติดมิชอบเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงที่ทวีจำนวนมากขึ้นในประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากการจัดลำดับจากดัชนีเกี่ยวกับการทุจริตที่องค์กรความโปร่งใสนานาชาติได้ทำการสำรวจในปี 2011 ปรากฏว่าประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 80 จากจำนวนประเทศทั้งหมด 183 ประเทศทั่วโลก¹

ปัญหาการทุจริตประพฤติดมิชอบประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นคือการกระทำความผิดของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 โดยการเรียกรับสินบนหรือเรียกกันว่าค่าสำนวนคดี หรือขายสำนวน เป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะหากในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการทุจริตผลที่ตามมาคือการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนเสียหายไป ซึ่งแนวทางในการป้องกันและปราบปราม และแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติดมิชอบนั้นอาจใช้มาตรการต่าง ๆ อาทิ มาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางสังคม มาตรการทางคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งแนวทางที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว คือ การกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาว่าด้วยความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการและกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาว่าด้วยความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นหลักประกันให้กับสังคมว่าการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญา จะควบคุมเจ้าพนักงานไม่ให้ใช้อำนาจหน้าที่ที่ตนเองมีไปใช้ในทางที่ก่อความเสียหายแก่ประชาชน

หากพิจารณาความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาแล้วจะมีมาตราที่เกี่ยวข้องกล่าวคือ มาตรา 200, 201, 202, 203, 204, 205 แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 ในส่วนที่เกี่ยวกับพนักงานสอบสวนซึ่งกระทำความผิด เรียกรับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นในขณะที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน

¹ จาก ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 (น. 1), โดย พัสสน ตันติเดมิท, 2555, กรุงเทพฯ.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 มีบทบัญญัติดังต่อไปนี้

มาตรา 201 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือ พนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต²

จากบทกฎหมายจะเห็นว่าความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญานั้น มีตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานชั้นแรกเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม เพราะอัยการและศาลจะพิจารณาสำนวนคดีต่อไปไม่ได้หากไม่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษและมีการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย

ซึ่งระบบการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทยพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนโดยอิสระ และเด็ดขาด ดังที่ศาลฎีกา มีคำวินิจฉัยต่อไปนี้ ฎีกาที่ 9/2481 อำนาจของพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการย่อมแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด ฉะนั้นพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนโดยอิสระและเด็ดขาดปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม เช่น ทนายความ อัยการ และ ศาล องค์กรอื่นในกระบวนการไม่อาจมีส่วนรับรู้ หรือตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐาน และการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนได้ ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ในการสั่งคดีและการว่าความในศาลมิได้รู้เห็นการดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนเพราะไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานคงมีหน้าที่เพียงพิจารณาข้อเท็จจริงไปตามสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนจัดทำขึ้นเท่านั้น ระบบกฎหมายดังกล่าวทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานตำรวจรวบรวมไว้นั้นได้แม้พนักงานอัยการจะมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ เมื่อเห็นว่าพยานหลักฐานในสำนวนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์แต่หากพนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาล่าช้าจนใกล้ครบกำหนดฝากขังผู้ต้องหาแล้ว (เมื่อครบกำหนดระยะเวลาฝากขังตามกฎหมายแล้วหากพนักงานอัยการยังไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ก็ต้องปล่อยผู้ต้องหาไปเพราะหมดระยะเวลาในการควบคุมตัวแล้วจากนั้นเมื่อสำนวนพร้อมฟ้องเมื่อใดก็ต้องออกหมายเรียกหรือขออนุมัติศาลออกหมายจับผู้ต้องหาเพื่อนำตัวมาขึ้นฟ้องต่อศาลต่อไป) ในประเด็นนี้เป็นจุดอ่อนของกระบวนการยุติธรรมเป็นผลให้เกิดช่องทางเรียกรับสินบนของพนักงานสอบสวนและอาจมีผลต่อการใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการและส่งผลเสียต่อคดีของรัฐในชั้นพิจารณาของศาลได้

² ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 201.

ปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าเป็นปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121) และห้ามมิให้อัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน (มาตรา 120) ซึ่งจากผลของการแบ่งแยกอำนาจการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกัน โศดเดียดขาด ส่งผลให้เกิดช่องทางเรียกรับสินบนของพนักงานสอบสวน เป็นการกระทำความผิดอาญาแม้การเป็นเจ้าพนักงานในฐานะพนักงานสอบสวน หากกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ในการยุติธรรมกฎหมายจะกำหนดบทลงโทษไว้มีอัตราโทษสูงสุดถึงประหารชีวิตก็ตาม แต่ปัญหาการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนก็ยังเกิดขึ้น

เพราะปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนดังกล่าวข้างต้นถือได้ว่าเป็นปัญหาในเชิงหลักการ หรือทฤษฎีการดำเนินคดีอาญาเนื่องจากระบบการดำเนินคดี ในชั้นก่อนฟ้อง (Pretrial Stage) ในประเทศไทยได้แบ่งแยกการสอบสวนคดีอาญา (Investigation) ออกจากการฟ้องร้องคดีอาญา (Prosecution) โดยเด็ดขาด ฉะนั้นจากสภาพของระบบการทำงานของกระบวนการยุติธรรมที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนมากเกินไป ปัญหาความผิดพลาดในการทำงานของกระบวนการยุติธรรมหรือการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมเกิดช่องว่างในการใช้กฎหมายทำให้เกิดปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบเรียกรับสินบน ปัญหานั้นเกิดจากการขาดการสร้างระบบให้อื้อต่อการตรวจสอบถ่วงดุล (Check and Balance) ที่เหมาะสมระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมขาดความโปร่งใส (Transparency) ขาดระบบที่จะเป็นหลักประกันความอิสระ และขาดระบบตรวจสอบความรับผิดชอบตามระบอบประชาธิปไตย (Accountability) ที่เหมาะสมและที่สำคัญบทลงโทษทางอาญาไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวได้เลยแม้จะมีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิตซึ่งเป็นประเด็นที่นำมาศึกษาครั้งนี้

โดยสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความบกพร่องผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมตลอดจนการใช้อำนาจโดยมิชอบ การละเมิดสิทธิพื้นฐานของผู้ต้องหาและจำเลยนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการเปิดโอกาสให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมโดย เฉพาะองค์กรที่ทำหน้าที่สืบสวนและสอบสวน ในชั้นต้นมีอำนาจผูกขาดในการบังคับใช้กฎหมายมากเกินไปโดยปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรมด้วยกันและขาดกระบวนการที่โปร่งใสที่ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของแต่ละองค์กรได้ นอกจากนั้นยังไม่มีการสร้างระบบการตรวจสอบความรับผิดชอบตามระบอบประชาธิปไตย (Accountability) ที่เหมาะสมทำให้บางครั้งอาจเกิดการแทรกแซงทางการเมืองมากเกินไปจนสมควรหรือในทางตรงกันข้ามอาจเกิดการผูกขาดอำนาจ หรือการครอบงำจากภายในองค์กรมากเกินไปจนทำให้การทำงานของกระบวนการยุติธรรมถูกบิดเบือนไป

ดังจะเห็นได้จากผลการเก็บสถิติของกองวินัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า สถิติข้าราชการตำรวจที่ถูกดำเนินการทางวินัย พ.ศ. 2552 – 2556 เฉพาะในเรื่อง “ทุจริตเรียกรับสินบน/ผิดต่อตำแหน่งหน้าที่” การกระทำผิดลดลงเล็กน้อยและก็เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 สถิติข้าราชการตำรวจที่ถูกดำเนินการทางวินัย พ.ศ. 2552 – 2555

ข้อหา	ปี 52	ปี 53	ปี 54	ปี 55
ทุจริตหรือผิดต่อตำแหน่งหน้าที่	261	251	401	444
ทุจริตสอบ	2	30	32	-
ทุจริตเงิน	67	27	58	38
ละทิ้งหน้าที่	1,014	1,594	1,957	1,140
ข่มเหงประชาชน	8	5	-	27
ซ้อมผู้ต้องหา	4	20	1	9
ปกปิดความผิดผู้ได้บังคับบัญชา	3	1	-	-
ผู้ต้องหาหลบหนี	72	75	140	114
ประพฤติตนไม่เหมาะสม	7	121	207	166
บกพร่องหน้าที่(อบายมุข)	171	268	171	73
บกพร่องหน้าที่(พงศ.)	675	542	619	607
สุรา	79	76	67	52
ยาเสพติด	96	88	136	124
ทรัพย์สินราชการ	320	91	25	31
การพนัน	20	25	25	9
บ้านพักราชการ	20	19	13	6
อาวุธปืน	106	258	328	360
ป่าไม้	33	28	54	40
จับผิดรถยนต์	66	92	82	45
ผู้สาว	135	110	135	114
วินัยกรณีอื่น ๆ	1,946	1,735	2,573	1,361
รวม	5,105	5,456	7,024	4,760

ที่มา : กองวินัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ข้อมูลจากตารางแสดงผลให้เห็นว่าความผิดฐานละทิ้งหน้าที่ บกพร่องหน้าที่ ทุจริตหรือผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ เป็นฐานการทำความผิดที่มีการร้องเรียนมากที่สุด ซึ่งล้วนแต่เป็นการทำความผิดต่อหน้าที่ และในความผิดทุจริตหรือผิดต่อตำแหน่งหน้าที่นั้นพบว่าการทำความผิดเพิ่มขึ้น ข้อมูลนี้จึงเป็นดัชนีบ่งชี้ได้ว่าในกระบวนการยุติธรรมในชั้นพนักงานสอบสวนยังมีการทุจริตประพฤติมิชอบอยู่ นั่นหมายถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อกระบวนการยุติธรรมของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

และในข้อมูลปี ป.ป.ช. รับเรื่องร้องเรียนทุจริตประพฤติมิชอบของตำรวจในช่วงปี 2544-2551 ซึ่งมีทั้งสิ้น 3,053 เรื่อง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลไปแล้ว 104 เรื่อง

พฤติกรรมที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลนั้นแบ่งออกเป็น การเรียกรับสินบนวิ่งคดีมากที่สุดราว 60 % การกลั่นแกล้ง ยึดค้น จับกุม การทุจริตนำเงินประกันตัวไปใช้ รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ³

ในส่วนของการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ก็ได้มีโครงการ “สั่งไม่ฟ้องเป็นศูนย์” ซึ่งเป็นโครงการเพื่อป้องกันพนักงานสอบสวน “คำสำนวน” มาตรการดังกล่าวมีเพื่อป้องกันการคำสำนวนหรือการบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อช่วยผู้กระทำความผิดในการไม่ฟ้องคดีและมีการเรียกรับผลประโยชน์ จึงกำหนดหลักเกณฑ์ให้พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนจนสิ้นกระบวนการความ ตรงไหนสั่งไม่ฟ้องต้องเคลียร์และชัดเจน จึงจะสามารถสั่งไม่ฟ้องคดีต่อผู้ต้องหาได้โดยหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ข้อที่ออกมา ก็สอดคล้องกับหลักกฎหมายทั่วไป มาตรการดังกล่าวออกมาก็เพื่อประโยชน์ในการชำระไว้ซึ่งความยุติธรรมให้แก่ประชาชน⁴ พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมเป็นที่พึ่งของประชาชนอย่างแท้จริง โครงการนี้เป้าหมายหลักคือไม่ต้องการให้คำสำนวนโดยการบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิดจะห้ามสั่งไม่ฟ้องเพื่อให้คนคืออยู่อย่างมีความสุขคนไม่ดีต้องถูกลงโทษจะได้เกรงกลัวไม่กล้าทำผิดอีก⁵ มาตรการดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าแม้แต่ในองค์กรตำรวจก็ยังยอมรับว่ามีการทุจริตประพฤติมิชอบในชั้นของพนักงานสอบสวน

³ ไทยพับลิก้า. (2558). ตำรวจกับการคอร์รัปชัน ปัญหาโลกแตกที่พูดทีก็ไม่มีวันจบ. สืบค้นจาก <http://thaipublica.org/2015/10/hesse004-nacc-6/>

⁴ Manager. (2558). ร้องโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แจงโครงการ “สั่งไม่ฟ้องเป็นศูนย์” เป็นการป้องกันพนักงานสอบสวนคำสำนวน หรือรับผลประโยชน์ช่วยเหลือผู้กระทำความผิด พร้อมยืนยันที่ผ่านมาไม่มีการคำสำนวน แต่เพื่อรักษามาตรฐานความยุติธรรม. สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9580000139513>

⁵ มติชน. (2558). “ศานิตย์” แจงโครงการ “สั่งฟ้องเป็นศูนย์” ป้องกันคำสำนวน. สืบค้นจาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1450686000

จะเห็นว่าแม้แต่ในองค์กรของตำรวจเองก็ยังยอมรับว่ามีการค้าสำนวน มีการเรียกรับสินบนเพื่อปิดคดี จึงได้เกิดโครงการ สั่งไม่ฟ้องเป็นศูนย์ขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ตำรวจเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่มีความสำคัญเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาทุกฉบับ อำนาจหน้าที่ของตำรวจครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การบริการการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม การสืบสวนแสวงหาพยานหลักฐาน การจับกุมผู้กระทำความผิดและการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิด อำนาจหน้าที่ของตำรวจที่มีอย่างกว้างขวางนั้นทำให้การทำงานของตำรวจต้องสัมผัสอย่างใกล้ชิดกับประชาชนโดยตรงอยู่ตลอดเวลา การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจึงมีโอกาที่จะไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ง่าย เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งในกรณีที่เป็นข่าวทางสื่อมวลชนหรือการร้องทุกข์กล่าวโทษเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อหน่วยงานภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือต่อองค์กรอิสระที่มีหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ต่าง ๆ จะปรากฏพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขตในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการใช้อำนาจหน้าที่โดยทุจริต เช่น การจับกุมผู้กระทำความผิดหน่วงเหนี่ยวกักขัง ขู่กรโชกเอาทรัพย์สินจากผู้ถูกจับกุม หรือพฤติกรรมที่มีเจตนาใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เช่น กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิด แล้วมีการซ้อม ทรมานเพื่อรับสารภาพเพื่อแลกกับเงินสินบนหรือให้ข้อมูลเพื่อการสืบสวนหรือพฤติกรรมปฏิบัติหน้าที่โดยประมาทเลินเล่อจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นหรือเรียกรับเงิน⁶ และที่จะกล่าวต่อไปคือ ตัวอย่างของคดีและบทความที่สะท้อนสภาพปัญหาได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำสั่ง ตร. ที่ 187/2558 ลงวันที่ 3 เมษายน 2558 เรื่องตั้งคณะกรรมการสอบสวน โดยระบุว่า ด้วยตำรวจภูธรภาค 9 คำสั่งที่ 119/2558 ลงวันที่ 20 มีนาคม 2558 แต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงกรณี พ.ต.ท.ธวัชชัย ชื่นเจริญ สวป.สภ.คลองแวง จ. สงขลา หัวหน้าชุดปราบปรามยาเสพติด บก.ภ.จว.สงขลา กับพวกกรณีจับกุม นายธีระพัฒน์ เสรีเกียรติดีตก ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และต่อมาผู้ต้องหาเสียชีวิตระหว่างถูกควบคุมตัว ผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงมีพยานหลักฐานรับฟังได้ว่า พฤติการณ์และการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดปราบปรามยาเสพติด บก.ภ.จว.สงขลา ดังต่อไปนี้ มีมูลความผิดวินัยร้ายแรง 1. พ.ต.ท. เชนศ พงษ์รอด สว.สส. กก.สส.ภ.จว.สงขลา 2. พ.ต.ท.ธวัชชัย ชื่นเจริญ สวป.สภ.คลองแวง จ.สงขลา 3. ร.ต.อ.ยอดนิพัฒน์ โส๊ะขาว รองสวป.สภ.

⁶ จาก การศึกษามาตรการป้องกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจเกินขอบเขต กรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (รายงานผลการวิจัย) (น. 1-2), โดย พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ และคณะ, ม.ป.ป., กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

สะเดา จ.สงขลา 4. ค.ต.สุรศักดิ์ แสงดี ผบ.หมู้งานปราบปราม สภ.เมืองสงขลา 5. ค.ต.พงษ์ บุญโรจน์ ผบ.หมู้งานสืบสวน สภ.เมืองสงขลา 6. ค.ต.จรงค์ สุทธิชล ผบ.หมู้งานสืบสวน สภ.เมืองสงขลา 7. ค.ต.สมชาย เรืองช่วย ผบ.หมู้งานปราบปราม สภ.ชุมพล จ.สงขลา 8. ค.ต.ประจักษ์ สิริพร ผบ.หมู้งานปราบปราม สภ.ม่วงขาว จ.สงขลา 9. ค.ต.พิทยา แสงเอียด ผบ.หมู้งานปราบปราม สภ.คอหงส์ จ.สงขลา และ 10. ค.ต.เชิดชัย พรรณราย ผบ.หมู้งานปราบปราม สภ.สะเดา

โดยมีพฤติการณ์และการกระทำ กล่าวคือ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม ที่ผ่านมา พ.ต.ท.ชนศ กับพวกได้ร่วมกันจับกุมนายธีระพัฒน์ เสรีเกียรติดีลัก พร้อมของกลางยาไอซ์ จากนั้นนำตัวไปควบคุมไว้ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ 5 ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ตั้งแต่วันที่ 7 - 9 มี.ค. 2558 ได้นำตัวส่งพนักงานสอบสวน ดำเนินคดีตามกฎหมาย ระหว่างที่นายธีระพัฒน์ ถูกควบคุมตัวอยู่นั้น ได้มีการเรียกรับผลประโยชน์เป็นเงินจำนวน 300,000 บาท เพื่อช่วยเหลือ นายธีระพัฒน์ ให้ได้รับการปล่อยตัว โดยมีนายเอ มารับเงินจำนวนดังกล่าว ต่อมาภายหลังนายธีระพัฒน์ ได้ถึงแก่ความตาย ระหว่างควบคุมตัว มีผู้หญิงชื่อ พี่สาว นำเงินจำนวนดังกล่าวมาคืนให้กับนายสมชัย เสรีเกียรติดีลัก และจากการตรวจชันสูตรพลิกศพนายธีระพัฒน์ พบว่า มีกระดูกซี่โครงหักจำนวน 4 ซี่ ปอดมีรอยฉีกขาดประมาณ 2 เซนติเมตร⁷

จากตัวอย่างที่กล่าวมาพบว่า บทบาทของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนมีการทุจริตประพฤติมิชอบในกระบวนการยุติธรรมสูงซึ่งในการศึกษานี้ศึกษากรณีมาตรการลงโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 กล่าวคือการเรียกรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อกระทำหรือไม่กระทำการตามหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ว่ามาตรการลงโทษทางอาญานี้มีความเหมาะสมอย่างไรในการที่จะแก้ไขปัญหการกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

เพราะการที่ประชาชนจะได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริงต้องเริ่มเข้าสู่กระบวนการอย่างตรงไปตรงมา ฉะนั้นการกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน หากพิจารณาภายใต้บริบทของประเทศไทยที่ต้องเผชิญหน้าท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในสมัยปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและมีความสลับซับซ้อนทำให้กระบวนการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของประเทศขาดความสมดุลและก่อให้เกิดสภาพปัญหาที่ต่อเนื่อง เกียวพันหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่สั่งสมติดต่อกันมายาวนานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงของประเทศ ซึ่งรวมถึงภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นต่อสายตาของประชาคมโลก ประเทศไทยยังคงต้องประสบปัญหาดังกล่าวที่นับวันจะมีรูปแบบของการกระทำผิดทุจริตคอร์รัปชันที่หลากหลายมิติและทวีความรุนแรงมากขึ้น

⁷ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ คำสั่ง ตร. ที่ 187/2558 ลงวันที่ 3 เมษายน 2558.

เรื่อย ๆ รัฐบาลจึงได้แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อรัฐสภาโดยถือว่า “การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน” เป็นนโยบายการบริหารหลักที่สำคัญของรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นหน่วยงานหลักในด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 – 2555 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นกลไกในการประสานความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศไทย จึงเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าปัญหาการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ซึ่งศึกษาในกรณีชั้นพนักงานสอบสวนนั้นจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมทางกฎหมาย เมื่อประชาชนต้องพึงพากระบวนการยุติธรรม

ส่วนมากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในการเรียกรับสินบนหรือคำสำนวนคดี ก็มักจะไม่ได้ถูกร้องทุกข์ดำเนินคดีเพราะทั้งผู้ให้และผู้รับสมประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย เว้นแต่ภายหลังมีการผิดเงื่อนไขกันจึงจะมีการร้องเรียนขึ้นมา แต่กระนั้นก็ยังมีการดำเนินคดีกับตัวพนักงานสอบสวนที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมซึ่งพนักงานสอบสวนได้เรียกรับสินบน

สืบเนื่องจากที่กล่าวข้างต้น อันเป็นผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนเพื่อให้จึงนำมาสู่การศึกษากฎหมายของไทยและของต่างประเทศตลอดจนแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ความหมาย ทฤษฎี ในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน
2. เพื่อศึกษาทฤษฎีการลงโทษ มาตรการบังคับทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม
3. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ เพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับความผิดการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน เพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศไทยต่อไป

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันประพตมิชอบในสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะพนักงานสอบสวนเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นตำแหน่งที่สาธารณะมีผลประโยชน์ส่วนตนอยู่ และได้ใช้อิทธิพลตามหน้าที่และความรับผิดชอบทางสาธารณะไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวอันเป็นลักษณะผลประโยชน์ทับซ้อน ถือว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดผลกระทบต่อการยุติธรรมของประเทศไทย อีกทั้งมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ยังมีข้อบกพร่องและไม่เหมาะสมอยู่หลายประการมีลักษณะที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติตามเนื่องจากยากต่อการทำความเข้าใจในขอบเขตและความหมายของบทบัญญัติโดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ไม่ใช่นักกฎหมายยังมีข้อขัดข้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่กระบวนการดำเนินคดีและกฎหมายที่จะนำมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดในปัจจุบันยังมีกระบวนการตรวจสอบที่ล่าช้าหลายขั้นตอนไม่เชื่อมโยงเป็นระบบ และไม่ครอบคลุมถึงลักษณะของการกระทำความผิดในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของการกระทำผิดเพื่อหลีกเลี่ยงข้อบังคับหรือมาตรการตามกฎหมายที่มีอยู่จึงทำให้มีผู้ที่ถูกลงโทษจากการกระทำความผิดดังกล่าวน้อยมากส่งผลให้ปัญหานี้หากเกิดขึ้นแล้วกระบวนการทางกฎหมายหรือมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถอำนวยการยุติธรรมได้อย่างประสิทธิภาพ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

โดยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะปัญหาการกระทำทุจริตของพนักงานสอบสวนโดยการเรียก รับยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นในขณะที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำแหน่งหน้าที่หนึ่งในกระบวนการยุติธรรมและเป็นการทำหน้าที่ขั้นแรกในการเริ่มกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยการศึกษาเพื่อต้องการอธิบายถึงสภาพปัญหา แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนี้รวมทั้งศึกษามาตรการลงโทษในความผิดนี้ทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ โดยการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาจากเอกสารงานวิจัย เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ทำการศึกษาเชิงวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยการค้นคว้าจากหนังสือ บทความ เอกสารประกอบการพิจารณากฎหมาย รวมทั้งรายงานการสัมมนาต่าง ๆ ของบุคคลและคณะบุคคลที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาที่เกี่ยวข้อง รายงานข่าว หนังสือพิมพ์ และเว็บไซต์ต่าง ๆ โดยเน้นการทำความเข้าใจเปรียบเทียบและวิเคราะห์ถึงที่มาของปัญหาทั้งของไทยในประเทศไทยและในต่างประเทศในปัญหาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตประพฤติดมิชอบ โดยอาศัยหลักเหตุผลและความยุติธรรมและวิจัยหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายเรื่องนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบแนวคิด ความหมาย ทฤษฎี ในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน
2. เพื่อทราบทฤษฎีการลงโทษ มาตรการบังคับทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ในการยุติธรรม
3. เพื่อทราบถึงมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับ ความผิดการทุจริตในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน เพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศไทยต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ความหมาย ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมายของไทย ที่เกี่ยวกับ การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิด ความหมาย ทฤษฎี มาตรการทางกฎหมายของไทย ที่เกี่ยวกับ
การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในประเด็นดังนี้

ซึ่งในการศึกษาแนวคิด ความหมาย ทฤษฎี ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายของไทย
ที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน มีความจำเป็นเพราะ
จะทำให้ทราบภูมิหลังของเรื่องการทุจริตประพฤตินิชอบว่าการทุจริตประพฤตินิชอบนั้นมีความ
เป็นมาอย่างไรมีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยในด้านใดตลอด ทั้งการทราบภูมิหลังของการทุจริต
ประพฤตินิชอบจะทำให้ทราบวิธีการแก้ไขปัญหาเป็นลำดับว่าสามารถแก้ไขปัญหาทุจริต
ประพฤตินิชอบในสังคมไทยได้มากน้อยอย่างไร และการศึกษานี้จะทำการศึกษาเฉพาะลงไป
ด้านการทุจริตประพฤตินิชอบของพนักงานสอบสวนในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่
เนื่องจากการทุจริตประพฤตินิชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการยุติธรรมนั้น
เป็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมาก

ซึ่งในบทนี้ได้ศึกษาแนวคิด ความหมาย ทฤษฎี ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายของ
ไทยที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนโดยเรียงลำดับ
การศึกษาในแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด ความหมาย เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของ
พนักงานสอบสวน

2.1.1 แนวความคิด ความหมายของการทุจริต

2.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนคดีอาญา

2.1.3 การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

2.1.4 การประพฤตินิชอบของตำรวจ

2.1.5 ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่

ตำรวจ

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่

2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

2.2.2 ทฤษฎีการทุจริต

2.3 ทฤษฎีการลงโทษ

2.3.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิด (Retributive Theory)

2.3.2 ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)

2.3.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitative Theory) และ

2.3.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

2.4 มาตรการบังคับทางอาญา

2.5 มาตรการทางกฎหมายไทยเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

ของพนักงานสอบสวน

2.1 แนวคิด ความหมาย เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน

2.1.1 แนวความคิด ความหมายของการทุจริต

2.1.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ⁸ บุคลากรภาครัฐไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเป็น “ข้าราชการ” หรือ “พนักงานของรัฐ” หรือ “เจ้าพนักงาน” หรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กรรมการ อนุกรรมการ ถือเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งจะต้องปฏิบัติการเป็นบุคลากรภาครัฐจะมีฐานะพิเศษที่มีกฎหมายควบคุมการปฏิบัติหน้าที่มิให้ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ อาทิเช่น ประมวลกฎหมายอาญา หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ มาตรา 147-166 และประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม มาตรา 200 – 205 ซึ่งได้กำหนดความผิดไว้สำหรับเจ้าพนักงานที่ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ในหลายรูปแบบ การใช้อำนาจหน้าที่โดย มิชอบของบุคลากรภาครัฐ เป็นพฤติกรรมที่สร้างความเสียหายให้แก่สังคมและประเทศส่งผลเสียหายแก่ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากพฤติกรรมนั้น ทั้งทางตรงและทางอ้อมและก่อให้เกิดความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคมโดยรวม การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบมีทั้งการทุจริตคอร์รัปชัน และการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบที่ส่งผลเสียหายต่อบุคคลอื่น เมื่อกล่าวถึงการทุจริตคอร์รัปชัน โดยทั่วไปจะหมายถึง พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่มีอยู่จริง หรือเชื่อว่ามีฐานะเป็นกติกาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกี่ยวข้องกับ

⁸ การศึกษามาตรการป้องกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจเกินขอบเขต กรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (รายงานผลการวิจัย) (น. 14-15). เล่มเดิม.

แรงจูงใจพิเศษ คือ แรงจูงใจที่จะหาผลประโยชน์ส่วนตัวบนพื้นฐานความเสียหายของส่วนรวม ผลประโยชน์ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของเงินตรา หรืออาจจะอยู่ในรูปอื่น ๆ ก็ได้ อาจจะอยู่ในรูปการเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งอย่างรวดเร็วการให้ยศและผลประโยชน์อื่น ๆ บางครั้งอาจไม่ใช่ผลประโยชน์เฉพาะบุคคล แต่เป็นผลประโยชน์ของครอบครัวหรือของกลุ่มหรือความหมายที่นักรัฐศาสตร์ อย่างเช่น แซมมวล พี ฮันติงตัน ได้ให้นิยามไว้ โดยเน้นถึงเป้าหมายของการคอร์รัปชันไว้ว่าเป็น พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่บิดเบือนไปจากปทัสถานอันเป็นที่ยอมรับกันเพื่อที่จะรับใช้เป้าหมายของส่วนตัว หากมองในเชิงระบบก็จะพบว่าผลประโยชน์ที่มีการแสวงหาจากคอร์รัปชันนี้ ผู้ที่คอร์รัปชันเป็นผู้แย่งชิงมาจากสาธารณะ แทนที่จะปล่อยให้ผลประโยชน์นั้นตกแก่ประชาชน ดังที่ จาคอป ฟาน คลาเฟเรน ได้กล่าวถึง การคอร์รัปชันว่า คือการแสวงหาประโยชน์จากสาธารณชน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เพราะข้าราชการครองตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเป็นอิสระโดยไม่สนใจรับใช้ประชาชน

2.1.1.2 ความหมายของการทุจริต คอร์รัปชัน ในการศึกษาถึงความหมายนั้นควรศึกษา ในหลายความหมาย เพื่อการนำมาประมวลให้เกิดเป็นความเข้าใจที่ตรงกัน

ความหมายของคำว่าทุจริต

ทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1) บัญญัติว่า โดยทุจริตหมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้ โดยที่ขอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น⁹

สำหรับบุคลากรของรัฐโดยทั่วไป การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบส่วนใหญ่จะหมายถึง การทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแต่ละวิน การปฏิบัติ หรือใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ แต่สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ลักษณะการใช้ อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ จะมีลักษณะที่แตกต่างออกไป เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกจากจะเป็น เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยความหมายทั่วไปแล้วยังมีสถานภาพเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญา เช่น อำนาจจับกุม ตรวจค้น สืบสวน สอบสวน เป็นต้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ได้บัญญัติว่า พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจ หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ ตำรวจมีลักษณะที่แตกต่างไปจากบุคลากรของรัฐหรือข้าราชการอื่น ๆ คือ มีทั้งการทุจริตคอร์รัปชัน (police corruption) และการประพฤติมิชอบของตำรวจ (police misconduct)¹⁰

⁹ ประมวลกฎหมายอาญา.

¹⁰ การศึกษามาตรการป้องกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจเกินขอบเขต กรณีเจ้าพนักงานตำรวจ ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (รายงานผลการวิจัย) (น. 14). เล่มเดิม.

คำว่า “ทุจริต” มีการให้ความหมายไว้มากมายหลายความหมายดังนี้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ให้คำนิยามไว้ในมาตรา 4 ดังนี้ “ทุจริตต่อหน้าที่” หมายความว่าปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหน้าที่ซึ่งตนมิได้มีตำแหน่งเหนือหน้านั้นหรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือ หน้าที่ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ส่วนคำในภาษาอังกฤษที่มีความหมายตรงกับคำว่า “ทุจริต” คือคำว่า “คอร์รัปชัน” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก หมายถึง “การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการกระทำที่ชั่วช้าและฉ้อโกงโดยเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายรวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งหน้าที่ และสิทธิของผู้อื่น¹¹ นอกจากนี้ ยังหมายถึงการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งประชาชนไว้วางใจกระทำต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยการรับหรือยอมรับประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น” นอกจากคำว่า “คอร์รัปชัน” จะมีความหมายตรงกับคำว่า “ทุจริต” ในภาษาไทยแล้ว ยังมีผู้ให้ความเห็นว่าคำว่า “คอร์รัปชัน” นี้ น่าจะใกล้เคียงกับคำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” แต่อย่างไรก็ดี ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีความเห็นว่า คำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” มีความหมายแคบกว่า “คอร์รัปชัน” เพราะคำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” อาจจะหมายถึงการเบียดบังยกยอกทรัพย์สินของรัฐและของสาธารณะเท่านั้น แต่บางท่านมีความเห็นว่าคำนี้น่าจะรวมถึง การกินสินบนและการแสวงหาอำนาจโดยวิธีการอันผิดธรรมเนียมของคลองธรรมด้วย ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “คอร์รัปชัน” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งในที่นี้จะถือว่า คำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” มีความหมายอย่างกว้างตรงกับคำว่า “คอร์รัปชัน” ในภาษาอังกฤษซึ่งตรงกับที่คนทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันนี้เรียกการฉ้อราษฎร์บังหลวงว่าเป็นการคอร์รัปชันอย่างทับศัพท์เสียส่วนมากแม้บางส่วนของความหมายไม่ครอบคลุมหรือเกินเลยไปบ้างขอให้ใช้คำว่าฉ้อราษฎร์บังหลวงแทน¹²

ในรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาความเหมาะสมในการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานเข้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 โดยรองศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ได้กล่าวถึงคำนิยามการทุจริตและประพฤติมิชอบไว้ กล่าวคือ

¹¹ จาก การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาคเอกชน โดยองค์กรอิสระของรัฐ: ศึกษาเฉพาะกรณี คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (น. 5), โดย ชาญวิทย์ วิมา, 2545, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

¹² จาก กฎหมายกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายไฉน รัดโนดม) (น. 1), โดย ชานินทร์ กรัยวิเชียร, 2510, พระนคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 ได้นำคำว่า “การทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ” มาใช้อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ทั้งนี้เพื่อใช้แทนการกระทำความผิดลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยรวม ๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งอาจเป็นความผิดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเป็นความผิดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาก็ได้ โดยนิยามของคำว่า “การทุจริตในวงราชการ” และ “การประพฤติมิชอบใน วงราชการ” ไว้ดังนี้¹³

“การทุจริตในวงราชการ” หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

“การประพฤติมิชอบในวงราชการ” หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติคณะรัฐมนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมุ่งหมายจะควบคุมดูแล การรับ การเก็บรักษา หรือการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าการปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัตินั้นเป็นการทุจริตในวงราชการด้วยหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงการประมาทเลินเล่อในหน้าที่ดังกล่าวด้วย

จากนิยามของคำว่า “การทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ” ข้างต้น แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ราชการ¹⁴

ในรัฐเสรีประชาธิปไตยเจ้าหน้าที่ของรัฐมีสถานะแตกต่าง จากบุคคลธรรมดาตรงที่เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้มีอำนาจกระทำการต่าง ๆ แทนรัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นผู้รักษาไว้ซึ่งประโยชน์ร่วมกันของมหาชน อำนาจดังกล่าวจึงมิได้ผูกติดกับตัวบุคคล แต่มีที่มาจากการมีสถานะภาพเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งอยู่ในฐานะเป็นกลไกของรัฐบาลในการดำเนินการปกครองประเทศตามแนวนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้ต่อรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องมีจิตสำนึกถึงความมุ่งหมายของการปฏิบัติราชการเพื่อส่วนรวมเสมอ ดังนั้นการที่

¹³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518, มาตรา 3.

¹⁴ จาก โครงการศึกษา ความเหมาะสมในการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 (รายงานผลการวิจัย) (น.62), โดย อุดม รัฐอมฤต, 2555, กรุงเทพฯ.

เจ้าหน้าที่ของรัฐมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากหลักเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับกันดังกล่าว เพื่อตอบสนองจุดประสงค์ส่วนตัวจึงต้องถือว่าเป็นการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

การปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ราชการเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นก็ถือการเบียดบังยกยอกผลประโยชน์ของรัฐมาเป็นประโยชน์ ส่วนตัวที่ดียอมเป็นที่เห็นได้ชัดว่าเป็นการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการอย่างแน่นอน แต่ยังมีการกระทำบางอย่างของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีได้เป็นการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยตรงแต่อาศัยอิทธิพลของการมีตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นเครื่องช่วยให้การกระทำอันมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นดำเนินไปได้ เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขนสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาโดยไม่ต้องจ่ายภาษีหรือฝากลูกหลานเขาเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลโดยไม่ต้องผ่านการสอบที่ถูกต้อง แม้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นไม่ได้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการนั้นเลย ลักษณะเช่นนี้ย่อมเห็นได้ชัดว่าอิทธิพลของเจ้าหน้าที่ของรัฐยอมมาจากการมีตำแหน่งหน้าที่ราชการนั่นเอง ซึ่งในกรณีนี้จึงมีนิยามความหมายของการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการให้เห็นชัดขึ้นอีกว่า คือ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากหน้าที่ตามแบบแผนของทางราชการเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวญาติพี่น้องพรรคพวกหรือเห็นแก่ความมั่งคั่งและสถานภาพที่จะได้รับ รวมถึงการละเมิดกฎเกณฑ์ที่ต่อต้านการใช้อิทธิพลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

2. โดยทุจริตหรือมุ่งให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด¹⁵

การทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการเป็นพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบแตกพิจารณาข้อเท็จจริงจริงเดียวกันในด้านกลับ การกระทำเดียวกันอาจก่อความเสียหายแก่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดด้วยก็ได้ซึ่งสอดคล้องกับคำว่า “ฉ้อราษฎ์บังหลวง” คือ เป็นการเรียกเอาเงินหรืออามิสอย่างอื่นเพื่อปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการเป็นการให้ลูกแกลผู้ให้สินบน หรือการที่เจ้าพนักงานทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการทำให้เกิดความเสียหายแก่ผลประโยชน์ของแผ่นดิน ทั้งนี้ จะโดยสมคบกับราษฎรเบียดบังผลประโยชน์หรือไม่ก็ตาม เช่น ตามกฎหมายราษฎรจะต้องเสียภาษี เป็นเงินจำนวนหนึ่ง แต่เจ้าพนักงานสมคบกับราษฎรเพื่อให้เสียภาษีน้อยลงโดยเจ้าพนักงานได้รับค่าตอบแทนเป็นสินบน หรือมิฉะนั้นเป็นการที่เจ้าพนักงานเบียดบังยกยอกผลประโยชน์ของแผ่นดินโดยไม่มีราษฎรเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยคือคำนวณภาษีเกินกว่าที่ราษฎรจะต้องเสีย แล้วยกยอกเงินส่วนเกินที่ราษฎรชำระไว้มาเป็นของตนเองทั้งนี้เป็นการกระทำผิดฐานทุจริตในหน้าที่

¹⁵ แหล่งเดิม.

ดังนั้น ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ที่กลั่นแกล้ง ราษฎรหรือไม่ ปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนหรือคำสั่งของทางราชการ ก็คือกรณีเช่น นี้แม่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นมิได้มุ่งแสวงหาประโยชน์ในทางทรัพย์สินแต่อย่างใด ก็เห็นได้ชัดว่าเป็นการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ราชการเบี่ยงเบนจากหลักเกณฑ์ปกติเพื่อจุดประสงค์ ส่วนตนทำให้เกิดความเสียหายแก่ราษฎรหรือราชการขึ้นแล้วพฤติกรรมเช่นนี้ย่อมถือได้ เช่นเดียว กันว่าเป็นการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการซึ่งอาจเป็นความผิดทั้งทางวินัยและทางอาญา

ในการศึกษาความหมายของการทุจริตจาก BLACK'S LAW DICTIONARY ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่าทุจริตไว้ ดังนี้

ทุจริต หมายความว่า การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการกระทำชั่วและ น้อยใจ โดยมีเจตนาที่จะหลีกเลียงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งหน้าที่และสิทธิของ ผู้อื่น¹⁶

ความหมายคอร์รัปชัน

การคอร์รัปชัน (corruption) เป็นคำภาษาอังกฤษที่คนไทยนิยมใช้กันมานานและเป็นที่ เข้าใจว่าหมายถึงการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการหรือการฉ้อราษฎร์บังหลวง¹⁷ สำหรับ ความหมายในทางกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ระบุว่า ทุจริตต่อหน้าที่หมายความว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ ใดๆในตำแหน่งหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติใดๆในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่น เชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ซึ่งตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือ หน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น¹⁸

(1) มีร์ดาล (Gunnar Myrdal) ให้ความหมายของคำว่า “คอร์รัปชัน” ไว้ในวารสาร เอเชีย แม็กกาซีนว่า “คอร์รัปชัน” เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมีความหมายรวมถึงการกระทำ ทุกลักษณะที่เป็นไปโดยมิชอบ หรือเป็นการกระทำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว โดยใช้อำนาจและ

¹⁶ Corruption. An act done with an intent to give some advantage inconsistent with official duty and the rights of others. The act of an official or fiduciary person who unlawfully and wrongfully uses his station or character to procure some benefit for himself or for another person, contrary to duty and the rights of others. See Bribe; Extortion. From *BLACK'S LAW DICTIONARY* (p. 345), By HENRY CAMPBELL BLACK, 1990, USA.

¹⁷ จาก *การคอร์รัปชันของตำรวจ:แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะและการควบคุม* (น. 63), โดย โสภณ ศรีวพจน์ (แปล), 2539, นครปฐม.

¹⁸ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน พ.ศ. 2542, มาตรา 4.

อิทธิพลที่มีอยู่ตามตำแหน่งหน้าที่ หรืออาศัยฐานะตำแหน่งพิเศษที่ตนมีอยู่ในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องอยู่กับกิจการสาธารณะและคำนี้ยังมีความหมายครอบคลุมถึงการกินสินบนด้วย”¹⁹

(2) แวนรอย (Edward Van Ro) ได้ให้ความหมายคำว่า “คอร์รัปชัน” ว่าเป็น “การใช้อำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งกำไร ฉันทามติหรืออภิสิทธิ์หรือเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มหรือชนชั้น ซึ่งออกมาในลักษณะเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย หรือละเลยมาตรฐานความประพฤติทางศีลธรรมจรรยาที่เทศพูนกัน”²⁰

(3) วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์ ได้ให้ความหมายในทัศนะสากลทั่ว ๆ ไปว่า “การคอร์รัปชันเป็นสถาบันนอกเหนือกฎหมาย (extra-legal institution) หรือนอกเหนือข้อตกลงโดยชอบธรรมทางสังคมในตอนนี้ ซึ่งบุคคลหรือคณะบุคคลที่อยู่ในระบบราชการ หรือเอกชนหรือทั้งสองระบบใช้ปฏิบัติกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์แห่งตน โดยทำให้บุคคลอื่นที่ไม่มีส่วนร่วมด้วยโดยตรงต้องเสียประโยชน์ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้สุดแล้วแต่ผลของการต่อรองหรือการยินยอมของบุคคลที่มีส่วนรวมโดยตรงในการกระทำนั้น ๆ” ในลักษณะดังกล่าว การฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นเรื่องที่เน้นทางด้านความรู้สึก (subjective) เป็นเรื่องเกี่ยวกับระบบคุณค่า (Value system) ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากต่อการกำหนด การที่จะบอกว่าอะไรคือการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้น ย่อมจะขึ้นอยู่กับจุดอ้างอิงที่ใช้ การที่จะเอามาตรฐานของสังคมหนึ่งไปวัดพฤติกรรมของอีกสังคมหนึ่งว่าเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือไม่นั้นต้องทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง นอกจากนี้แนวความคิดที่ใช่เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้น จะใช้แบบสมบูรณ์นัย (absolute concept) ไม่ได้ เพราะการฉ้อราษฎร์บังหลวงไม่ว่าจะเกิดขึ้นในสังคมใดก็ตามย่อมมีพลวัตภาพ (dynamism) ในตัวเอง นั่นคือความหมายของการฉ้อราษฎร์บังหลวงย่อมเปลี่ยนแปลงได้เสมอสุดแต่แบบกำหนด (norms) ของสังคมในตอนนี้²¹

(4) David H. Bayley ได้กล่าวไว้ใน The Effects of Corruption in a Developing Nation ในหนังสือ Political Corruption ของ Arnold J. Heidenheimer ว่า “คอร์รัปชัน เป็นเรื่องธรรมดาของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลาย ซึ่งมักจะกล่าวขวัญกันอยู่เป็นประจำในรูปของข่าวลือเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีความจริงอยู่มากเหมือนกันและพอจะตั้งเป็นข้อสังเกตไว้ว่า ประชาชนในประเทศด้อย

¹⁹ จาก องค์ความรู้ว่าด้วยการทุจริตและประพฤติมิชอบใน วงราชการ (รายงานผลการวิจัย) (น. 11), โดย พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2539, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการ.

²⁰ แหล่งเดิม.

²¹ จาก การวิเคราะห์การขัดแย้งกับการศึกษาเรื่องคอร์รัปชัน, โดย วารินทร์ วงศ์หาญเชาว์, 2516 (มกราคม), วารสารสังคมศาสตร์, 10(1), น. 45.

พัฒนามักจะถือว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นส่วนประกอบชีวิตประจำวันของข้าราชการจะขาดเสียมิได้ และบรรดาข้าราชการก็มีความรู้สึกเช่นนั้นด้วย”²²

นอกจากนี้ David H. Bayley ได้ให้ความหมายว่า “คอร์รัปชัน” ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับสินบนนั้นเป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดอันเกิดขึ้นจากการเห็นประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ซึ่งประโยชน์ส่วนตนนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเงินตราเสมอไป” อาจกล่าวได้ว่า คำนิยามนี้ครอบคลุมไปถึงค่านิยามที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ และเป็นค่านิยามที่มีความหมายใกล้เคียงกับค่านิยามของ ไฮเดนไฮเมอร์ (Arnold J. Heidenheimer) ซึ่งได้แบ่งค่านิยามของการฉ้อราษฎร์บังหลวงออกเป็น 3 จำพวก คือ ค่านิยามที่เน้นระบบราชการ เน้นที่กลไกการตลาด และเน้นที่ประโยชน์สาธารณะโดยมีรายละเอียดบางประการดังนี้²³

1. ค่านิยามที่เน้นระบบราชการ ค่านิยามที่เน้นถึงระบบราชการ (public office-centered definition) เช่นค่านิยามของแม็ค มุลแลน (M. Mc Mullen) ที่กล่าวว่า “ถ้าเจ้าหน้าที่คนใดได้รับเงินในการปฏิบัติหน้าที่ ลักษณะการกระทำเช่นนี้ ถือ ว่าเป็นการคอร์รัปชัน” หรือค่านิยามของเนย์ (J. S. Ney) ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า “คอร์รัปชันเป็นพฤติกรรมที่หันเหออกจากหน้าที่ที่ปฏิบัติโดยปกติ เพราะว่าคำนึงถึงเรื่องส่วนตัว (เช่นครอบครัว ความเป็นเพื่อน) อันเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย ซึ่งพฤติกรรมอันนี้ รวมถึงการให้สินบนการเกื้อหนุนญาติมิตรการโกงเงินที่ตั้งไว้เป็นพิเศษ เป็นต้น”²⁴

2. ค่านิยามที่เน้นกลไกทางตลาด ค่านิยามที่เน้นถึงการต่อรองทางกลไกทางตลาด (market-centered definition) เช่น ค่านิยามของเลฟท์ (Nathaniel Left) ซึ่งได้ให้ความหมายว่า “คอร์รัปชันเป็นสถาบันนอกเหนือ กฎหมายซึ่งบุคคลแต่ละบุคคลหรือกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งใช้ปฏิบัติเพื่อให้ได้มา ซึ่งอิทธิพลในระบบการบริหารการกระทำที่ถือว่าการคอร์รัปชันมีความหมายที่ว่าการกลุ่มเหล่านั้น สามารถเข้าร่วมในการตัดสินใจนโยบายการบริหารมากกว่ากลุ่มอื่น”²⁵

3. ค่านิยามที่เน้นเรื่องสาธารณะประโยชน์ ค่านิยามที่เน้นถึงการขัดสาธารณะประโยชน์ (public-interest-centered definition) เช่นค่านิยามของฟรีดริช (Carl Friedrich) ซึ่งได้ให้ความหมายว่า ลักษณะของการฉ้อราษฎร์บังหลวง มีความสำคัญอยู่ทุกหนทุกแห่งถืออำนาจในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเป็นผู้รับผิดชอบในหน้าที่กระทำการโดยการรับสินจ้างรางวัลหรือได้รับเงินทอง ซึ่งการกระทำนั้นเป็นการทำลายผลประโยชน์ของสาธารณะ หรือค่านิยามของโรโกว์ (Arnold A.

²² องค์ความรู้ว่าด้วยการทุจริตและประพฤติมิชอบใน วงราชการ (รายงานผลการวิจัย) (น. 13). เล่มเดิม.

²³ จาก คำประกาศของความรู้สึกละใหม่ (น. 1), โดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2518, กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

²⁴ องค์ความรู้ว่าด้วยการทุจริตและประพฤติมิชอบใน วงราชการ (รายงานผลการวิจัย) (น. 14). เล่มเดิม.

²⁵ แหล่งเดิม.

Rogow) และ ลาสส์เวลล์ (Harold D. Lasswell) ซึ่งได้ระบุไว้ว่า “คอร์รัปชันเป็นการฝ่าฝืนหรือละเมิดความรับผิดชอบต่อกฎข้อบังคับที่พลเมืองพึงปฏิบัติและเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับระบบสาธารณะประโยชน์ทั่วไปและการฝ่าฝืนผลประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบเป็นพิเศษก็ถือว่าการคอร์รัปชันด้วย”²⁶

สรุปจากคำนิยามทัศนศาสตร์สากลทั่วไปของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ความหมายของการคอร์รัปชันในทัศนศาสตร์นั้นเป็นคำที่มีความหมายอย่างกว้างขวางมาก ไม่เพียงแต่จะกินความถึงการทุจริตและประพฤตินิষอบในระบบราชการเท่านั้นแต่ยังครอบคลุมไปถึงเรื่อง การเมืองเศรษฐกิจและสังคมในภาคเอกชนอีกด้วย

ความหมายของสินบน

สินบน หมายถึง ทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ให้แก่บุคคลเพื่อให้ผู้นั้นกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการตามที่ผู้จ่ายเงินสินบนต้องการ คำว่า สินบน ประกอบด้วยคำว่า สิน กับคำว่า บน สิน เป็นคำไทย แปลว่า ทรัพย์สิน บน เป็นคำภาษาเขมรว่า บน (อ่านว่า บ้อน) หมายถึง การขอร้อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วย โดยสัญญาว่าหากช่วยให้สำเร็จแล้วจะให้สิ่งของตอบแทน สินบน จึงหมายถึง เงินที่ให้ในลักษณะการบน แต่เป็นการบนเพื่อให้ช่วยในการทุจริต การให้สินบนจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพื่อให้อนุมัติโครงการต่าง ๆ ทำให้รัฐต้องจ่ายเงินมากกว่าที่ควรจ่ายจริงหลายเท่า จัดเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยตรง²⁷

มีการจ่ายเงินที่เรียกว่าเงินสินบนอีกประเภทหนึ่ง คือเงินที่จ่ายให้แก่ผู้นำจับผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย ภาษาไทยเรียกว่า สินบนนำจับ เช่น ผู้ที่ช่วยชี้เบาะแสให้ตำรวจจับผู้ร้ายหรือผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด จะได้รับสินบนนำจับ

2.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา และการสอบสวนคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมที่สำคัญมากที่สุดอันหนึ่ง ดังนั้น รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาจึงสัมพันธ์กับแนวคิดการรักษาความสงบเรียบร้อย²⁸ ซึ่งในประเทศไทยก็มีการใช้หลักในการดำเนินคดีอาญาดังจะกล่าวต่อไปนี้

²⁶ แหล่งเดิม.

²⁷ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/>

²⁸ จาก วิถีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน, โดย คณิต ณ นคร, 2539, วารสารอัยการ, 19(215), น. 11.

หลักการดำเนินคดีอาญาซึ่งมีด้วยกัน 3 หลักการ²⁹ ดังนี้

1. การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) เป็นการดำเนินคดีดั้งเดิมสมัยบ้านเมืองยังไม่เป็นปึกแผ่น หากใครถูกประทุษร้ายก็จะมาร้องต่อผู้ตัดสิน เป็นการดำเนินคดีที่ยังปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายปัจจุบัน คือ การดำเนินคดีโดยผู้เสียหายลักษณะดังกล่าว ไม่ต่างจากการดำเนินคดีทางแพ่ง

2. การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) โดยรากเหง้าแล้วถือเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนนี้เกิดขึ้นควบคู่กันกับการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายซึ่งถือว่าประชาชนทุกคนมีหน้าที่ รักษาความสงบเรียบร้อย ดังนั้น ประชาชนทุกคนจึงมี สิทธิ ฟ้องร้องคดีได้ หากทราบว่ามีความผิดเกิดขึ้นลักษณะในการดำเนินคดีอาญาในหลักการนี้จึงเท่ากับเป็นกรณี เอกชนคนหนึ่งฟ้องเอกชนอีกคนหนึ่งผู้ฟ้องหรือโจทก์กับผู้ถูกฟ้องหรือจำเลยถือได้ว่ามีฐานะเท่าเทียมกัน ทำนองเดียวกับโจทก์จำเลยในคดีแพ่งรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในศาลของประเทศอังกฤษจึงมีลักษณะเป็นการต่อสู้ ระหว่างคู่ความในการทำนองคดีแพ่งการค้นหาความจริงจึงเป็นเรื่องของคู่ความโดยวิธีการถามค้าน (Cross-Examination) การใช้ระบบลูกขุน (Jury) ในการชี้ขาดความผิดของจำเลยในคดีอาญาส่วนใหญ่ พิพากษาจะแสดงบทบาท “วางเฉย” (Passive) ในการพิจารณาคดีโดยปล่อยให้คู่ความต่อสู้กันในเชิงพยานหลักฐานส่วนใหญ่พิพากษาจะมีหน้าที่คอยควบคุมมิให้เสนอพยานหลักฐานที่ผิดกฎหมายหรือควบคุมมิให้มีการเอาเปรียบกันในเชิงพยานหลักฐานหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความ คล้ายกับกรรมการควบคุมการแข่งขันกีฬา นั่นเอง

3. การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เป็นหลักการในการดำเนินคดีอาญาในประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรป คือ การดำเนินคดีที่ถือว่ารัฐมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ อัยการจึงมิใช่คู่ความในเนื้อหาของคดีและไม่มีลักษณะของการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความสองฝ่าย อย่างเช่น การดำเนินคดีในประเทศอังกฤษหากแต่ศาล อัยการ หรือแม้แต่ทนายความ ต่างมีหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีอาญาทั้งสิ้น ผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาทุกฝ่ายหรือองค์กรในการดำเนินคดีอาญาทุกองค์กรจะต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริงอย่างจริงจังและการค้นหาความจริงจะไม่จำกัดอยู่กับรูปแบบพิธีอย่างในประเทศอังกฤษ ระบบลูกขุนในประเทศภาคพื้นยุโรปจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอและในประเทศเยอรมนีได้ปรับเปลี่ยนระบบลูกขุน ซึ่งได้นำมาใช้ในระยะหนึ่งไปเป็นผู้พิพากษาสมทบแทน ทั้งนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจตุลาการด้วยแทนที่จะถูกผูกขาดไว้แต่เจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้พิพากษาฝ่ายเดียวจากนั้น

²⁹ จาก ปฎิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สะท้อนทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย (น. 47), โดย คณิต ณ นคร, 2552, กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

การค้นหาคความจริงโดยวิธีการถามค้าน (Cross-Examination) อันเป็นผลพวงของการดำเนินคดีอาญา โดยประชาชนจึงไม่อาจใช้ได้จริงในหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐทั้งนี้เพราะการถามค้าน เป็นเรื่องของการต่อสู้กันในคดี แม้ประเทศเยอรมนีจะได้นำเอาวิธีการถามค้านมาบัญญัติไว้ใน กฎหมายก็ตามแต่บทบัญญัติเกี่ยวกับการถามค้านดังกล่าวก็เสมือนเป็นตัวบดทลายลักษณะอักษรที่ตาย ทันทีตั้งแต่ได้รับการบัญญัติขึ้นมา

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่านิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาความอาญาในหลักการ ดำเนินคดีอาญา โดยประชาชนนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับการต่อสู้ในทำนองเดียวกับคดีแพ่ง กล่าวคือ ในคดีแพ่งเป็นกรณีของข้อพิพาทในทางกฎหมายที่มีผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องสองฝ่ายที่ เท่าเทียมกันเป็นคู่กรณีพิพาทกันต่อหน้าศาลซึ่งเป็นฝ่ายที่สามโดยศาลซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดจึงต้องวางเฉย (Passive) หน้าที่ของศาลเป็นแต่เพียงควบคุมการต่อสู้มิให้ผิดกติกาทำนองเดียวกับกรรมการตัดสินกีฬา รวมทั้งวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐานเพื่อมิให้คู่ความเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ในการต่อสู้คดีดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจที่หลักการดำเนินคดีดังกล่าวเอื้อให้เกิดเครื่องมือ ในการค้นหาคความจริงที่สำคัญประการหนึ่งขึ้นคือ “การถามค้าน” (Cross-Examination) และเมื่อการฟ้อง คดีอาญาก็คือการกล่าวอ้างของโจทก์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดและเมื่อศาลต้องวางเฉยในการ พิจารณา คดีโจทก์ผู้ฟ้องคดีจึงมีหน้าที่นำสืบ (Burden of Proof) ให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำ ความผิดจริงตามที่กล่าวอ้างดังนั้นการดำเนินคดีโดยประชาชนกับระบบ การถามค้านและหน้าที่ นำสืบของโจทก์ในเนื้อหาจึงย่อมเป็นของคู่ กันแต่ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นเป็นกระบวนการ ดำเนินคดีของรัฐรัฐมีสิทธิและหน้าที่ใน การดำเนินคดีของรัฐ หน้าที่นี้คือการอำนวยความสะดวกของรัฐ ไม่ถือว่าเป็นปรัปักษ์กับประชาชนในรัฐองค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีอาญาของรัฐ อันได้แก่ ศาล อัยการ และตำรวจต่างมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกของรัฐองค์กรต่าง ๆ ดังกล่าว จึงมีหน้าที่ต้องร่วมกันและช่วยกันค้นหาคความจริงนิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาความอาญาของการ ดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ จึงเป็นนิติสัมพันธ์สองฝ่ายคือรัฐฝ่ายหนึ่งกับผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น จึงต้องถือว่าไม่ใช่เรื่องของการพิพาทกันระหว่างคู่ความในชั้นศาล รัฐในฐานะที่เป็นผู้รักษากฎหมาย และอำนวยความสะดวกย่อมไม่อาจถูกมองว่าเป็น “คู่ความ” กับประชาชนในรัฐได้เลยและศาลเอง ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรของรัฐในนิติสัมพันธ์เช่นกัน ย่อมต้องมีบทบาทในการ “ค้นหาคความจริง” ร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ด้วย ศาลจึงไม่ได้วางเฉยในการพิจารณาคดีดังเช่นหลักการดำเนินคดีอาญา โดยประชาชนของประเทศอังกฤษแต่มีบทบาทในเชิงรุกหรือกระตือรือร้นเพื่อร่วมค้นหาคความจริง (Active) เช่น ศาลเป็นผู้ถามพยานเองและจะค้นหาคความจริงจนเป็นที่พอใจในเรื่องพยานหลักฐาน อัยการและจำเลยจะเป็นเพียงผู้ที่คอยกระตุ้นให้ศาลดำเนินการ โดยการขอให้ศาลสืบพยานต่าง ๆ และศาลก็มีหน้าที่สืบพยานเพิ่มเติมเองได้โดยผลการดังนั้นในทางเนื้อหา หลักการดำเนินคดีอาญา

โดยรัฐนั้นจึงไม่มี เรื่องที่น่าสืบและวิธีการค้นหาความจริงโดยการถามค้าน เช่นที่ปรากฏในประเทศอังกฤษ

สำหรับหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยตามกฎหมายสมัยใหม่เน้นเป็นการดำเนินคดี อาญาที่เอาแบบอย่างมาจากประเทศตะวันตกซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวบทกฎหมายที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณา คดีอาญาอันได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วปรากฏว่ามีลักษณะก่อนมาในทางเป็นการ ดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกล่าวคือหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน อัยการ หรือ ศาล มีหน้าที่ในการร่วมกันตรวจสอบค้นหาความจริงแต่ในทางปฏิบัติกลับมีปัญหาไม่สอดคล้องกับหลัก การข้างต้นหลายประการ เช่น ในชั้นสอบสวน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติ เป็นหลักการไว้ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาจะเห็นได้ว่าหัวใจของการสอบสวนก็คือการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ “ความจริง” ในคดีนั่นเอง

แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะทำหน้าที่หาความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเป็นหลัก (ไม่ใช่ค้นหาความจริงทั้งหมดเกี่ยวกับคดี) แม้กระทั่งระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีก็ยังกำหนดให้พนักงานสอบสวนหาแต่พยานหลักฐานที่จะเอาผิดแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่ในชั้นสอบสวนมักพบว่าพนักงานสอบสวนจะปฏิบัติ ไม่รวบรวมพยานหลักฐานตามที่ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาร้องขอเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองหากผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ พนักงานสอบสวนมักแนะนำให้ผู้ต้องหาไปให้การและต่อสู้คดีในชั้นศาล ส่วนบันทึกคำให้การชั้นสอบสวนก็จะระบุไว้สั้น ๆ ว่าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธโดยขอให้การในชั้นศาลเท่านั้น

การทุจริตคอร์รัปชันถือว่าเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมการเมืองตลอดจนความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ การทุจริตคอร์รัปชันอาจมีความหมายหลายมิติและมองได้หลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวโดยมิชอบ เป็นเรื่องของการรับเงินสิ่งของที่มีค่าเพื่อกระทำการหรือละเว้นกระทำการบางอย่าง นอกจากนี้ ยังมีความหมายไปถึงการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อเหตุผลมิบังควรด้วยการทุจริตคอร์รัปชันยังรวมถึงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากหน้าที่ปกติเช่นการใช้อิทธิพลส่วนตัวบางประการหากมองในมิติด้านกฎหมายการทุจริตคอร์รัปชันอาจตรงกับคำว่า การทุจริตในวราาชการ ได้แก่ การฉ้อราษฎร์บังหลวงซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาใช้คำว่า การแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้

โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น หากมองในมิติด้านศีลธรรม การคอร์รัปชัน ได้แก่ การกระทำซึ่งละเมิดหลักแห่งศีลธรรมเรื่องต่าง ๆ³⁰

2.1.3 การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

การทุจริตคอร์รัปชันของตำรวจ (police corruption)³¹

การทุจริตคอร์รัปชันของตำรวจ (police corruption) มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การได้รับหรือคาดว่าจะได้รับผลประโยชน์ที่อาจตีราคาเป็นเงินได้หรือผลประโยชน์อื่น ๆ โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พฤติกรรมในลักษณะนี้ จึงเป็นการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีเจตนามุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ ทั้งอำนาจหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในชั้นการจับกุม สืบสวนและสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและอำนาจหน้าที่ในฐานะการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไปซึ่งสามารถจำแนกพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชันโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นกรอบในการจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

2.1.3.1 การเป็นเจ้าพนักงานอาศัยอำนาจตามกฎหมายในการเลือกปฏิบัติในชั้นการจับกุม

2.1.3.2 การเป็นเจ้าพนักงานอาศัยอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินคดี

2.1.3.1 การเป็นเจ้าพนักงานอาศัยอำนาจตามกฎหมายในการเลือกปฏิบัติในชั้นการจับกุม

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดทางอาญา ได้แก่ มาตรา 17 “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้” หรือ มาตรา 2 (16) ซึ่งบัญญัติให้ “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมืองและเจ้าพนักงาน อื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิด กฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม” หรือ มาตรา 78 ซึ่งบัญญัติให้อำนาจในการจับกุมไว้ ทั้งในกรณีการจับตามหมายจับและกรณียกเว้นที่สามารถจับกุมได้โดยไม่มีหมายจับ เป็นต้น การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายในการจับกุมผู้กระทำความผิดรูปแบบหนึ่งของการมีพฤติกรรมการทุจริตของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วน จึงเป็นพฤติกรรมที่อาศัย

³⁰ จาก มาตรการตรวจสอบเพ่งเล็งเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานที่มีแนวโน้มทุจริตคอร์รัปชัน (น. 30), โดย เอมอร์ ไชยบัวแดง และคณะ, 2548, กรุงเทพฯ.

³¹ การศึกษามาตรการป้องกันเพื่อปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจเกินขอบเขต กรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (รายงานผลการวิจัย) (น. 41-49). เล่มเดิม.

อำนาจหน้าที่ดังกล่าว เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ โดยสามารถจำแนกรูปแบบของพฤติกรรมในลักษณะนี้ ได้ดังนี้

2.1.3.1.1 การเรียกรับสินบนจากผู้กระทำผิดในระดับปัจเจกบุคคล พฤติกรรมในลักษณะนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน จะอาศัยอำนาจหน้าที่ในการจับกุมเพื่อเรียกรับสินบนจากผู้กระทำผิดกฎหมายเพื่อแลกกับการไม่ถูกจับกุมดำเนินคดี ตัวอย่าง เช่น งานจราจร แรงงานต่างด้าว พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการจับกุมคดีละเมิดลิขสิทธิ์

2.1.3.1.2 การเรียกรับสินบนจากธุรกิจนอกกฎหมาย เนื่องจากการกระทำผิดกฎหมายของประชาชน นอกจากจะมีลักษณะการกระทำผิดในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว ยังมีการกระทำผิดในระดับกลุ่มที่ดำเนินการฝ่าฝืนกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบกิจการในเชิงธุรกิจที่ละเมิดกฎหมายต่าง ๆ เช่น บ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี หวยใต้ดิน เป็นต้น ลักษณะของการประกอบธุรกิจเหล่านี้ ทำ 2 ให้ 2 เจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนอาศัยอำนาจหน้าที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนที่รับราชการอยู่ในหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่จับกุมปราบปรามธุรกิจที่ผิดกฎหมาย อาจจะเรียกรับเงินจากผู้ประกอบการธุรกิจผิดกฎหมาย แลกเปลี่ยนกับการไม่เข้าจับกุม พฤติกรรมลักษณะนี้มักจะมีลักษณะร่วมกระทำผิดในระดับกลุ่มภายในองค์กร ตัวอย่างการเรียกรับเงินจากธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น

2.1.3.2 การเป็นเจ้าพนักงานอาศัยอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินคดี

นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการจับกุมผู้กระทำผิดแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสืบสวน (มาตรา 17) ซึ่งหมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด (มาตรา 2 (10)) หรืออำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำ ผิดมาฟ้องลงโทษ (มาตรา 2 (11))

ดังนั้น ลักษณะรูปแบบพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคน จึงอาจมีพฤติกรรมการทุจริตของเจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนหนึ่ง ที่เกิดขึ้นภายหลังเมื่อมีการจับกุมผู้กระทำผิดมาแล้ว ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบได้ ดังนี้

2.1.3.2.1 การใช้อำนาจหน้าที่เพื่อบิดเบือนพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงในคดี พฤติกรรมลักษณะนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะอาศัยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ

ในการบิดเบือนพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริง เพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิดแลกกับผลประโยชน์ ตัวอย่างของพฤติกรรมในลักษณะนี้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงข้อหา การลดจำนวนของกลาง การไม่นำพยานหลักฐานเข้าสู่การสอบสวน เปลี่ยนของกลางหรือเปลี่ยนตัวผู้ต้องหา เป็นต้น โดยมีตัวอย่างของรูปแบบพฤติกรรมนี้ อาทิเช่น

กรณีเจ้าหน้าที่พนักงานสอบสวน เข้าสู่กระบวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากได้ร่วมกันจับกุมตัวผู้ต้องหา 1 ราย พร้อมของกลางแผ่นวีซีดีลามกอนาจาร จำนวน 800 แผ่น แล้วกระทำการโดยทุจริต เรียกเงินจากผู้ต้องหา จำนวน 20,000 บาท เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง หรือผู้อื่น โดยมีขอบเป็นค่าตอบแทนในการช่วยเหลือไม่ต้องดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่แท้จริง ไปดำเนินคดีตามกฎหมาย และได้กระทำการเปลี่ยนตัวผู้ต้องหามาเป็นชายอีกคนหนึ่ง ซึ่งสมัครใจ มาเป็นผู้ต้องหาแทน พร้อมกับลดจำนวนแผ่นวีซีดีลามกอนาจาร ลงเหลือ 40 แผ่น ก่อนนำตัวผู้ต้องหาที่ถูกเปลี่ยนตัว พร้อมของกลางส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี กระทั่งศาลได้มีคำพิพากษา ลงโทษบุคคลที่เปลี่ยนตัวมาเป็นผู้ต้องหาแทน (หนังสือ สำนักป้องกันและการทุจริตภาครัฐวิสาหกิจและธุรกิจเอกชน ที่ 04/ปกว/0085 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2552)

2.1.3.2.2 การใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการสั่งคดีโดยมิชอบ การใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องเป็นไปตามพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้แสวงหาและรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน พนักงานสอบสวนบางคนอาจใช้ดุลยพินิจบิดเบือนในการมีความเห็นสั่งคดี หรือจงใจบิดเบือนการนำพยานหลักฐานเข้าไปในสำนวนการสอบสวน เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องหาโดยได้รับผลประโยชน์ตอบแทนพฤติกรรมลักษณะนี้ อาจถือได้ว่าเป็นการใช้ดุลยพินิจตามอำเภอใจของพนักงานสอบสวน ผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่เป็นพนักงานอัยการ ได้กล่าวถึงตัวอย่างของการให้อำนาจตามอำเภอใจในการสั่งคดีของพนักงานสอบสวนว่า

ในส่วนของการใช้ดุลยพินิจตามอำเภอใจมีหลายลักษณะ เช่น อำนาจในการสั่งฟ้องสั่งไม่ฟ้อง เป็นดุลยพินิจอันหนึ่งน่ะครับ อย่างเช่นว่า มีพยานหลักฐาน มีหลายกรณี อันนี้กรณีคดีอาญา กรณีที่ตำรวจสั่งคดีมา มีพยานหลักฐาน หนึ่ง สอง สาม สี่ แต่ เห็นควรสั่งไม่ฟ้องอ่านแล้วยังงงเลย แล้วโทรไปถามเค้าก็ตอบว่าสั่งไม่ฟ้องจริง ๆ แต่จริง ๆ แล้วหลักฐานของเค้า เท่าที่ดูและวิเคราะห์เองว่าตำรวจคงเจตนาจะสั่งฟ้องแล้วมากลับล่าอย่างไร สั่งไม่ฟ้อง

พฤติกรรมในลักษณะนี้ไม่แตกต่างจากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในต่างประเทศ มีผลการศึกษาในต่างประเทศได้ระบุว่า ผู้ถูกจับกุมในข้อหาต่าง ๆ มักจะพยายามหาทางที่จะไม่ถูกดำเนินคดีหรือไม่ต้องขึ้นศาล เช่นเดียวกับผู้ขับขีรถที่ไม่ต้องการให้ลงประวัติว่า ดนฝ่าฝืนกฎจราจร ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจในการทำสำนวนการสอบสวนให้มีพยานหลักฐานและ

ข้อกล่าวหาที่รัดกุมมากหรือน้อยก็ได้ ดังนั้นหากมีการเสนอหรือการเรียกรับเงิน หรือเป็นความสมยอมทั้งสองฝ่าย คือเจ้าหน้าที่ตำรวจกับผู้ต้องหา ก็จะเกิดสิ่งที่เรียกว่า “การขายสำนวน (sell the case)” ขึ้น นั่นก็คือการนำไปสู่การสั่งไม่ฟ้องหรือการยกฟ้องในชั้นศาลนั่นเอง

2.1.4 การประพฤติมิชอบของตำรวจ (police misconduct)³²

นอกจากการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนดังกล่าวมีเจตนาทุจริตเพื่อได้รับผลประโยชน์ตอบแทนโดยมิชอบแล้ว ยังมีพฤติกรรมที่สร้างความเสียหายในการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนแต่ยังมิได้เป็นพฤติกรรมที่มีเจตนาเรียกรับผลประโยชน์ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐจะมีกฎหมายที่มีโทษทางอาญาควบคุมกำกับพฤติกรรมโดยตรง สำหรับพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนซึ่งเบี่ยงเบนออกไป ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการสืบสวนและป้องกันปราบปรามได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ตำรวจประพฤติมิชอบ สามารถจำแนกลักษณะการประพฤติมิชอบออกตามลักษณะของการใช้อำนาจหน้าที่ได้เป็นกลุ่ม ดังนี้

2.1.4.1 การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขต

2.1.4.2 ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

2.1.4.3 ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ

2.1.4.4 ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

2.1.4.1 การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย และรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมแม้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องยึดหลักกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่ให้อำนาจหน้าที่ตำรวจในการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิด แต่ในทางปฏิบัติก็จะพบพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วนที่ใช้อำนาจหน้าที่ในการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิด เกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจและก็ถือว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าว ก็เป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายเองซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบการใช้อำนาจเกินขอบเขตได้ดังนี้

- 1) การซ้อม ทรมาน เพื่อให้ผู้ต้องหารับสารภาพ หรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการ
- 2) การวิสามัญฆาตกรรม เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต่อสู้กับคนร้ายโดยอ้างว่าเป็นการป้องกันตัวโดยสมควรแก่

2.1.4.2 ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบข้าราชการตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวน จับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมาย เพื่อดำเนินคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ซึ่งกำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิด

³² แหล่งเดิม.

ทางอาญารักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงของราชอาณาจักร (มาตรา 6 (3), (4)) ดังนั้น เมื่อข้าราชการตำรวจไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด จึงถือเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ การศึกษาครั้งนี้พบว่าพฤติกรรมการประพฤติมิชอบลักษณะหนึ่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางส่วน เป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่อันได้แก่ การไม่รับคำร้องทุกข์ หรือ เป่าคดี เมื่อมีผู้มาแจ้งความร้องทุกข์คดีอาญาที่สถานีตำรวจ พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้งบางคนไม่ลงประจำวันรับแจ้งความร้องทุกข์ ซึ่งเป็นการไม่บันทึกการรับแจ้งเข้าสู่สารบบคดีของสถานีตำรวจ การเป่าคดี มิได้หมายความว่า พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เกี่ยวข้องจะไม่ดำเนินการใด ๆ ให้แก่ผู้เสียหายที่มาแจ้งความ แต่ลักษณะสำคัญคือ ไม่บันทึกการรับแจ้งความนั้นเข้าสู่สารบบคดีหรือไม่เป็นคดีที่ถูกราชงาน ดังนั้น เมื่อคดีดังกล่าวไม่เข้าสู่สารบบจึงไม่สามารถติดตามผลคดี หรือไม่มีการดำเนินการสอบสวนต่อไปอันเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเนื่องจากเห็นว่าพนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการสอบสวนติดตามคนร้ายมาดำเนินคดี

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการเป่าคดีของพนักงานสอบสวน นอกจากจะมีสาเหตุจากความสนใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว ยังมีสาเหตุที่สำคัญตามความเห็นดังกล่าวข้างต้นคือ

- 1) ปริมาณคดีที่ไม่สอดคล้องกับพนักงานสอบสวนที่จะต้องรับผิดชอบทำการสอบสวน
- 2) การบริหารงานภายในองค์กรที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมการควบคุมอาชญากรรม (crime control model) เป็นหลักการสำคัญทำให้กำหนดเป้าหมายในการบริหารงานกาให้ความดีความชอบ โดยยึดหลักสถิติตัวเลขคดีอาญาเป็นสำคัญ
- 3) ความยุ่งยากในการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาทำให้เป็นภาระต่อพนักงานสอบสวนที่จะต้องจัดทำเอกสารจำนวนมากในสำนวนการสอบสวน

2.1.4.3 ไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ พฤติกรรมลักษณะนี้ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่บางครั้งก็อาจใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่กำหนด เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ ซึ่งบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบถึงสิทธิ คือ

- (1) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง
- (2) ได้รับการเยี่ยมตามสมควร
- (3) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วยเป็นต้น

การไม่แจ้งสิทธิดังกล่าวจึงเป็นการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมายที่กำหนด ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มระบุถึงการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องของเจ้าหน้าที่ตำรวจบางนาย อาทิเช่น การควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยมาสอบสวนก่อนที่มีหมายจับ จนเมื่อได้ข้อมูลและพยานหลักฐานจากการสอบสวนแล้ว จึงไปขอให้ศาลออกหมายจับ หรือกรณีการเข้าไปตรวจค้นในเคหสถานโดยไม่มีหมายค้น หรือการตรวจค้นในเวลากลางคืน เป็นต้น

2.1.4.4 ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ นอกจากการมีเจตนาที่จะปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบโดยตรงแล้วบางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ ก็ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความประมาทเลินเล่อจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ตัวอย่างเช่นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2541 เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดสืบสวน สถานีตำรวจภูธรแห่งหนึ่ง ได้ทำการจับกุมตัวชาย 3 คน โดยสำคัญผิดว่าทั้งสามเป็น คนร้ายกระทำความผิดปล้นทรัพย์ ระหว่างการจับกุม ชายดังกล่าว ถูกกระสุนปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับบาดเจ็บ ภายหลังทราบความจริงว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้เป็นคนร้าย จึงได้ร่วมกันประทุษร้ายเพื่อไม่ให้ผู้อื่นทราบถึงความผิดพลาดในการจับกุม จนเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย และนำศพไปเผาและฝังดินเพื่อปิดบังการตายและเหตุแห่งการตาย

2.1.5 ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ³³

พฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่ตำรวจบางนายใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ทั้งการทุจริตคอร์รัปชันและการประพฤติดูหมิ่น มีการศึกษาถึงปัจจัยที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าวหลายปัจจัย การอธิบายถึงสาเหตุดังกล่าว มีทั้งการอธิบายในระดับโครงสร้าง (structure) และการอธิบายในระดับตัวแสดง (actor) เมื่อสำรวจแนวทางการอธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วพบว่ามีความคิดในการอธิบายสาเหตุที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว ดังนี้

2.1.5.1 ปัจจัยแวดล้อมภายนอกเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพราะฉะนั้นอิทธิพลของบริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองย่อมมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมทั้งในมิติของค่านิยมความคิดความเชื่อและมิติของการกระทำหรือพฤติกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ข้าราชการประพฤติดีได้ระบุว่าภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้นสภาพแวดล้อมที่กดดันและระบบราชการที่บกพร่องเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การประพฤติดีของข้าราชการซึ่งสอดคล้องกับผลจากการศึกษาวิเคราะห์ของที่ได้ทำการศึกษาสาเหตุของการกระทำผิดของข้าราชการตำรวจอันมีอยู่ 4 สาเหตุหลัก ได้แก่

³³ แหล่งเดิม.

1. เกิดจากตัวข้าราชการตำรวจผู้นั้นเองที่มีความบกพร่องทางจริยธรรม ความรู้สึกนึกคิดที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานของสังคมไม่อาจประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของ กฎหมายหรือวินัยของตำรวจได้ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากลักษณะทางพันธุกรรมหรือ ความผิดปกติทางกายภาพเกี่ยวกับสมองรวมไปถึงการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กตลอดจนสภาพแวดล้อม ทางครอบครัวและสังคม

2. เกิดจากสิ่งแวดล้อมของสังคมตำรวจบางแห่งที่กำหนดให้มีพฤติกรรม เบี่ยงเบนตามกันไปในสถานการณ์ เช่น การอยู่ในหมู่เพื่อนร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชาที่ประพฤติผิด เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีทุจริตแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบโดยไม่ถูกลงโทษทำให้ผู้บังคับบัญชาเกิดการ คล้อยตามประพฤติผิดไปด้วยเช่นกัน

3. เกิดจากสาเหตุทางเศรษฐกิจบีบบังคับจนอดรนทนไม่ได้ไม่พอกับรายจ่ายการไม่รู้จักร วางแผนทางเศรษฐกิจการประมาณตนความหลงผิดในค่านิยมฟุ้งเฟ้อ เสพสุราอบายมุขก่อให้เกิด หนี้สินและความตึงเครียดวิตกกังวลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพไปจนกระทั่งทำผิด ในลักษณะต่าง ๆ

4. เกิดจากระบบบริหารราชการที่บกพร่อง เช่น กฎระเบียบที่หยาบหลวมไม่อาจปฏิบัติได้ครบถ้วนหรือเกินขีดความสามารถของผู้ปฏิบัติต้องทำผิดระเบียบไปทั้งที่เป็นคนดี มีวินัย การแต่งตั้งโยกย้ายการพิจารณาบำเหน็จความชอบไม่เป็นธรรม และกระบวนการควบคุมทาง วินัยไม่สามารถลงโทษตำรวจที่ประพฤติผิดได้³⁴

2.1.5.2 ปัจจัยด้านกฎหมายที่ควบคุมเจ้าหน้าที่ตำรวจ/กระบวนการตรวจสอบแนวคิดนี้ เชื่อว่าพฤติกรรมที่มีชอบของตำรวจเกิดจากช่องว่างของกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่ไม่ทันสมัยมี บทกำหนดโทษน้อยเกินไปตำรวจผู้ปฏิบัติไม่เกรงกลัว เกิดเป็นช่องว่างหรือช่องโอกาสให้ตำรวจ กระทำผิด เช่น การศึกษาเรื่อง “โอกาสในการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ: ศึกษาเฉพาะกรณียาบ้า” ระบุว่าปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสการกระทำผิดในเรื่องยาบ้าของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ก็คืออัตราโทษในแต่ละข้อหาโอกาสที่จะถูกจับกุมถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและถูกศาลตัดสิน ลงโทษตามทบทวนคดีรับรู้ นอกจากนี้ ระเบียบข้อบังคับกระบวนการพิจารณาคดีทางวินัยที่บกพร่อง หละหลวม ไม่รัดกุม ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตำรวจมีพฤติกรรมที่มีชอบได้ แนวคิดนี้จึงให้ความ สนใจไปที่การปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่ออุดช่องว่างหรือเพิ่มระบบการ ถ่วงดุลรวมถึงการเพิ่มอัตราโทษ

³⁴ จาก ระบบการกำกับดูแลกิจการกับคณะกรรมการตรวจสอบ (น. 20), โดย ธรรมรงค์ บิณฑะรุจิ, 2532, กรุงเทพฯ.

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่

2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ (Hierarchy of Needs Theory)³⁵

ทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) นี้ นับเป็นทฤษฎีดั้งเดิมเกี่ยวกับการจูงใจที่ อับราฮัม เอช. มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้เสนอไว้ว่าสาระสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือการเน้นย้ำในเรื่องของความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนนั้นมีความต้องการอยู่ตลอดเวลา อย่างไม่สิ้นสุด และเป็น ความต้องการที่เป็นกลุ่มเป็นชุดที่มีการจัดลำดับไว้เป็นหลั่นชั้น ความต้องการระดับชั้นที่ต่ำที่สุดก็คือความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ (Basic Physiological and Biological Needs) และระดับสูงที่สุดก็คือความต้องการที่จะประสบความสำเร็จหรือความต้องการประจักษ์ตน (Self-Fulfillment หรือ Self-Actualization Needs) ความต้องการต่าง ๆ จัดตามลำดับชั้นจากต่ำไปสูงได้ดังนี้ ลำดับชั้นความต้องการตามทฤษฎีของอับราฮัม เอช. มาสโลว์ (Abraham H. Maslow)

1. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูงสุดหรือความต้องการประจักษ์ตน (Self-Fulfillment, Self-Actualization Needs)
2. ความต้องการที่จะได้รับความยกย่องและเป็นที่ยอมรับ (Esteem, Recognition Needs)
3. ความต้องการในทางสังคมความรักใคร่และความเป็น (Social, Affictive, and Belonging Needs)
4. ความต้องการในความปลอดภัยและความมั่นคง (Safety, Security Needs)
5. ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ (Basic Physiological and Biological needs) แต่ละความต้องการตามลำดับชั้นจะมีบทบาทหรืออิทธิพลก็ต่อเมื่อมีสภาพ 2 ประการ คือ
 - (1) เมื่อความต้องการนั้นใดเกิดขึ้นเพียงพอถึงระดับความอยาก (wanting) และ
 - (2) เมื่อความต้องการในระดับที่ต่ำกว่าได้รับการสนองตอบแล้วและคงมีอยู่ในระดับหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับได้และทำให้เกิดความพึงพอใจทั้งนี้ยกเว้นความต้องการพื้นฐานเริ่มแรก คือ ความต้องการทางกายภาพและชีวภาพ

จากความต้องการของมนุษย์นี้เองที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการทุจริตขึ้นเนื่องจากมนุษย์ต้องการสนองความต้องการของตนและการจะสนองความต้องการได้นั้นจะต้องอาศัยทรัพย์สินเงินทองมาเป็นส่วนประกอบซึ่งเป็นการนำไปสู่การทุจริตและประพฤติดมิชอบ

³⁵ From *Motivation and Personality* (pp. 80-106), by Abraham H. Maslow, 1954, New York: Harper and Row.

2.2.2 ทฤษฎีการทุจริต³⁶

การพัฒนามูลเหตุการทุจริตจนกลายเป็นทฤษฎีนั้น ก็เพราะเราสามารถนำเอาเหตุปัจจัยมาผูกร้อยเป็นความสัมพันธ์ในเชิงวิทยาศาสตร์ หรือพิสูจน์เห็นได้ด้วยหลักของเหตุผลทฤษฎีการทุจริต สรุปว่า การทุจริตจะเกิดขึ้นเมื่อเหตุปัจจัยทั้งสามประการมีอยู่อย่างพร้อมมูลจะขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งไม่ได้ปัจจัยทั้งสามประการ คือ ความไม่ซื่อสัตย์ โอกาสที่เอื้ออำนวย และสิ่งเร้าหรือปัจจัยเร้า

ทฤษฎีการทุจริต องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการทุจริตมีอยู่ 3 ประการและองค์ประกอบทั้งสามประการนี้มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าขาดองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่งจะไม่ทำให้เกิดการทุจริตเกิดขึ้น

2.2.2.1 ความไม่ซื่อสัตย์ (Dishonesty) トラบใดที่มนุษย์ยังไม่บรรลุนิยามขั้นสูงสุดต้องมีความโลภอยู่ในระดับหนึ่งและถูกสะกดโดยจริยธรรมคุณธรรมและบทลงโทษทางกฎหมายดังนั้น คำกล่าวที่ว่า “บุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกระทั่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าเขากระทำความผิด” จะนำมาใช้เป็นเกาะหรือเครื่องบ่งชี้ว่า “เขายังบริสุทธิ์” นั้นเห็นจะได้เฉพาะในแง่ของกฎหมายเท่านั้นแต่จะนำมาอ้างถึงความซื่อสัตย์นั้นยังไม่สู้จะสมเหตุสมผลนัก เพราะความไม่ซื่อสัตย์เป็นสภาวะทางใจหรือเป็นคุณสมบัติหรือทัศนคติที่ยังไม่ได้ลงมือกระทำ ดังนั้น แม้ว่าจะยังไม่ลงมือกระทำเพียงแต่คิดและแสดงอาการก็เข้าข่ายแห่งปัจจัยความไม่ซื่อสัตย์แล้ว สภาวะแวดล้อมที่มีบุคคลนั้น ๆ ประสบอยู่ในระยะที่พัฒนาความคิดย่อมมีส่วนกระทบกระเทือนต่อทัศนคติส่วนบุคคลให้เกิดความเคยชินกับสิ่งที่ผิดมองเห็นการกระทำผิดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามปกติวิสัย ความจำเป็นทางเศรษฐกิจมีส่วนผลักดันให้บุคคลตัดสินใจกระทำความผิดเพื่อให้บรรลุผลเมื่อกระทำได้อย่างง่ายดายก็ย่อมเป็นโอกาสให้บุคคลนั้นได้สร้างทัศนคติใหม่แก่ตัวเองว่าการทุจริตก็ไม่แน่ว่าจะเป็นสิ่งที่ร้ายแรงอะไรความไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลเป็นสิ่งที่มิอยู่ในสังคม อย่างน้อยก็เป็นจำนวนหนึ่งที่พอจะสร้างความเสียหายแก่องค์กรได้ดังที่เคยปรากฏหลักฐานทั้งในอดีตและปัจจุบัน ความไม่ซื่อสัตย์เป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้บุคคลกระทำการทุจริตได้ การทุจริตทุกกรณีต้องได้รับการเริ่มต้นที่บุคคลหวังประโยชน์อาจจะเป็นตัวเงินทรัพย์สินและบริการ

2.2.2.2 โอกาส(Opportunity) ผู้ที่พยายามจะทำการทุจริตย่อมจะหาโอกาสที่เอื้ออำนวยต่อการทุจริต โอกาสที่เอื้ออำนวยต่อการทุจริต ย่อมจะกระตุ้นให้เกิดการทุจริตได้ง่ายยิ่งขึ้น กว่าที่โอกาสไม่เปิดช่องให้จากโครงสร้างขององค์กรและกระบวนการ การบริหารงานและระบบการควบคุมภายในย่อมมีความสัมพันธ์กับโอกาสที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่กำลังตกลงใจกระทำการทุจริต

³⁶ จาก การทุจริตในองค์กรและอาชญากรรมธุรกิจ (น. 13-18), โดย เกียรติศักดิ์ จีระเชียรนาถ, 2539, กรุงเทพฯ.

นโยบายของฝ่ายจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลไปสู่ขวัญของพนักงานในองค์กร ผู้ที่กำลังมองหาโอกาสจะพยายามเฝ้าสังเกตจุดอ่อนที่เกิดจากนโยบายทางการบริหารเมื่อพนักงานเกิดความท้อแท้เนื่องจากกำลังขวัญ ก็จะทำให้เกิดจุดอ่อนขึ้นในองค์กร ซึ่งเป็นโอกาสที่เอื้ออำนวยแก่ผู้ต้องการมาตรฐานหรือนโยบายของฝ่ายจัดการบางอย่างมีจุดอ่อน หรือมีข้อผิดพลาดจะทำให้พนักงานเกิดทัศนคติว่าถ้าสามารถทำได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้แล้วก็จะไม่ถูกเพ่งเล็ง แม้ว่าจะได้กระทำการบางอย่างผิดพลาดไปจากแนวทางที่กำหนดไว้ นโยบายการบริหารงานบุคคลที่ไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ขอมทำให้การรับคนเข้าปฏิบัติงานได้ผลไม่ดี เช่น กระบวนการคัดเลือกไม่สามารถคัดบุคคลที่เหมาะสมได้อย่างแท้จริง การตรวจสอบภูมิหลังกระทำอย่างไม่เพียงพอ บุคคลที่มีภูมิหลังไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ หากได้มีโอกาสเข้าไปปฏิบัติงานในหน่วยงานที่ล่อแหลม ก็จะเป็นเสมือนหนึ่ง “ฝากปลาไว้กับแมว” นอกจากนี้ การบริหารบุคคลที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ถ้าไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ เป็นการเปิดโอกาสให้ ผู้ไม่สุจริตได้อีกทางหนึ่ง การควบคุมภายในซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งอันหนึ่ง ครอบคลุมที่ระบบการควบคุมภายในยังดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพย่อมเป็นการลดโอกาสของผู้ที่ จะพยายามกระทำผิดได้อย่างมาก

2.2.2.3 การจูงใจ (Motivaty) องค์ประกอบสุดท้ายของทฤษฎีการทุจริตเป็นที่ น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งการทำความเข้าใจถึงมูลเหตุจูงใจให้บุคคลตัดสินใจกระทำการทุจริต จะนำไปสู่การหามาตรการการขจัดหรือ ป้องกันได้เป็นอย่างดีมูลเหตุจูงใจนี้อาจจะพึงกระทบมโนธรรมของบุคคลนั้น หรือฝังอยู่ในจิตสำนึกอยู่แล้ว เป็นเวลาที่เนิ่นนานเพียงพอแต่รอจังหวะที่เหมาะสม ก่อนลงมือกระทำก็เป็นไปได้ มูลเหตุจูงใจที่จะกระทบบุคคลให้กระทำความผิดย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ เพราะบุคคลที่มีความหนักแน่นในศีลธรรม ย่อมต้องอาศัยสิ่งจูงใจที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากจึงจะสามารถสั่นคลอนความรู้สึกให้ละเลิกล้มไปประพฤติชั่วได้ ประเภทการจูงใจให้บุคคลกระทำการทุจริตพอจะจำแนกได้โดยสังเขปดังนี้

- (1) มีความทะเยอทะยานอย่างไม่มีความสิ้นสุด
- (2) ประารถนาจะยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นหรือเพื่อให้ทัดเทียมกับบุคคลในสังคมที่ตนเกี่ยวข้องกับ
- (3) ปัญหาทางการเงิน ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการใช้จ่ายเกินฐานะ เล่นการพนัน การเจ็บป่วยทางครอบครัวที่ต้องใช้เงินมาก เป็นต้น
- (4) การกระทำเพื่ออยากเด่น หรือเป็นการแสดงปมเชิงอิหฺคนรู้จัก
- (5) ทำการแก้เผ็ดซึ่งอาจจะได้รับความขมขื่นจากผู้บังคับบัญชา หรือจากนโยบายขององค์กรนั้น จึงหาโอกาสที่จะทำการแก้เผ็ด โดยการทุจริตดององค์กร

(6) ทำเพื่ออรรถประโยชน์ของตนเอง เช่นมีความรู้สึกต่อองค์กรว่าเอาเปรียบสังคมเลยกระทำการทุจริตต่อองค์กรโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจผู้ยากไร้ในขโมยสินค้าไปขาย เพื่อเอาไปแจกผู้ยากไร้ในสลัมหรือเอาความลับขององค์กรไปขายให้คู่แข่งกัน เพื่อให้เกิดสภาพการแข่งขันมากขึ้นในที่สุดผลประโยชน์จะตกแก่ผู้บริโภค

โดยปกติแล้วการจูงใจจะเป็นผลสำเร็จมักจะมียุทธศาสตร์ประกอบรวมกัน คือ

(1) บุคคลนั้นเชื่อว่า เมื่อตนลงมือกระทำการแล้วจะสามารถได้รางวัลหรือสิ่งที่หวังไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อลงแรงไปแล้วไม่ควรจะสูญเปล่า

(2) รางวัลหรือสิ่งตอบแทนนั้นมีมูลค่าสูงพอที่จะจูงใจให้บุคคลนั้น ตัดสินใจกระทำการจากปัจจัยทั้งสองประการดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าต้องประจวบเหมาะในเวลาเดียวกันจึงจะสามารถจูงใจให้บุคคลประพฤติในสิ่งที่ต้องการได้ หากบุคคลนั้นมีความระลึกว่าความสามารถของตนไม่เพียงพอที่จะกระทำการนั้น หรือเกิดความไม่มั่นใจขึ้นมาก็จะทำให้เลิกทำการกระทำได้หรือแม้ว่าจะมั่นใจว่าสามารถกระทำสำเร็จ แต่มูลค่าจูงใจไม่สูงพอให้เสี่ยงทำในสิ่งนั้นมูลค่าจูงใจเหล่านั้นก็ไร้ผลไม่สามารถทำให้บุคคลนั้นกระทำการตามที่คิดไว้แต่ต้น

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่ามนุษย์เรามีความต้องการหลายระดับแตกต่างกันไปเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ เพราะมนุษย์เรามีความเป็นเอกลักษณ์ (คือไม่มีมนุษย์ที่เหมือนกัน 100 %) ความต้องการที่มีอยู่ในระดับต่าง ๆ กันอาจจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันก็ได้ เช่น มีความต้องการยกฐานะตนให้ทัดเทียมกับบุคคลที่ไปสมาคมด้วยในขณะที่เดียวกันก็อยากมีชื่อเสียงเป็นที่นับถือของสังคม หรืออาจจะต้องการให้เกิดความสำเร็จตามที่ตนปรารถนามีข้อที่น่าสังเกตว่าเงินเป็นสิ่งที่สามารถบันดาลให้ความต้องการในระดับต่าง ๆ เป็นจริงขึ้นมาได้ง่ายกว่าสิ่งอื่นใดดังนั้นบุคคลที่มีความต้องการแต่ยังไม่สามารถแสวงหาเงินมาใช้จ่าย เพื่อสนองความต้องการนั้นได้ก็ต้องพยายามหาจากที่มีชอบถ้าตนตระหนักว่าความต้องการมีระดับที่สูงมากพอที่จะเสี่ยงกับชื่อเสียงหรืออิสรภาพที่ตัดสินใจกระทำการทุจริตนั้น

สรุป ทฤษฎีการทุจริตที่พัฒนาขึ้นนี้ เป็นแนวทางแก่ผู้รับผิดชอบได้เพิ่มความระมัดระวังหรือวางมาตรการเพิ่มขึ้นมิใช่เพื่อใช้เป็นข้อยุติที่บ่งชี้ถึงการทุจริตแต่เป็นเพียงความน่าจะเป็นไปได้เท่านั้น ส่วนมาตรฐานที่จะชี้ว่าค่าความน่าจะเป็นจะต้องเป็นเท่าใดจะถือว่าเป็นระดับที่ควรจะได้รับ การเอาใจใส่ประเด็นนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติความเสี่ยงของแต่ละบุคคลที่จะเปรียบเทียบค่าความเสี่ยงกับมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับเท่าใดของผลประโยชน์ของความทุจริตทั้งสามประการนั้นมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันจากแนวความคิดนี้จึงกำหนดให้แต่ละปัจจัยมีค่าทัดเทียมกัน

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

การลงโทษ (Punishment) เป็นวัฒนธรรมทางเนติกรรมของแต่ละชนชาติ ซึ่งจะมีวิธีการที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และกฎระเบียบทางสังคมของบ้านเมืองนั้น ๆ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล อันเป็นหน้าที่หลักของกรมราชทัณฑ์แต่การลงโทษบางอย่าง เช่น โทษจำคุกซึ่งเป็นการลงโทษที่มีลักษณะเป็นการตัดออกจากสังคมชั่วคราว เพื่อลงโทษและปรับปรุงแก้ไขผู้นั้นแต่โทษจำคุกอาจถูกทดแทนด้วยทางเลือกอื่นได้ เช่น การคุมความประพฤติ ซึ่งเป็นทางเลือกที่ชอบด้วยกฎหมายแทนการลงโทษจำคุก อีกทั้งยังเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามหลักแนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษด้วย ดังนั้น จึงต้องเข้าใจถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษเสียก่อน

ทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษมี 4 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนความผิด (Retributive Theory) ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative Theory) และทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

ตามทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ ได้เขียนไว้ในหนังสือ “หลักกฎหมาย มาตรการบังคับทางอาญา” เรื่อง การใช้มาตรการบังคับทางอาญาในอดีตมีรายละเอียดดังนี้

ในทางทฤษฎีวัตถุประสงค์หรือปรัชญาการลงโทษที่ผ่านมามีอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญมีดังนี้

2.3.1 การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน

2.3.2 การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่

2.3.3 การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข

2.3.4 การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิด

2.3.1 การลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน³⁷ (Retribution) มีพื้นฐานความคิดว่าใครทำผิดทำไม่ดี ต้องได้รับการตอบสนองที่สาสมกับการกระทำนั้นการลงโทษเพื่อการทดแทนจึงเป็นการกำหนดสมดุลของการกระทำชั่วกับสิ่งที่ผู้กระทำจะได้รับ เหตุจากการกระทำความผิดผลที่ได้รับคือต้องรับโทษ ผู้ใดกระทำความผิดก็จะต้องได้รับโทษเป็นการทดแทน

อาจารย์อุททิศ แสนโกสิก อธิบายได้ว่า ตามทฤษฎีนี้การลงโทษก็เพื่อความยุติธรรม “ผู้ใดกระทำความผิดก็จะต้องได้รับโทษเป็นการทดแทนหรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือการกระทำความผิดเป็นกรรมชั่ว เมื่อผู้ใดกระทำความผิดก็ต้องชดใช้กรรมของตนโดยการรับโทษ”

³⁷ จาก หลักกฎหมาย มาตรการบังคับโทษทางอาญา (น. 56), โดย ธานี วรภัทร์, 2557, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

รัฐเข้ามารับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อป้องกันมิให้มีการแก้แค้นกันเอง ทำให้สังคมวนเวียนโดยไม่สิ้นสุดซึ่งแสดงถึงความไร้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในขณะเดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม โดยการลงโทษผู้กระทำความผิด ให้ได้รับผลร้ายที่สาสมและทดแทนกันอย่างยุติธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษข้อนี้ เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ในทุกสังคม แม้ว่าจะเป็น วัตถุประสงค์ที่ปัจจุบันเริ่มที่จะลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดมากขึ้น

อาจารย์นิติ จิตสว่างได้ให้ความเห็นไว้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้น ทดแทนคือ

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ในอนาคตคือไม่ได้พิจารณาถึงว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษ เพื่อการทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมาในเชิงความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย ของสังคมในอนาคต

2. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคมแต่คำนึงถึง ความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำจะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามอัตราโทษแล้วก็ต้อง ปลดปล่อยตัวออกมาทั้ง ๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ หรือเช่นกรณีการตัดมือผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการที่สังคมจะต้องเป็นภาระเลี้ยงดู ต่อไป

3. เป็นการยากมากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษ กับความผิดว่ามีความเท่าเทียม กันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริง สังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใด ๆ ที่จะลงโทษให้ได้ สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่นกรณีการลักทรัพย์ การจะลงโทษอย่างไรจึงจะสาสมหากจะ ใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้นยังไม่มีมาตรฐาน ใด ๆ ที่จะวัดได้ว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหาย ได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน ลดความสำคัญลงในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและ ประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน

2.3.2 การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่³⁸ (Deterrence) มีหลักการว่าการลงโทษจะคำนึงถึงแต่เพียงผลของการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้นไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงผลต่อประชาชนทั่วไปด้วย วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ

1. มีผลแก่ตัวผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำอีก
2. เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษ เพื่อคนทั่วไปจะได้ทราบจะได้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นบ้าง ทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

การข่มขู่ดังกล่าวทำให้เกิดความกลัวที่จะถูกลงโทษ จะทำให้หลายคนไม่กล้ากระทำความผิดแล้ว ยังมีผลทำให้คนทั่วไปคิดว่าการกระทำความผิดเป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง

การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขู่และยับยั้งจะต้องทำให้การลงโทษนั้น เร็ว เจฟเฟอร์รี่ กล่าวไว้ว่าจะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือ มีลักษณะ 4 ประการ

1. การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งจะมีผลในการข่มขู่และยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิดขึ้นอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

2. การลงโทษจะต้องสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะได้รับผลร้ายเช่นไร ในทางตรงกันข้ามหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว อีก 3 ปีต่อมาจึงสามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ หรืออีก 5 ปีต่อมาศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิด ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมถึงเรื่องราวการกระทำผิดที่เกิดขึ้น และทำให้การลงโทษไม่มีผลในการข่มขู่และยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้น หากเป็นกรณีการกระทำความผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดย ตำรวจ อัยการ ศาล อาจร่วมมือกันในการเร่งดำเนินคดี เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาตัดสินใจโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขู่และยับยั้งมากขึ้น

3. การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยที่ผู้ที่กระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้กระทำความผิดหรือผู้ที่คิดจะทำความผิดไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขู่และยับยั้ง

³⁸ หลักกฎหมายมาตรการบังคับโทษทางอาญา (น. 58). เล่มเดิม.

หากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต้องหาช่องทางที่จะหลบหนีหรือข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษ ทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ

4. การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดเทียมกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัว และคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดพยายามปกปิด การกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้ฆาเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากันในขณะที่เดียวกัน กระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนักยังต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ขัดแย้ง ศาลจึงจะส่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำความผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้น โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียมกับการกระทำผิด จึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง

2.3.3 การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข³⁹ (Rehabilitation) การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขนั้น มีแนวคิดว่าการลงโทษตามทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขประสงค์เพียงเพื่อจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดมาแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกพยายามหาทางให้ผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว เกิดความยับยั้งไม่กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก แนวคิดทฤษฎีนี้เห็นว่าการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะทำให้คนประพฤติดีขึ้น หรือสำนึกในการกระทำที่ไม่ดีของตัวเอง กอปรกับเห็นว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่ ไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับแล้วกลับใจไม่กระทำความผิดซ้ำอีกไม่เป็นที่ช่วยให้ผู้กระทำความผิดมีความสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้เลย ซึ่งในวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษในข้อนี้จะไปสัมพันธ์หรือไปขยายผลในวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษในหัวข้อต่อไป

2.3.4 การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำความผิด⁴⁰ (Incapacitation) เป็นวัตถุประสงค์หรือแนวคิดที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสกระทำความผิดอาจได้แก่ การจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ตลอดชีวิตจำคุกมีกำหนดระยะเวลาการประหารชีวิตเป็นต้น โดยประสงค์จะกำจัดผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวก็ตาม อันเป็นการป้องกันได้คนในสังคมอยู่ได้อย่างปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากบุคคลนั้น ๆ อีกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามที่กล่าวมาแล้วเป็นพื้นฐานสำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้น จะเน้นหนักไปในทางใดก็จะเป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา และแนวนโยบายแห่งรัฐในบางช่วงเวลาแนวคิด

³⁹ แหล่งเดิม.

⁴⁰ แหล่งเดิม.

ของทฤษฎีต่าง เหล่านี้อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤติได้ หากเราพิจารณาประวัติศาสตร์การลงโทษทางอาญาตั้งแต่อดีตของประเทศไทย ในยุคสุโขทัย อยุธา เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันจะพบว่ามีการนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้อย่างเห็นได้อย่างชัดเจน การนำแนวคิด ดังกล่าวมาใช้นั้นจะผสมกลมกลืนกันอยู่หลายแนวคิดทฤษฎีปรากฏในโทษและวิธีการบังคับโทษ ในทางอาญา

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันก็คือ การจำคุกโดยการกันผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมให้สังคมปลอดภัยแต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยก ผู้กระทำผิดออกจากสังคมได้เป็นการชั่วคราว ผู้กระทำผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมในท้ายที่สุด แม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งต่อมาก็จะมีการลดโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ จนที่สุดแล้ว ก็สามารถออกจากเรือนจำกลับเข้ามาสู่สังคมได้อีก และเมื่อกลับมาแล้วผู้กระทำผิดอาจมีความ โกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น เป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับ หรือการอยู่ในเรือนจำนาน ๆ ทำให้บุคคลนั้นปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้น กอปรกับโดยทั่วไปสังคมไม่ยอมรับบุคคลที่ผ่านการ รับโทษจำคุกมาแล้ว คนเหล่านี้จึงมีตราเป็นคนที่ถูก ไม่มีใครยอมรับ

แต่ในปัจจุบันการลงโทษมีการพัฒนาจากอดีต โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยปัจจุบันการใช้มาตรการบังคับในทางอาญา เป็นดังจะกล่าวต่อไปนี้

การใช้มาตรการบังคับในทางอาญาปัจจุบัน⁴¹ วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเป็นการ พัฒนาการจากแนวคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่แนวคิดยุคใหม่ที่มีความเป็นเสรีนิยมในการ คุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้นยกฐานะผู้ต้องมาตรการบังคับที่เป็น “กรรม” ของการถูกบังคับมาเป็น “ประชาชน” ของการบังคับโทษมุ่งที่จะปรับเปลี่ยนบำบัดฟื้นฟูหรือ แก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำความผิดกฎหมายอาญาอันเป็น กติกาสังคม ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้และก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น หรือสังคมโดยรวม จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำคุณลักษณะดังกล่าวนี้ ไปปรับปรุงซ่อมแซมแก้ไข ขorable ความเจริญทางจิตใจและพฤติกรรมให้อยู่ในระดับ เกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้การดำรงชีวิตอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและ ให้ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษ ทันทสถานการณ์ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดครบระยะเวลาแล้วผู้นั้นก็จะออกมาดำรงชีวิต ร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง ดังนั้นในหลายประเทศในโลก เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์

⁴¹ แหล่งเดิม.

สาธารณรัฐเยอรมนี อังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุก ที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียให้กับบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพ ของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของ การบังคับโทษ หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำเพราะนักโทษทุกคน มีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้งหากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของคนให้เสียไป การฟื้นฟูก็จะ ทำไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายอีกต่อไป

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัย ย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากว่าได้มีการ กระทำผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษโดย คำนึงถึงอนาคตหรือการมองไปข้างหน้าเพื่อให้ทั้งผู้ที่กระทำความผิดเองและผู้ที่รู้เห็นว่าผู้กระทำ ความผิดถูกลงโทษไม่กระทำความผิดขึ้นอีกเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยสรุปมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับ โทษที่ต้องนำมาใช้ดังนี้

(1) หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ กล่าวคือ รัฐจะต้อง พยายามบริหารจัดการต่าง ๆ ให้การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ มีความใกล้เคียงกับการ ใช้ชีวิตของบุคคลทั่วไปภายนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งภายนอกคุกและ ภายในคุกต้องใกล้เคียงกัน มิฉะนั้นจะทำให้ผู้ได้รับโทษจำคุกเสียบุคลิกภาพ หรือวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของตนในการอยู่ร่วมกันกับสังคมภายนอกไป ทำให้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ เป็นการทำลายวัฒนธรรมการใช้ชีวิตปกติของมนุษย์

(2) หลักการหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ หมายความว่า มาตรการหรือกลไกต่าง ๆ ในการลงโทษและบังคับโทษต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษอันเป็นการทำลายบุคลิกลักษณะ ของความเป็นมนุษย์ไป เช่น การไม่ให้เกิดวัฒนธรรมคุกโดยไม่จำเป็นที่จะเป็นผลมาลายพฤติกรรม ของผู้ต้องขัง การตัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกคุกการลงโทษด้วยวิธีทารุณโหดร้ายภายใน เรือนจำ เป็นต้น เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณค่าหรือต่ำกว่าคนอื่นทั่วไป เช่น การเรียกชื่อหรือการใช้สรรพนามต่าง ๆ ในการเรียกผู้ต้องขัง เป็นต้น

(3) พยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ประสพกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะ ประจำตัวของคน ๆ นั้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกคุมขังในเรือนจำ ย่อมเสื่อมเสียฐานะและ ชื่อเสียงในสายตาของคนทั่วไปทำให้โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีลดน้อยลง กอปรกับในกรณีที่ ผู้กระทำผิดได้รับโทษจำคุกครั้งแรกหรือความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้กระทำความผิดจะต้องมาอยู่ปะปน กับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ ซึ่งมีอิทธิพลที่สามารถครอบงำบุคคลอื่นได้ง่าย เพราะคนเราชอบซึมซับความเลวได้ง่ายกว่าสิ่งที่ดี ๆ ทำให้ผู้ที่พอจะกลับตัวได้หมดโอกาสที่จะ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วเป็นพฤติกรรมที่ดี อันเป็นสิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่พึงประสงค์ไม่ได้
วิธีการอาจได้แก่

(4) การปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก โดยพยายามใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการรอลงโทษหรือรอกำหนดโทษ หรือพยายามใช้โทษปรับ เป็นหลักในการเล็ง
ไม่ใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะโทษจำคุกระยะสั้น

(5) การปล่อยตัวก่อนรับโทษจำคุกครบกำหนด ซึ่งเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานในส่วน
ราชทัณฑ์ที่จะพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนด หากเห็นว่าความเหมาะสมในอันที่จะมี
ชีวิตอยู่ในสังคมของผู้นั้นจะเสื่อมทรามลงหากจำคุกอยู่ในเรือนจำต่อไปและการปล่อยตัวผู้นั้น
ออกมาจะไม่เป็นอันตรายต่อสังคม

(6) การแยกประเภทนักโทษ เช่น แยกนักโทษโดยพิจารณาจากอายุ แยกผู้ที่กระทำ
ความผิดครั้งแรกออกจากพวกที่กระทำความผิดมาแล้วหลายครั้ง เป็นต้น

(7) หลักการคืนคนดีสู่สังคม การบังคับโทษมุ่งผลสำเร็จในการสร้างจิตสำนึก
สร้างความรู้สึกชอบชั่วดี ให้เกิดขึ้นกับบุคคลที่ต้องโทษให้ได้

การบังคับโทษต้องพยายามมุ่งยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำ
ความผิดให้ขึ้นมาสู่ระดับคนปกติ โดยหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติมากรรมที่ธรรมชาติสร้างขึ้น
เป็นพิเศษให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ และสามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและ
พฤติกรรมได้ จึงต้องการมีส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคลต้องแสดง
ผลลัพธ์ของความคิดและกระทำรวมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสำหรับความเป็นไปได้ที่จะหาเลี้ยงชีพ
เพื่อชดเชยจุดอ่อนหรือสิ่งบกพร่องของแต่ละคน ซึ่งการบำบัดปรับปรุงแก้ไขนี้นักโทษแต่ละคน
จะไม่เหมือนกัน แต่จะต้องมีวิธีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นราย ๆ ไป
อันจะยังผลสุดท้ายให้เกิด คือ เมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม การบังคับโทษมุ่งที่จะคุ้มครองสังคม อันเป็นภารกิจ
เดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา ดังนั้นเมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการ
บังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้น เพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ ตาม
ระยะเวลาที่สมควรโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นราย ๆ ไป
ให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติดีแล้ว จึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่
สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำ
อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กลั่นกรองเอาคนที่กระทำผิดกฎหมายเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษจะทำการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ได้กระทำผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่สงสัยว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

(1) ผู้กระทำผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้วโดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลามาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นาน ในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ฟื้นคืนจิตสำนึกที่ดีกลับมา และปรับตัวเข้ากับคนโดยทั่วไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

(2) การลงโทษเพื่อการแก้ไขนั้นจะขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนปกติทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนทัม (Bentham) ที่ว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้เพราะคนโดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางานในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟู

(3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลั้งพลาด หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำผิดซ้ำขึ้น อีกยอมมีทางสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวจะยอมเป็นไปได้น้อย ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟู จึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

2.4 มาตรการบังคับทางอาญา

พื้นฐานของมาตรการบังคับในทางอาญา⁴² มาตรการบังคับทางอาญาเกิดจากความคิดและพัฒนาการอย่างเป็น รูปธรรมของมนุษย์ตั้งแต่อดีตต่อเนื่องเชื่อมโยงมาจนกระทั่งปัจจุบัน มนุษย์ต้องการเครื่องมือที่จะมาช่วยกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกัน ในการดำรงอยู่ของมนุษย์ในสังคม เพื่อสร้างภาวะที่เรียกว่า “ภาวะแห่งคุณภาพของสังคม”

⁴² แหล่งเดิม.

มาตรการบังคับทางอาญาจะใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดอาญานั้น จึงต้องคิดว่า ผู้ต้องถูกบังคับตามมาตรการบังคับทางอาญาที่กำหนดเป็น “มนุษย์” ด้วยกันในสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อให้ กิจการของสังคมนั้น ๆ สามารถดำเนินไปอย่างปกติ เป็นไปตามกฎหมาย เป็นการกระทำเพื่อมนุษย์ ส่วนใหญ่ด้วยกัน เช่น “มนุษย์” ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย “มนุษย์” จึงอยู่ในฐานะที่เป็น “ประธาน” ในการใช้มาตรการบังคับทางอาญา ซึ่งการใช้มาตรการบังคับทางอาญาต่าง ๆ จึงถูกเรียกร่อง และต้องการความเป็นภาวะวิสัย สามารถอธิบายเป็นศาสตร์ได้อย่างถูกต้องชัดเจนและมีเหตุผล สมบูรณ์ นอกจากนั้นยังคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับตัวผู้ถูกบังคับและสังคมที่เปลี่ยนแปลงดีขึ้น อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการใช้มาตรการบังคับทางอาญา

2.4.1 ความหมายของมาตรการบังคับทางอาญา⁴³

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้อธิบายความหมายของคำว่า “มาตรการบังคับทางอาญา” (Kriminalstrafe/criminal sanction) ในที่นี้หมายความว่า มาตรการบังคับต่าง ๆ ในกฎหมายทางอาญาที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดอันได้แก่โทษวิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น

มาตรการบังคับทางอาญาอื่นในกฎหมายอาญาไทย เช่น การยึดและทำลายวัตถุหรือ ส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาทการโฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์ โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายเรื่องเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญา ในเรื่องเกี่ยวกับ “การป้องกันทั่วไป” และ “การป้องกันพิเศษ” ไว้ว่า

“การป้องกันทั่วไป” (Generalprävention/general prevention) เป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษประการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายอาญา กล่าวคือ เป็นการใช้โทษเพื่อการ ช่มชู้ผู้อื่นมิให้กระทำความผิดในทำนองเดียวกันนั้นหรือ เพื่อให้เป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจบุคคลทั่วไปที่คิดกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้เว้นความคิดนั้น ๆ เสีย

“การป้องกันพิเศษ (Spezialprävention/special prevention) ก็เป็นวัตถุประสงค์อีก ประการหนึ่งของกฎหมายอาญาที่จะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นกระทำความผิดในลักษณะ เดียวกันนั้นซ้ำอีก” ทั้งนี้โดยการลงโทษผู้นั้นหรือโดยการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

2.4.2 ความหมายของโทษ⁴⁴

“โทษ” คือ เครื่องมือทางกฎหมาย กล่าวคือ เป็นวิธีการที่มนุษย์สร้างขึ้นมามาเพื่อใช้กับ มนุษย์ด้วยกันที่ฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อระเบียบสังคมที่มีฐานะเป็นกฎหมายอาญาอันเป็นการกระทำ ที่มีผลกระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมายของบุคคลอื่นหรือคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนร่วม

⁴³ แหล่งเดิม.

⁴⁴ แหล่งเดิม.

ตามโครงสร้างความคิดทางอาญาของแต่ละฐานความคิดที่ยังให้เกิดผลตอบสนองต่อเหยื่อผู้ได้รับความเสียหายคนในสังคมและรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการดำรงชีวิตที่ปกติในสังคมตลอดทั้งความมั่นคงแห่งรัฐ

ดังนั้น “โทษ” โดยธรรมชาติของตัวมันเองจึงต้องสร้างความเกรงกลัวหรือให้น้ำหนักในทางความคิดความรู้สึกต่อตัวผู้ที่กระทำความผิดว่าเขาจะได้รับผลร้ายแรงมากกว่าการกระทำที่ละเมิดต่อบทบัญญัติในกฎหมายอาญานั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางทรัพย์สิน เสรีภาพ ชีวิตร่างกาย เป็นต้น เช่นนี้การใช้ “โทษ” จึงต้องตอบสนองต่อสังคมว่าโทษจะนำมาใช้กับบุคคลเมื่อมีการกระทำตามผิดกฎหมายอาญาโดยจะต้องถูกกำหนดให้สัมพันธ์กับสภาพบริบทของสังคมนั้นและต้องมีการใช้โดยกระบวนการพิจารณาที่บริสุทธิ์ยุติธรรมที่แสดงถึงการดำเนินผู้กระทำผิด

ในอดีตโทษถูกกำหนดขึ้นโดยผู้ที่มีอำนาจในการลงโทษ และทำให้ผู้ได้รับโทษได้รับผลร้ายแต่ในทางกฎหมายอาญาปัจจุบันการตรากฎหมายและระวางโทษมักจะมีกระบวนการและกลไกที่สมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีโอกาสหรือมีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการเนื่องความของกฎหมายจะกำหนดว่าอะไรบ้างเป็นโทษทางอาญาซึ่งนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติแล้วก็จะไม่ใช่โทษทางอาญา และรัฐเท่านั้นโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะเป็นผู้ลงโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามวิธีการและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัดและถูกต้องชอบธรรมด้วย ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยในมาตรา 2 ความว่า

มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย⁴⁵

เช่นเดียวกับในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ว่าอำนาจตามกฎหมายที่ทำได้รัฐสามารถที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดได้นั้น เริ่มมาจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 บทบัญญัตินี้คือหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) หรือหลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักกฎหมายในรัฐธรรมนูญ” ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การห้ามใช้กฎหมายจารีตประเพณีลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
2. การห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (*analogy*) ลงโทษทางอาญาแก่บุคคล
3. กฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน
4. กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

⁴⁵ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 2.

จากหลักดังกล่าวมิได้หมายความว่ามุ่งเน้นแต่เพียงตัวอักษรหรือโดยเคร่งครัดตามลายลักษณ์อักษรแต่เพียงอย่างเดียวไม่ การตีความอาจมีการขยายความในบางกรณีได้หลักการตีความโดยเคร่งครัดเป็นแต่การห้ามมิให้ขยายความตามอำเภอใจเท่านั้น แต่กรณีเป็นการตีความตามความมุ่งหมายของกฎหมายตามตัวบทกฎหมายแล้วก็ชอบที่จะทำได้

2.4.3 เหตุผลในการใช้มาตรการบังคับทางอาญา⁴⁶

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว “มนุษย์” มีตัว “ปัญญา” ในการแยกผิด ชอบชั่วดีได้ไม่เท่ากัน คนทำผิดทำชั่วก็ต้องถูกดำเนินคดีและสุดท้ายก็ต้องมีการใช้มาตรการบังคับทางอาญาเมื่อปรากฏว่าเขาได้ทำผิดกฎหมายอาญาจริงการใช้มาตรการบังคับทางอาญาจึงมีความสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเหตุผลและสาระสำคัญในการกำหนดใช้มาตรการเหล่านั้น เพราะทุกคนอยู่ในสถานะของความเป็น “มนุษย์” ที่เท่าเทียมกันเหมือนกันตามธรรมชาติ ดังนั้น เพื่อเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีเท่ากันด้วยกัน “เหตุผลในการใช้มาตรการบังคับทางอาญากับบุคคลคนหนึ่งนั้น” จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นภาวะวิสัยในการใช้มาตรการบังคับนั้น ๆ ที่เป็นไปตามหลัก “นิติธรรม”

การใช้มาตรการบังคับทางอาญาจึงต้องมีกรอบแนวคิดในการใช้ดุลพินิจและเหตุผลเสมอว่าทำไมจึงใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้น ๆ และตามจำนวนหรือระยะเวลาอันนั้น ๆ แก่ผู้กระทำความผิดแต่ละคนนั้นการใช้มาตรการบังคับทางอาญาแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง นอกจากข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดแล้วจึงต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดด้วยเป็นสำคัญ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเราฉบับปัจจุบันได้บัญญัติไว้ในมาตรา 138 ว่า

มาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหาแต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา⁴⁷

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร อธิบายมาตรานี้ว่า บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึง “หลักตรวจสอบ” ว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่มีความสำคัญที่ชอบที่จะตรวจสอบด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการหรือมีจะนั้นก็เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล การมีข้อมูลของบุคคลผู้กระทำความผิดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นที่มาของเหตุผลในการเลือกใช้มาตรการบังคับทางอาญาและกำหนดความหนักเบาที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของการกระทำความผิดนั้น ๆ

ในทรรศนะของผู้เขียนเห็นว่าทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมคือการที่กระบวนการยุติธรรมเข้าถึงประชาชนทุก ๆ คนสามารถรู้รายละเอียดของผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อน

⁴⁶ หลักกฎหมาย มาตรการบังคับโทษทางอาญา (น. 24). เล่มเดิม.

⁴⁷ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 138.

การพิพากษาคัดสินคดีของผู้ที่เข้ามาในกระบวนการยุติธรรม ย่อมให้ความยุติธรรมได้อย่างถูกต้องแท้จริง มิติในการใช้มาตรการบังคับจึงต้องมีที่มาที่ไปใน 3 มิติดังนี้

1. มิติของข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดตามโครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา ในฐานความผิดต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้เป็นความผิดอาญาของบุคคลนั้น
2. มิติของข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นหลักประกันการเข้าถึงบุคคลที่กระทำความผิดจริงอันยังให้เกิดความยุติธรรม (Fair Trial) โดยกระบวนการยุติธรรมจะต้องรู้จักและเข้าใจ “ประธาน” ของคดีเป็นอย่างดี และเพียงพอเพื่อการใช้ดุลพินิจหรือพิพากษาคัดสินในความถูกผิดกฎหมายของบุคคลนั้นอย่างเป็นธรรมตามหลัก “การพิจารณาคดีและใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of Punishment)
3. มิติในโอกาสของการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นเหตุผลในโอกาสภายหลังจากการใช้มาตรการบังคับทางอาญานั้นแล้วผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้ถูกบังคับหย่อนและสังคมเป็นประโยชน์หรือเป็นผลเสียต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมในอนาคตต่อไปอย่างไร

ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาอีกประการคือ การใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการกระทำของบุคคล ตาม “หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of Punishment) เป็นสมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดกับความผิดอาญาที่ได้มีการกระทำขึ้นที่ถูกต้องเหมาะสมกับคน ๆ นั้น เป็นเรื่องแสดงและยืนยันว่าผู้กระทำความผิดเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” คือ ตัวผู้กระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก กรณีจึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลักการกำหนดโทษ จึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลสำคัญของตัวผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอ

2.4.4 ระบบสังคมกับการใช้มาตรการบังคับทางอาญา⁴⁸

ข้อเรียกร้องจากสมาชิกในสังคมคือ การดำรงชีวิตอย่างสงบสุขและปลอดภัย มาตรการบังคับทางอาญาจึงเป็นส่วนสำคัญในการควบคุมสังคมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมที่ไม่พึงประสงค์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ ที่ได้ผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติหรือบัญญัติในนามของรัฐอันเป็นผู้มีและใช้อำนาจปกครอง กำหนดกรอบขอบเขตลักษณะของพฤติกรรมการกระทำของสมาชิกในสังคมที่สังคมส่วนใหญ่ไม่ปรารถนาให้กระทำพฤติกรรมนั้น ๆ เช่น พฤติกรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศ ได้แก่ การข่มขืน กระทำชำเรา การอนาจาร หรือพฤติกรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การเสพยาเสพติด การค้ายาเสพติด การผลิตยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งจะมีผลในการควบคุมอาชญากรรมต่าง ๆ ที่หากเกิดมีขึ้นในสังคม และควบคุมบุคคลที่เป็น

⁴⁸ หลักกฎหมายมาตรการบังคับโทษทางอาญา (น. 25). เล่มเดิม.

ผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญาหรือผู้ที่เป็นอาชญากรอันทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับใช้ต่อบุคคลในรัฐได้จริงในการป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดและการปกป้องคุ้มครองสังคมตามภารกิจของกฎหมายอาญา

ประเทศที่มีมาตรการบังคับทางอาญาที่ดี มีประสิทธิภาพในการป้องกันทั่วไปและการป้องกันพิเศษนั้นจะสามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ข้อมูลตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ ประเภทและปริมาณของการกระทำความผิด ลักษณะของการกระทำและความรุนแรงเป็นสิ่งที่สะท้อนผลการดำเนินงานที่สำคัญ ประเทศที่กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมาตรการบังคับทางอาญาใช้ได้ผลดี พฤติกรรมของสมาชิกในสังคมก็จะอยู่ในกรอบของกฎหมาย การกระทำความผิดต่อกฎหมายก็จะเกิดขึ้นน้อย ส่งผลต่อความสงบสุขของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การค้า การลงทุน คุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมีความเจริญก้าวหน้า กระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมก็จะมีขนาดไม่ใหญ่มากนักและใช้งบประมาณต่ำ และปริมาณผู้ต้องขังก็จะน้อย

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นความเกี่ยวพันระหว่างสังคมกับการใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ออก ดังนั้น การกำหนดความผิดอาญาต่าง ๆ และการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตลอดจนการใช้มาตรการบังคับทางอาญาจึงมีผลกระทบเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงถึงกันเสมอ กฎหมายอาญาตราออกมาเพื่อบังคับใช้กับ “คน” กระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ดำเนินการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์หรือกระทำความผิด ก็เป็นการกระทำกับ “คน” อีกเช่นกัน ข้อมูลของบุคคลคนหนึ่ง ๆ นั้น ที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและที่ต้องถูกบังคับใช้มาตรการบังคับทางอาญา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จำเป็นที่ต้องรู้และเข้าใจอย่างละเอียดและถูกต้อง เพื่อประโยชน์และเหตุผลในการพิจารณาพิพากษาคดีและในการกำหนดใช้มาตรการบังคับทางอาญาในปัจจุบัน

ดังนั้น การใช้มาตรการบังคับทางอาญากับคน ๆ หนึ่งที่เป็นสมาชิกในสังคมที่ไม่เป็นธรรมเกิดความคลาดเคลื่อนผิดพลาด ย่อมมีผลกระทบต่ออนาคตของสังคมนั้น ๆ การที่คนจะตัดสินคนลงโทษคนจึงต้องการความเป็นภาวะวิสัยที่สูงมาก

นักเศรษฐศาสตร์มักจะพูดถึงผลของการใช้มาตรการบังคับในทางอาญาในเรื่องของค่าเสียโอกาส กล่าวคือ ต้นทุนค่าเสียโอกาส ไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเลขได้ ไม่ว่าของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ผู้เกี่ยวข้อง และสังคม ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดมีผลกระทบทั้งที่คำนวณเป็นเงินได้และที่ไม่สามารถคำนวณเป็นเงินได้ ค่าเสียโอกาสของคน ๆ หนึ่งในประเทศมีผลกระทบถึงค่าเสียโอกาสของคนทั้งประเทศ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การใช้มาตรการบังคับทางอาญามีความสำคัญและผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคงแห่งรัฐอย่างมาก

การที่คน ๆ หนึ่งเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ก็จะเกิดค่าใช้จ่าย เกิดต้นทุนค่าเสียโอกาสของสังคม ภาษีต้องถูกนำมาใช้กับองค์การ และกระบวนการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเมื่อถึงที่สุดการใช้มาตรการบังคับทางอาญา เช่น การจำคุก การบริหารจัดการยังต้องใช้ค่าใช้จ่ายอีกมากมาย เป็นต้นทุนที่เป็นค่าเสียโอกาสของสังคมในการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง เพราะผู้กระทำความผิดไม่ได้เป็นผู้รับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยตรง แต่ค่าใช้จ่ายทั้งหมดมาจากรัฐซึ่งเป็นเงินภาษีของคนในสังคมส่วนรวม

ประเด็นกระบวนการยุติธรรมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ต้องพิจารณาโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาพิจารณาจากกลไก (mechanism) ทั้งระบบและการวางรูปแบบของกระบวนการ (form of Criminal Justice) ที่เป็นมาตรฐานมีประสิทธิภาพหรือไม่บรรลุความยุติธรรมอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว ใช้ทรัพยากรของสังคมอย่างคุ้มค่า กระบวนการยุติธรรมที่มีกลไกของกฎหมายและรูปแบบที่ไร้ประสิทธิภาพย่อมจะสร้างค่าเสียโอกาสทางสังคมอย่างมากและกลายเป็นอุปสรรคที่ลดทอนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

การตัดสินใจกระทำความผิดครั้งหนึ่ง ๆ นั้น ผู้กระทำจะประเมินจากผลประโยชน์ที่จะได้และโอกาสในการหลุดพ้นจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถ้าความเสี่ยงสูงที่จะถูกกระบวนการยุติธรรมจับได้และลงโทษที่สาสม เหมาะสม โอกาสที่จะรอดพ้นไม่มี คนก็จะไม่มีทำผิด กระบวนการยุติธรรมที่เข้มแข็งมีประสิทธิภาพและการใช้มาตรการบังคับทางอาญาอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ยังสามารถช่วยลดค่าเสียโอกาสทางสังคมได้มากขึ้นด้วย

2.4.5 โทษทางอาญา

ความทั่วไปว่าด้วยโทษ⁴⁹ ในทางการศึกษาวิจัยของประเทศเรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “โทษ” องค์ความรู้ที่เรามีอยู่ขณะนี้ยังไม่เพียงพอ ทั้งที่ “โทษ” เป็นการกระทำต่อ “มนุษย์” ด้วยกัน การลงโทษทางอาญาของเรายังไม่สามารถอธิบายเป็นเหตุผลให้เข้าใจและยอมรับกันได้อย่างมีความเป็นภาวะวิสัยและตามนัยหลักนิติธรรม (The Rule of Law) อย่างไร ในหลายครั้งและหลายวาระที่นักกฎหมายเอง ตลอดจนทั้งประชาชนในสังคมสงสัยในเหตุผลในการกำหนดโทษ ซึ่งภาวะดังกล่าวนี้เป็นอันตรายต่อสังคมมาก เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำรงอยู่ได้โดยอาศัย “ความเชื่อถือศรัทธาของประชาชน” สิ่งที่สร้างความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนคือ “เหตุผลในการตัดสินใจและการใช้มาตรการบังคับในทางอาญา” ซึ่งโดยหลักการแท้จริงแล้วเหตุผลจะให้ความเชื่อมั่นและคุ้มครองสถาบันและกระบวนการตลอดทั้งผู้ใช้อำนาจ เพราะถ้าสังคม

⁴⁹ แหล่งเดิม.

เกิดความสงสัยในเหตุผลของการตัดสินคดี ก็อาจจะนำพาไปสู่ภาวะวิกฤตในความ “ชอบธรรม” หรือ “ความยุติธรรม” ตามมา

โทษในระบบกฎหมายอาญา ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18⁵⁰ บัญญัติไว้มี 5 ประการ คือ

1. ประหารชีวิต
2. จำคุก
3. กักขัง
4. ปรับ
5. ริบทรัพย์สิน

2.4.6 โครงสร้างของความผิดอาญาและการกิจของกฎหมายอาญา⁵¹

โครงสร้างของความผิดอาญา (Structure of crime) เป็นความเหมือนกันของความผิดอาญาบนความแตกต่างกันในแต่ละฐานความผิดทางอาญา การวินิจฉัยความรับผิดชอบทางอาญาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความคิดและนิติวิธีที่ถูกต้องตามระบบของกฎหมายของประเทศนั้น ๆ

“โครงสร้างของความผิดอาญา” เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในกฎหมายอาญา เพราะนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นศาสตร์แล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ในการวินิจฉัยความผิดอาญาในทางปฏิบัติอีกด้วย

“ความผิดอาญา” (crime) เป็นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาที่เป็นการกระทำของมนุษย์เท่านั้น และเป็นการกระทำที่ควรลงโทษ ผลของ “ความผิดอาญา” จึงเป็นคุณลักษณะทั่วไปประการหนึ่งของ “ความผิดอาญา” และในความผิดนั้นจึงมี “สิ่งที่กฎหมายเห็นว่าไม่สมควรเกี่ยวกับการกระทำ” ในกรณีที่การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย” เช่นนี้การกระทำนั้นย่อมไม่ผิดกฎหมาย และเมื่อไม่ผิดกฎหมายก็ย่อมไม่อาจลงโทษผู้กระทำได้

⁵⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน.

⁵¹ จาก คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 (น. 71), โดย เกียรติจิตร วัฒนสวัสดิ์, 2549, กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์.

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวถึง “โครงสร้างของความผิดอาญา” (Verbrechensaufbau) ว่าด้วย 3 ส่วน คือ⁵²

1. การครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ (Tatbestandsmäßigkeit)
2. ความผิดกฎหมาย (Rechtswidrigkeit) และ
3. ความชั่ว (Schuld)

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร อธิบายไว้ว่า “การวินิจฉัยคดีตามโครงสร้างของความผิดอาญา” จะทำให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปได้อย่างเหตุด้วยผลและตรงกับความรู้สึกรับรู้ของประชาชนทั่วไป ยิ่งกว่านั้นยังจะทำให้การวินิจฉัยคดีเกิดความเสมอเหมือนกันในทุกคดีซึ่งก็จะเป็นหลักประกันว่าการใช้กฎหมายจะมีความแน่นอนและมั่นคง”

ทำไม “โครงสร้างของความผิดอาญา” จึงประกอบด้วยสาระสำคัญสามประการดังกล่าวมาแล้ว ข้อนี้นี้ก็เพราะว่าส่วนประกอบพื้นฐานของ “โครงสร้างของความผิดอาญา” อยู่ที่สมมติฐานเกี่ยวกับความผิดอาญาและโทษ การพิจารณา “โครงสร้างของความผิดอาญา” จึงต้องพิจารณาไปจาก “ความผิดอาญา” และ “โทษ”⁵³

ภารกิจของกฎหมายอาญา⁵⁴ กฎหมายทุกลักษณะมีภารกิจของตัวเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับภารกิจของกฎหมายอาญานั้นอาจกล่าวได้ในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ภารกิจในการคุ้มครองสังคม

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมมนุษย์ไม่อาจอยู่ได้โดยลำพังตนเอง และโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน เมื่อมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันย่อมต้องมีการกระทบกระทั่งกัน กฎหมายอาญาในฐานะเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงมีความสำคัญมาก จริงอยู่ในสังคมมนุษย์มีเกณฑ์อันเป็น “ระเบียบสังคม” อันเป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความประพฤติที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมอยู่แล้วเป็นจำนวนมาก และ “ระเบียบสังคม” ก็เป็นเครื่องมือควบคุมความประพฤติของมนุษย์ แต่การใช้ “ระเบียบสังคม” เป็นเรื่องของความสมัครใจของบุคคลปราศจากสภาพบังคับจากภายนอก “ระเบียบสังคม” อย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าสังคมจะมีความสงบและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างแท้จริง เหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายเข้ามาเสริม แม้ว่ากฎหมายในทุกลักษณะจะ “ระเบียบสังคม” อยู่ด้วย แต่กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายเป็นกฎหมายที่มีสภาพในเชิงบังคับที่รุนแรงที่สุด

⁵² จาก *กฎหมายอาญาภาค 1* (น. 30), โดย หยุด แสงอุทัย, ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ (บรรณาธิการ), 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁵³ จาก *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (น. 117), โดย คณิต ฒ นกร, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁵⁴ แหล่งเดิม.

และหากว่ากฎหมายอาญาไม่สามารถประกันความมั่นคงและความปลอดภัยของสังคมได้เมื่อใด สถานะการจลาจลในบ้านเมืองก็จะเกิดขึ้น

การใช้กฎหมายอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสังคมต้องกระทำเท่าที่จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เพราะหากมีการบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นใช้อย่างพร่ำเพรื่อแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนจนเกินความจำเป็น กฎหมายอาญาจึงไม่เพียงแต่มุ่งจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น แต่กฎหมายอาญาจะต้องเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลแม้จะกระทำได้ แต่ “จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

ในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายอาญา รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้กล่าวไว้อย่างถูกต้องความว่า

“หากรัฐมุ่งแต่จะควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมโดยใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือโดยไม่พิจารณาถึงประสิทธิภาพและความสามารถของกลไกของรัฐที่จะใช้บังคับกฎหมายอาญาแล้ว กฎหมายก็จะไร้ความหมาย ขาดความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานของรัฐที่ประพฤติมิชอบมีโอกาสดแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองจากกฎหมายเหล่านี้ หรือหากมีการใช้กฎหมายเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้กฎหมายและชุมชนเสื่อมเสียได้”

2. ภารกิจในการปราบปรามและการป้องกันการกระทำความผิด

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองสังคมสองทาง คือ ในทางปราบปรามและในทางป้องกัน

เมื่อการกระทำความผิดใดเกิดขึ้นก็ต้องใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้น และการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดยังเป็นการกระทำเพื่อป้องกันมิให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ภารกิจในการคุ้มครองสังคมของกฎหมายอาญาทั้งสองประการ กล่าวคือทั้ง “ภารกิจในการปราบปราม” และ “ภารกิจในการป้องกัน” หากพิจารณาอย่างผิวเผินจะเห็นว่าเป็นภารกิจที่แยกกัน แต่แท้จริงแล้วภารกิจทั้งสองประการมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การลงโทษหรือการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความรู้สึกต่อทั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลทั่วไป กล่าวคือต้องกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำของเขา และในขณะเดียวกันก็ต้องกระทำเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปด้วยว่าถ้ามีการกระทำนั้นเกิดขึ้นอีกก็จะต้องมีการลงโทษเช่นเดียวกัน ฉะนั้นถ้าการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดเป็นไปโดยถูกต้องแล้วการใช้

กฎหมายอาญาก็จะบรรลุวัตถุประสงค์ของ “การป้องกันทั่วไป” ของกฎหมายอาญาอันเป็น “การป้องกันโดยอ้อม”

ในการใช้กฎหมายอาญานั้น นอกจากจะต้องใช้ให้บรรลุผลเป็น “การป้องกันโดยอ้อม” แล้วการใช้กฎหมายอาญาจะต้องใช้ให้บรรลุผลเป็น “การป้องกันโดยตรง” ด้วย กล่าวคือ จะต้องให้บรรลุผลของการป้องกันสำหรับผู้กระทำความผิดบางคนที่มีลักษณะที่เป็นอันตรายและเป็นที่คาดหมายได้ว่าเขาจะก่อเหตุการณ์อันไม่พึงปรารถนาซ้ำอีก เพื่อให้ภารกิจคุ้มครองสังคมของกฎหมายอาญาได้บรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงกรณีจึงอาจมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับทางอาญาอื่นที่มีโทษสำหรับผู้กระทำความผิดประเภทนี้ และมาตรการบังคับทางอาญาที่มีโทษที่ใช้ในทางกฎหมายอาญาสมัยใหม่สำหรับบุคคลประเภทดังกล่าวก็คือ “วิธีการเพื่อความปลอดภัย” ซึ่งเรียกว่า “การป้องกันพิเศษ”

3. ภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ

ปัญหาอันเกี่ยวเนื่องจากการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมมีอยู่มากมายและมีความหลากหลาย การที่จะใช้กฎหมายอาญาเข้าจัดการกับปัญหาทุกเรื่องย่อมจะเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญหาหายปัญหาที่เล็กน้อยที่ยังไม่สมควรถึงกับต้องใช้กฎหมายอาญาลงโทษหรือไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายอาญาเข้าจัดการปัญหาเหล่านั้น กฎหมายอาญาควรจำกัดตัวเองอยู่กับการคุ้มครอง “คุณค่าพื้นฐาน” ของระเบียบสังคมเท่านั้น ไม่ชอบที่จะขยายขอบเขตออกไปมากกว่านี้

สิ่งที่หล่อหลอมให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นไปอย่างปกติสุข เป็นสิ่งที่ไม่อาจสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่เป็นสิ่งที่ เป็น “คุณค่า” และเป็นคุณค่าที่จำเป็นที่เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ สิ่งนี้เรียกว่า “คุณธรรมทางกฎหมาย”

เรื่อง คุณธรรมทางกฎหมาย ไม่ใช่เรื่องใหม่ในทางกฎหมายในกฎหมายของไทยเรา

คุณธรรมทางกฎหมาย ที่กฎหมายยอมรับเข้าไว้นั้น อาจเป็น คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล หรือ คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม เช่น ความบริสุทธิ์สะอาดแห่งอำนาจรัฐ หรือความบริสุทธิ์สะอาดแห่งตำแหน่ง ในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เป็นต้น

บทบัญญัติกฎหมายอาญาของความผิดฐานต่าง ๆ เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครอง “คุณธรรมทางกฎหมาย” อันใดอันหนึ่งหรือหลายอัน กฎหมายอาญาจึงมีภารกิจที่จะต้องคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมาย ไม่ให้เป็นอันตรายหรือไม่ให้ถูกลุกลามให้ตกอยู่ในอันตราย

ดังกล่าวมาแล้วว่าปทัสฐานในทางอาญาวางหลักการอยู่บน “คุณค่าพื้นฐาน” การยอมรับเอา “คุณค่าพื้นฐาน” ต่าง ๆ เข้าไว้ในกฎหมายอาญาเป็นการยอมรับที่มีความหนักแน่นและจริงจัง อย่างไรก็ตาม กฎหมายอาญาก็มิได้เกี่ยวข้องในทาง “คุณค่า” เฉพาะกับการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องในทาง “คุณค่า” ไปถึง “คุณภาพของการกระทำ” ของมนุษย์ในขณะเดียวกันอีกด้วย ดังนั้น การกระทำที่เป็น “ความผิดอาญา” จึงนอกจากจะเป็นการกระทำที่ละเมิด คุณธรรมทางกฎหมาย แล้วยังเป็นการกระทำที่ผิดหน้าที่ในขณะเดียวกันด้วย และกล่าวได้ว่า ผลงานของมนุษย์อันเกิดจากการทำผิดหน้าที่นั้น เป็นผลงานที่ไม่มีคุณภาพและเป็นผลงานที่ไม่พึงเกิดขึ้น กฎหมายอาญาจึงมีภารกิจในการคุ้มครอง “คุณภาพของการกระทำ” ด้วย

2.4.7 โทษประหารชีวิต⁵⁵

2.4.7.1 แนวคิดการลงโทษประหารชีวิต

โทษประหารชีวิต ถือเป็นว่าเก่าแก่และรุนแรงที่สุดซึ่งได้มีการบังคับใช้ในหลายประเทศมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด ส่วนวิธีการในการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับค่านิยมแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่น

2.4.7.2 วัตถุประสงค์ในการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทย วัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิตนั้น เป็นสิ่งที่รัฐใช้เป็นเหตุผลข้ออ้างพื้นฐานในการสร้างความชอบธรรมว่าเหตุใดรัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีหรือคงไว้ซึ่งโทษประหาร ในการทำความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิตควรที่จะทำความเข้าใจเรื่องหลักการหรือวัตถุประสงค์ของรัฐในการลงโทษโดยทั่วไปก่อน คือ

1. การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นตามหลักตาต่อตาฟันต่อฟัน ในสมัยก่อนใครถูกทำร้ายเช่นใดก็มีสิทธิแก้แค้นเอาคืนกับผู้ทำละเมิดในแบบเดียวกัน
2. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนความผิดที่ได้กระทำลงไป (Retribution)
3. การลงโทษเพื่อการป้องปราม (Deterrence) เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้อื่นกระทำความผิดซ้ำในแบบเดิมอีก
4. การลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไข (Reformation) เป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขนิสัยและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดไม่ให้หวนกลับไปทำความผิดอีก
5. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้กระทำความผิดได้อีก (Incapacitation) เป็นการลงโทษเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกระทำความผิดได้อีก การลงโทษเพื่อการนี้ได้แก่การลงโทษประหารชีวิต

⁵⁵ จาก ข้อบัญญัติของโทษประหารชีวิตกับสังคมไทย (น. 8) โดย วิชัย เดชชุติพงศ์, 2555, กรุงเทพฯ.

จากวัตถุประสงค์ของการลงโทษโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่า จะเห็นได้ว่าการประหารชีวิตเป็นการลงโทษเพียงรูปแบบเดียวที่ไม่สามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการลงโทษที่กล่าวมาได้ทุกข้อ เนื่องจาก การลงโทษประหารชีวิต คือ การลงโทษด้วยการที่รัฐ “กำจัด” ผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมด้วยวิธีการฆ่า เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วรัฐก็จะไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำผิดได้อีก

โทษประหารชีวิตในระดับสากล⁵⁶ ในสากลโลกพัฒนาการเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตนั้นมีทิศทางที่จะยกเลิกการประหารชีวิต และหลายประเทศได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว และแม้หลายประเทศจะยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่ก็เกือบจะไม่ใช่โทษประหารชีวิตเลย

2.4.8 โทษจำคุก⁵⁷

โทษจำคุกเป็นโทษที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่จะทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นคนดีได้ เพราะทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีโอกาสพิจารณาผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลว่าการปฏิบัติ (treatment) ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังได้ทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนได้หรือไม่ เพียงใด แต่ในทางกลับกัน ถ้าการจำคุกกระทำเพียงแต่การขังคนไว้อย่างเดียวตามระยะเวลาโดยปราศจากการพิจารณาผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลว่าการปฏิบัติ (treatment) ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังได้ทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนได้หรือไม่ก็ไร้ประโยชน์ ซ้ำยังเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้มีสังคมในกลุ่มผู้กระทำความผิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เป็นอุปสรรคในการแก้ไขให้ผู้ต้องโทษกลับตนได้

โทษจำคุกเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ตอบสนองต่อภารกิจของ กฎหมายอาญา ในการคุ้มครองสังคม และต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษ กล่าวคือ เป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำของอาชญากร และเป็นการปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ยังเป็นการเริ่มต้นของ วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกที่มุ่งไปสู่การทำให้ผู้กระทำความผิดอาญาสามารถดำรงชีวิตในอนาคตได้ โดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น การจำกัดอิสรภาพของบุคคลจึงมีเหตุผลของการดำเนินการ โดยเฉพาะโทษจำคุกจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยสูง

ในขณะเดียวกันโทษจำคุกเป็นโทษที่ก่อภาระให้สังคมมาก ต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้าง การบริหารจัดการต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นภาษีของสมาชิกในสังคมทุกคนทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเนื่องจากการสูญเสียอิสรภาพ เป็นเรื่องที่สำคัญของคนทุกคน และการบังคับโทษจำคุกที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไข

⁵⁶ หลักกฎหมายมาตรการบังคับโทษทางอาญา (น. 78). เล่มเดิม.

⁵⁷ แหล่งเดิม.

ฟื้นฟู เปลี่ยนแปลงผู้กระทำความผิดได้ สามารถทำให้ลดอัตราการเกิดอาชญากรรม ซึ่งถ้าทำได้ สังคมก็จะคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป

2.4.8.1 กฎหมายบังคับโทษจำคุกที่ดี กฎหมายบังคับโทษจำคุกที่ดี ต้องมีคุณลักษณะที่เป็นไปเช่นเดียวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีด้วยเพราะการบังคับโทษเป็นส่วน หนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ ต้องมีความ “เป็นเสรีนิยม” มีความ “เป็นประชาธิปไตย” และต้อง “กระทำเพื่อสังคม” กล่าวคือ ความเป็น “เสรีนิยม” นั้นจะต้องยกระดับผู้ต้องโทษให้เป็น “ประชาชน” ของการบังคับโทษ มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องโทษ และกระบวนการบังคับโทษต้องนำไปสู่การพัฒนาคน ๆ นั้นและสร้างเสริมความมั่นคงในชีวิตของเขา

ในความเป็น “ประชาธิปไตย” นั้น ต้องให้ความเสมอภาค อยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ ความยินยอมและความร่วมมือระหว่างกันทุกฝ่ายอันเป็นการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมขึ้นระหว่างมนุษย์ในสังคม

ในความ “โปร่งใส” กล่าวคือ ความเป็นภาวะวิสัยในทุกขั้นตอนและสามารถตรวจสอบได้ จากการตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกองค์กรและจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเสมอ

2.4.8.2 โทษจำคุกตลอดชีวิต หากพิจารณาวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติ จะเห็นว่าการที่ศาลสามารถใช้ดุลยพินิจในการเลือกลงโทษจำคุกตลอดชีวิตได้ ก็หมายความว่าหากศาลเลือกใช้โทษชนิดและประเภทนี้แล้ว ในการพิจารณาพิพากษาต้องการความเด็ดขาดในการตัดโอกาสการกระทำความผิดอีกของบุคคลนั้นอย่างถาวร กล่าวคือแยกบุคคลดังกล่าวออกจากสังคมตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษในการ “ตัดโอกาสการกระทำความผิด” อย่างเด็ดขาด

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า “โทษจำคุกตลอดชีวิต” เป็นโทษที่เป็นการตัดขาดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อ ความปลอดภัยของประชาชนส่วนรวม แม้ว่าโอกาสการพ้นโทษของผู้กระทำความผิดจะมีอยู่ก็ตาม ในประเทศที่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โทษจำคุกตลอดชีวิตถือว่าเป็นโทษที่ทดแทนโทษประหารชีวิตที่เดียว”

โทษจำคุกตลอดชีวิตของประเทศไทย ผู้ได้รับโทษก็มีโอกาสในการกลับคืนเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งได้ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายของทางราชทัณฑ์

2.4.8.3 โทษจำคุกตลอดชีวิตกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ขัดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ ในเรื่องนี้ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายไว้ว่า “การจำคุกผู้กระทำความผิดจนตลอดชีวิตไม่ขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ว่าการจำคุกผู้กระทำความผิดเป็นเวลานานนั้น จะกระทบต่อบุคลิกภาพของบุคคลอย่างร้ายแรงได้ก็ตาม แต่การลงโทษ

ผู้กระทำความผิดให้จำคุกโดยมีกำหนดเวลาที่อาจมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดได้ เช่นเดียวกันกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต เมื่อการจำคุกผู้กระทำความผิดจนตลอดชีวิตไม่ขัดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวมาแล้วโทษจำคุกตลอดชีวิตจึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ”

“โทษจำคุกตลอดชีวิต” เป็นโทษสถานหนึ่งที่ศาลจะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดได้ภายใต้ บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดโทษไว้ในความผิดฐานนั้น ๆ เท่านั้น และอาจเป็นโทษทางเลือกที่ ศาลอาจใช้ดุลพินิจได้ตามความเหมาะสม นอกจากนั้นบทบัญญัติของกฎหมายยังห้ามมิให้เพิ่มโทษ เป็นจำคุกตลอดชีวิต ตามมาตรา 51 ด้วยดังนี้

มาตรา 51 ในการเพิ่มโทษ มิให้เพิ่มขึ้นถึงประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก เกินห้าสิบปี

เป็นที่น่าคิดพิจารณาว่าผู้ที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในประเทศไทย เมื่อมีการบังคับ โทษกันจริง ๆ ไม่มีผู้ต้องโทษคนใดหรืออาจเป็นจำนวนน้อยที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตจริง ๆ ยกเว้นตายในเรือนจำ ในระยะเวลาประมาณ 10-15 ปี ผู้ต้องขังก็ได้รับอิสรภาพ สามารถออกมาสู่ สังคมภายนอกได้ กรณีจึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล หรือโทษที่ผู้กระทำ ความผิดต้องได้รับตามกฎหมาย ทั้งยังเป็นการไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งตัดโอกาส การกระทำความผิดอีกของบุคคลนั้นอย่างถาวร ซึ่งต้องการแยกบุคคลดังกล่าวออกจากสังคมตลอดไป โดยทางราชทัณฑ์อาศัยอำนาจในการใช้มาตรการในการพัก-ลดโทษ และหรืออภัยโทษนำมาใช้กับ ผู้ต้องโทษประเภทนี้ด้วย

2.4.8.4 โทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลา “โทษจำคุก” ในที่นี้หมายถึงโทษจำคุกมีกำหนด ระยะเวลา ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร อธิบายไว้ว่า “โทษจำคุก” ในกฎหมายอาญาของไทยเราไม่มี การบัญญัติขึ้นค่าเอาไว้ แต่ปล่อยให้เป็นเรื่องของการตีความ และคงต้องตีความว่าศาลจะลงโทษ จำคุกต่ำกว่า 1 วันหรือจำคุกเป็นชั่วโมงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อความชัดเจนของกฎหมายกรณีชอบ ที่บัญญัติกำหนดเกี่ยวกับประมวลกฎหมายอาญาของออสเตรเลีย

ในสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนีกฎหมายค่านึงถึงผลเสียของ “โทษจำคุกระยะสั้น” อย่างมาก ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันในปัจจุบันจึงบัญญัติว่าโทษจำคุกนั้นต้องจำคุกอย่างน้อย หนึ่งเดือน ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 38 บัญญัติว่า

“มาตรา 38 (ระยะเวลาของโทษจำคุก)

(1) โทษจำคุกเป็นกำหนดระยะเวลา เมื่อกฎหมายได้กำหนดโทษจำคุกและไม่ใช้โทษ จำคุกตลอดชีวิต

(2) ระยะเวลาขั้นต่ำสำหรับโทษจำคุกที่มีระยะเวลามีกำหนดสิบห้าปี ระยะเวลาขั้นต่ำสุด ของโทษจำคุก คือ จำคุกหนึ่งเดือน

โทษจำคุกเป็นโทษที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นคนดี ฉะนั้น การวางโทษขั้นต่ำน้อยมากจึงไม่สอดคล้องกับหลักทัณฑ์วิथाเพราะกรณีจะไม่สามารถใช้การปฏิบัติ (treatment) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.8.5 ผลเสียของผู้ต้องถูกบังคับโทษจำคุก ผลเสียจะเกิดกับนักโทษที่ต่อเมื่อไม่มีระบบการแก้ไขฟื้นฟูที่ถูกต้อง เพราะนั่นถือการทำลายบุคลิกภาพของคนลงไปอย่างสิ้นเชิง และมีผลเป็นการทำลายสังคมในอนาคตด้วย การขังแต่เพียงอย่างเดียวจึงเป็นผลร้ายมากกว่าผลดีต่อสังคมในอนาคต นักโทษมีโอกาสกลับออกสู่สังคม หากไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมที่ดี และถูกต้องแล้ว ผลร้ายก็จะตกอยู่กับสังคมและการล่มสลายของการลงโทษจำคุกที่ไม่ดี ยังเป็นการสร้างเครือข่ายอาชญากร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้กระทำความผิดในมากขึ้น จะสังเกตได้ว่า สังคมที่มีภาวะเช่นนี้จะมีอาชญากรรมเกิดมากขึ้น มากขึ้น ความร้ายแรงมากขึ้น มีองค์กรอาชญากรรมเกิดขึ้นทั้งในประเทศและองค์กรอาชญากรรมระหว่างประเทศ การบังคับโทษจำคุกจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ นอกจากนั้น นักโทษต้องเผชิญกับการเสียโอกาส เนื่องจากการถูกจำคุก ในระหว่างจำคุกไม่มีรายได้จากการประกอบอาชีพ ไม่มีโอกาสในการดำรงชีวิต จึงมีโอกาสดำรงชีวิตที่ต่ำกว่าคนทั่วไปเป็นตราบาปติดตัว สังคมไม่ยอมรับและขาดความเชื่อถือ ส่งผลในการทำลายชื่อเสียงและลดโอกาสในการทำงาน การใช้ชีวิตปกติ และความเป็นพลเมืองของรัฐที่มีคุณภาพ ที่จะสามารถใช้ชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ผลเสียที่ตามมาคือ เมื่อสังคมปฏิเสธคนเหล่านี้ โอกาสในการทำอาชญากรรมก็จะเกิดขึ้นอีก เพราะเขาไม่มีทางเลือกในชีวิตไม่สามารถหารายได้ที่เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเอง ทำให้ต้องตัดสินใจก่ออาชญากรรมซ้ำอีก สังคมก็ต้องเผชิญกับความเลวร้ายมากขึ้น

นโยบายทางอาญาของหลาย ๆ ประเทศมักจะส่งเสริมให้ใช้โทษทางทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินมากขึ้น ตลอดทั้งโทษทางเลือกอื่น ๆ ที่มีใช้การจำกัดอิสรภาพอย่างโทษจำคุก โดยมีเหตุผลในการใช้โทษจำคุกที่ว่า “ถ้าการจำคุก มิได้ช่วยแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสียอะไรของผู้กระทำความผิดได้ จะไม่ส่งเขาเข้าสู่การรับโทษจำคุก” เพราะให้ผลเสียมากกว่าผลดี นอกจากนั้น ยังมีผลกระทบต่อสังคมมากในอนาคต

2.4.9 โทษปรับ⁵⁸

2.4.9.1 แนวคิดการใช้โทษปรับ โทษปรับเป็นโทษหลักที่ปรากฏในฐานความผิดต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายอาญาก่อนข้างมาก จึงเป็นโทษที่สำคัญชนิดหนึ่ง มุ่งประสงค์ถึงผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด

⁵⁸ แหล่งเดิม.

ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยเราเป็นโทษปรับในรูปแบบของจำนวนเงินเป็นจำนวนใดจำนวนหนึ่ง ในทางกรับังคับใช้จึงไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเท่าที่ควรกล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมไม่มีผลกระทบในทางการเงินต่อการปรับของภาครัฐทำให้การบังคับโทษปรับไม่มีผลในเชิงบังคับโทษ แต่จะมีผลเฉพาะผู้ถูกบังคับโทษปรับที่มีฐานะยากจนเท่านั้น เนื่องจากบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โทษปรับเป็นจำนวนเงินจึงกระทบต่อบุคคลไม่เท่าเทียมกัน

ศาสตราจารย์ คณิต ฌ นคร อธิบายในเรื่องนี้ว่า “จากข้อบกพร่องของโทษปรับเป็นจำนวนเงินดังกล่าว นักนิติศาสตร์สแกนดิเนเวียจึงได้เสนอโทษปรับลักษณะใหม่ที่เรียกว่า Day-fine ขึ้นมาใช้แทน โทษปรับ Day-fine อาจเรียกว่า “โทษปรับที่กำหนดวันกักขังและกำหนดค่าปรับ” โทษปรับดังกล่าวนี้ไม่ใช่โทษปรับรายวัน แต่เป็นการกำหนดค่าปรับโดยคำนวณจากรายได้ของผู้กระทำความผิดและกำหนดวันที่จะต้องถูกกักขังหากไม่ชำระค่าปรับ “โทษปรับที่กำหนดวันกักขังและกำหนดค่าปรับ” หรือ Day-fine จึงเป็นโทษปรับที่มีผลต่อบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันที่เหมือนกัน และโทษปรับดังกล่าวนี้ในปัจจุบันได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ออสเตรเลีย เดนมาร์ก เป็นต้น”

นอกจากการปรับเป็นจำนวนเงินแล้ว ตามกฎหมายไทยยังมีการปรับเป็นรายวัน เช่น ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 6.5 ถึงมาตรา 65 จัตุ, มาตรา 66 ทวิ, มาตรา 67 และการปรับจากกำไร เช่น พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 268, มาตรา 277, มาตรา 278

2.4.9.2 ประเภทของโทษปรับ วิธีการลงโทษปรับแต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ส่งผลให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจแก่ผู้กระทำความผิดมากน้อยเพียงใด และก่อให้เกิดความรู้สึกเข็ดหลาบแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่

(1) การลงโทษปรับตามอัตราขั้นสูงสุด ต่ำสุด ที่มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาไทย เป็นการกำหนดอัตราโทษปรับที่แน่นอน (Fixed Sum) กล่าวคือ จะปรับได้ไม่ว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด และต้องไม่เกิดอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยการกำหนดช่วงของค่าปรับดังกล่าว เปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจ ซึ่งศาลจะต้องกำหนดอัตราโทษปรับดังกล่าวเพื่อให้ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล

(2) การลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่จะได้รับการลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่จะได้รับ ได้แก่ การเพิ่มอัตราส่วนโทษของโทษปรับที่มีอยู่เดิมเป็นสองเท่า สามเท่า หรือมากกว่านั้นโดยมักจะพบได้มาในความผิดบางประเภท ตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่มุ่งคุ้มครองเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อให้โทษปรับมีความสอดคล้องกับปริมาณความเสียหายทางเศรษฐกิจที่สังคมได้รับจากการกระทำความผิด และถือเป็นการลงโทษที่สาสม และทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเจ็บปวด

(3) การลงโทษปรับตลอดเวลาที่กระทำความผิดการใช้ในลักษณะความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำฝ่าฝืนกฎหมายเป็นระยะเวลาต่อเนื่องกัน และการลงโทษปรับตลอดเวลาที่กระทำความผิด ถือเป็นมาตรการหนึ่งที่เร่งให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับการอุตสาหกรรม ความผิดเกี่ยวกับผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับสาธารณสุข ความผิดเกี่ยวกับการโฆษณา เป็นต้น

(4) โทษปรับที่สอดคล้องกับสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด โทษปรับที่สอดคล้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด ได้แก่ โทษปรับที่กำหนดให้สอดคล้องกับรายได้ต่อวันของผู้กระทำความผิด หรือสอดคล้องกับสถานะทางการเงินในปัจจุบันของผู้กระทำความผิดผู้ใดมีฐานะทางเศรษฐกิจมากจะต้องถูกปรับมาก ผู้ใดมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดียิ่งจะถูกปรับน้อย

Day Fine เป็นโทษปรับระบบวันปรับที่ใช้ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่โทษปรับดังกล่าวไม่ใช่โทษปรับรายวัน แต่เป็นการกำหนดค่าปรับโดยคำนวณจากรายได้ของผู้กระทำความผิด และกำหนดวันที่จะต้องถูกขังไม่ชำระค่าปรับ” ยกตัวอย่างเช่น

(1) นายหนึ่งกระทำความผิดฐานหนึ่ง นายหนึ่งมีรายได้วันละ 100 บาท หากศาลจะปรับ 10 วัน กรณีจะเป็นว่า ปรับ 10 วัน วันละ 100 บาท ดังนั้นนายหนึ่งจะต้องชำระค่าปรับเป็นเงิน 1,000 บาท และหากนายหนึ่งไม่ชำระจะต้องถูกกักขัง 10 วัน

(2) นายสองกระทำความผิดฐานเดียวกับนายหนึ่ง แต่นายสองมีรายได้วันละ 10,000 บาท หากศาลจะปรับนายสองเท่ากับนายหนึ่ง ก็จะเป็นว่าปรับ 10 วัน วันละ 10,000 บาท ดังนั้น นายสองจะต้องชำระค่าปรับรวมทั้งสิ้น 100,000 บาท และหากนายสองไม่ชำระค่าปรับก็ต้องถูกกักขัง 10 วัน เท่ากับนายหนึ่ง

2.4.9.3 ลักษณะของโทษปรับและการลงโทษปรับ ตามกฎหมายไทยบัญญัติไว้ในมาตรา 28 ดังนี้

มาตรา 28 ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่กำหนดในคำพิพากษาต่อศาล

ตามกฎหมายในความผิดฐานต่าง ๆ มีการกำหนดโทษปรับไว้อย่างเดียวหรือมีโทษปรับรวมอยู่ด้วยกับโทษประเภทอื่นก็ตาม ซึ่งมีการกำหนดโทษปรับขั้นสูงไว้ ในบางกรณีก็กำหนดจำนวนขั้นต่ำของโทษปรับไว้ นอกจากนั้นกฎหมายยังบัญญัติถึงการปรับผู้กระทำความผิดหลายคนไว้ด้วย ตามมาตรา 31 ว่า

มาตรา 31 ในกรณีที่ศาลจะพิพากษาให้ปรับผู้กระทำความผิดหลายคน ในความผิดอันเดียวกัน ในกรณีเดียวกัน ศาลต้องลงโทษปรับเรียงตามรายบุคคล

มาตรานี้เป็นไปตามหลัก (Individualization of Punishment) กล่าวคือ การลงโทษจะต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป แม้ว่าการกระทำความผิดจะเกิดจากการที่จำเลยร่วมกันก็ตาม แต่ก็มีบางกรณีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ปรับรวมกันได้” ก็เป็นข้อยกเว้นมาตรา 31

2.4.10 โทษริบทรัพย์สิน⁵⁹

ริบทรัพย์ หมายถึง การที่รัฐไปพรากเอาทรัพย์สินมาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยไม่มีค่าตอบแทนหรือค่าสินไหมทดแทนให้เนื่องจากการที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดขึ้น หรืออาจกล่าวได้อีกประการหนึ่งว่าหมายถึงการบังคับเอาไปซึ่งทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างอันมีความเกี่ยวพันกับการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด⁶⁰

ใน Black's Law Dictionary ให้คำจำกัดความ “การริบทรัพย์สิน (Confiscation)” ว่า 1. การบังคับเอาทรัพย์สินให้ตกเป็นของรัฐ 2. การบังคับเอาทรัพย์สินโดยรัฐหรือผู้กระทำการแทนรัฐ นอกจากนี้ยังให้คำจำกัดความถึงการริบทรัพย์สินทางอาญา ว่ากระบวนการของรัฐที่บังคับต่อบุคคลในการบังคับเอาทรัพย์สิน เพื่อเป็นการลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดทางอาญา⁶¹

โทษริบทรัพย์สินมุ่งผลต่อผู้กระทำความผิดให้ต้องมีผลกระทบต่อทรัพย์สินของผู้นั้น หรืออยู่ในความครอบครองของผู้นั้น เป็นผลให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกริบตกเป็นของแผ่นดิน จึงเป็นโทษที่มุ่งต่อตัวทรัพย์ ผลของการริบทรัพย์สินคือ

1. การริบทรัพย์สินผลคือเจ้าของทรัพย์ต้องเสียทรัพย์สินที่ถูกริบไป
2. การริบทรัพย์สินเป็นการตัดประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
3. การริบทรัพย์สินเป็นมาตรการป้องกันการกระทำความผิดในภายหน้าในบางกรณีด้วย

โทษริบทรัพย์สิน เป็นโทษที่มุ่งต่อตัวทรัพย์เป็นสำคัญ การมีอยู่ของทรัพย์สินจึงเป็นสาระสำคัญของการบังคับโทษ หากไม่มีทรัพย์สินนั้นอยู่ก็จะริบไม่ได้

ในการบังคับโทษริบทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่จะริบได้มีอยู่สามประเภท ได้แก่

1. ทรัพย์สินที่ต้องริบเสมอ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33
2. ทรัพย์สินที่ต้องริบเว้นแต่เป็นของผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 34
3. ทรัพย์สินที่ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33

⁵⁹ แหล่งเดิม.

⁶⁰ จาก *ความร่วมมือระหว่างประเทศในการริบทรัพย์สิน* (น. 42), โดย ฉัตรแก้ว นิธิอุทัย, 2536, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁶¹ From *Black's Law Dictionary* (p. 319), by Bryan A. Garner, 2004.

แนวความคิดในการลงโทษริบทรัพย์สิน อธิบายได้ว่า ผู้ประกอบอาชญากรรมมักจะกระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ นักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า การนำมาตรการลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมาบังคับใช้จะช่วยทำให้สามารถยับยั้งและปราบปรามการกระทำความผิดได้ดีกว่าการลงโทษโดยวิธีจำกัดสิทธิเสรีภาพ หรือทำให้ได้รับทุกข์ทรมาน เพราะการริบทรัพย์เป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการกระทำความผิด กรณีดังกล่าวจะเป็นการป้องกันสังคมตามแนวทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ฉะนั้นความผิดประเภทที่มีผลตอบแทนจำนวนสูง ซึ่งผู้กระทำและร่วมกระทำจะได้รับผลประโยชน์สูง การใช้มาตรการลงโทษโดยวิธีอื่นจะไม่สามารถทำให้ประสบผลสำเร็จในการลงโทษได้เลย จึงเชื่อว่าเมื่อมีบทลงโทษริบทรัพย์จะเป็นผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด ซึ่งในปัจจุบันการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

1. มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture)
2. มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture)
3. มาตรการริบทรัพย์สินทางบริหาร (Administrative Forfeiture)

ซึ่งในการศึกษานี้ จะศึกษาเพียง มาตรการริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture) การริบทรัพย์สินทางอาญา เป็นกระบวนการริบทรัพย์สินซึ่งกระทำต่อบุคคล โดยเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินคดีอาญา เมื่อยื่นฟ้องหากมีทรัพย์สินใดที่ควรจะริบพนักงานอัยการก็ต้องระบุไว้ในคำฟ้องด้วย เพื่อขอให้ศาลสั่งริบ

2.5 มาตรการทางกฎหมายไทย เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน

2.5.1 ประมวลกฎหมายอาญา

ภาค 1 ลักษณะ 1 หมวด 3 โทษและวิธีการปลดปล่อย ส่วนที่ 1 โทษ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 34⁶² บรรดาทรัพย์สิน

(1) ซึ่งได้ให้ตามความใน มาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 149 มาตรา 150 มาตรา 167 มาตรา 201 หรือ มาตรา 202 หรือ

(2) ซึ่งได้ให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัล ในการที่บุคคลได้กระทำความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็น ใจด้วยในการกระทำความผิด

⁶² ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 34.

ภาค 2 ลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201⁶³ ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต

เจ้าพนักงานในการยุติธรรมเรียกหรือรับสินบน (มาตรา 201)

องค์ประกอบภายนอก

1. เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน
2. เรียก รับ หรือยอมจะรับโดยมิชอบ
3. ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด
4. สำหรับตนเองหรือผู้อื่น
5. เพื่อการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่

องค์ประกอบภายใน

องค์ประกอบกระทำความผิดเช่นเดียวกับมาตรา 149 คือ เรียก รับ หรือยินยอมจะรับสินบน โดยมี “มูลเหตุชักจูงใจ” เพื่อกระทำหรือไม่กระทำตามหน้าที่ เช่น มีอำนาจหน้าที่พิจารณาการให้ประกันตัวผู้ต้องหาไม่ยอมให้ประกันตัวจนกว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนเป็นต้นเพียงแต่เรียกหรือยอมรับก็เป็นความผิดสำเร็จแล้ว

ตัวอย่างคำพิพากษา

คำพิพากษาที่ยกมาเป็นตัวอย่าง เป็นคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ และคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด กล่าวคือ พนักงานสอบสวนที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

ตัวอย่างที่ 1 คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีหมายเลขดำ อ.1902/2550⁶⁴ ที่ พนักงานอัยการฝ่ายคดีพิเศษ 2 เป็นโจทก์ยื่นฟ้อง พ.ต.ท.สรศักดิ์ บุตรสุวรรณ อดีตพนักงานสอบสวน สน.หลักสอง เป็นจำเลยในความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงาน เรียกรับหรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ, เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นปฏิบัติ

⁶³ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 201.

⁶⁴ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีหมายเลขดำ อ.1902/2550.

หน้าที่โดยมิชอบ และความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมฐานเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานสอบสวนกระทำผิดเรียกรับทรัพย์สินฯ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149, 157 และ 201

ตามฟ้องโจทก์สรุปความผิดจำเลยว่า ระหว่างวันที่ 30 มี.ค.- 6 เม.ย.44 จำเลยได้เรียกรับเงินผู้เสียหายที่ได้เข้าแจ้งความร้องทุกข์ต่อจำเลย ที่ขณะนั้นเป็นพนักงานสอบสวน สน.หลักสอง เพื่อให้ดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับ พ.ร.บ.เช็ค โดยจำเลยเรียกรับเงินจากผู้เสียหายเป็นค่าดำเนินการติดตามคดี ครั้งละ 2,000 บาท รวม 3 ครั้ง คิดเป็นเงิน 6,000 บาท อันเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นหน้าที่โดยมิชอบ โดยผู้เสียหายเห็นว่าหากยังคงติดต่อเรื่องคดีกับจำเลยต่อไป คงจะถูกเรียกรับเงินไม่จบสิ้น จึงตัดสินใจร้องเรียนกับผู้บังคับบัญชาของจำเลยตามลำดับชั้น ทั้งที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บช.น.) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) จนกระทั่งต้นสังกัดมีการส่งเรื่องให้คณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ไต่สวนเพื่อชี้มูลซึ่งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงสรุปว่า จำเลยมีความผิดตามข้อร้องเรียน โดย ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดดังกล่าวและส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการสั่งคดี ซึ่งอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องและยื่นฟ้องจำเลย เหตุเกิดที่ สน.หลักสอง แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กทม. โดยจำเลยให้การปฏิเสธ คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาเมื่อวันที่ 7 พ.ย. 51 ว่าจำเลยกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมฐานเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานสอบสวนกระทำผิดเรียกรับทรัพย์สินฯ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 ให้จำคุก 5 ปี จำเลยอุทธรณ์

จากนั้นศาลอุทธรณ์ได้ประชุมปรึกษาหารือและตรวจพยานหลักฐานแล้วเห็นว่ามีปัญหาต้องวินิจฉัยตามอุทธรณ์ของจำเลยประการแรกว่า โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ เมื่อจำเลยคัดค้านว่าหนึ่งในคณะกรรมการไต่สวนป.ป.ช.เป็นอดีตผู้บังคับบัญชาของจำเลยซึ่งอาจมีส่วนได้ส่วนเสียในคดีทำให้ขัดต่อ พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 46 อนุ 1 ซึ่งข้อคัดค้านดังกล่าวจำเลยได้ยื่นให้ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาแม้ศาลปกครองสูงสุดจะมีคำพิพากษาให้ยกฟ้องเนื่องจากการตั้งคณะกรรมการสอบสวนของ ป.ป.ช. มิชอบนั้น แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าพยานหลักฐานในชั้นศาลปกครองและในศาลยุติธรรมอาจมีความแตกต่างกันโจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

ปัญหาต้องวินิจฉัยต่อไปว่า จำเลยกระทำผิดตามศาลชั้นต้นพิพากษาหรือไม่ เห็นว่าพยานโจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายเบิกความว่า ได้เข้าแจ้งความกับจำเลยเมื่อ 30 มี.ค.44 เพื่อให้ดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับพ.ร.บ.เช็ค โดยจำเลยเรียกรับเงินจากผู้เสียหายเป็นค่าดำเนินการคดี 2,000 บาท ต่อมาวันที่ 5 เม.ย. ผู้เสียหายได้ไปพบจำเลยอีกครั้ง จำเลยได้ขูดขอเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการติดตามคดีอีก พร้อมนัดผู้เสียหายมาพบในวันที่ 6 เม.ย. และได้เรียกรับเงินจากผู้เสียหายอีกรวมเรียกรับเงิน 3 ครั้ง เป็นเงิน 6,000 บาท ผู้เสียหายจึงนำเรื่องมาร้องเรียนต่อ สตช. จนมีการส่งเรื่องไปที่ป.ป.ช.

นอกจากนี้โจทก์ยังมีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบสอบสวนทางวินัยจำเลย เบิกความสนับสนุน สอดคล้องคำเบิกความของผู้เสียหาย พยานโจทก์ไม่มีเหตุโกรธเคืองกับจำเลยมาก่อน เชื่อว่า เบิกความไปตามข้อเท็จจริง พยานหลักฐานโจทก์จึงมีน้ำหนักรับฟังได้ ที่จำเลยอ้างว่าผู้เสียหายมอบ เงินให้เพราะได้ขอร้องค่าช่วยเหลือเป็นการส่วนตัว ไม่ได้ใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางคดีนั้น ไม่มีน้ำหนักหักล้างได้ จึงรับฟังได้ว่าจำเลยเรียกรับเงินเป็นการเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ ที่ศาลชั้นต้นพิพากษา ศาลอุทธรณ์เห็นพ้อง ด้วยจึงพิพากษายืน

ตัวอย่างที่ 2 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 931/2532⁶⁵ จำเลยบอกให้ ล. ลงลายมือชื่อแทน ท. ได้ ล. จึงปลอมลายมือชื่อ ท. ลงในคำร้องขอประกัน แล้วจำเลยร่วมกับ ล.ขอประกันตัว อ.ผู้ต้องหาใน คดีอาญาโดยใช้โฉนดที่ดินของ ท. เป็นหลักทรัพย์ เสนอต่อพันตำรวจตรี ช. จนพันตำรวจตรี ช. อนุญาตให้ประกันตัว อ. ได้ การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานร่วมกันทำเอกสารปลอม กระทั่งหนึ่งและฐานใช้เอกสารปลอมอีกกระบวนหนึ่งและการที่จำเลยเป็นพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ เสนอความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการอนุญาตให้ประกัน อ. ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า ล. ปลอมลายมือชื่อ ท. ผู้ขอประกัน จำเลยก็ยังเสนอความเห็นว่าการให้ประกัน อ. ทั้งจำเลยยังรับทรัพย์สินสำหรับ ตนเองโดยมิชอบเพื่อทำการให้ อ. ได้รับประกันตัวไป การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 และ มาตรา 201 ด้วย

2.5.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต⁶⁶ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558

มาตรา 13 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 123/2 มาตรา 123/3 มาตรา 123/4 มาตรา 123/5 มาตรา 123/6 มาตรา 123/7 และมาตรา 123/8 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

มาตรา 123/2 ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ของ องค์การระหว่างประเทศ เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือ ผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อทำการหรือไม่ทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือ มิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่หนึ่ง แสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต

มาตรา 123/4 ผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเอง หรือผู้อื่นเป็นการตอบแทนในการที่จะจงใจหรือได้จงใจ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ

⁶⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 931/2532.

⁶⁶ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 60 ก ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2558.

ต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ โดยวิธีอันทุจริตหรือผิดกฎหมายหรือโดยอิทธิพลของตน ให้กระทำการหรือไม่กระทำการในหน้าที่อันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่บุคคลใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 123/5 ผู้ใดให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศเพื่อบังคับให้กระทำการ ไม่กระทำการหรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับนิติบุคคลใด และกระทำไปเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคลนั้น โดยนิติบุคคลดังกล่าวไม่มีมาตรการควบคุมภายในที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดนั้น นิติบุคคลนั้นมีความผิดตามมาตรา 123/5 และต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งเท่าแต่ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นหรือประโยชน์ที่ได้รับ บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับนิติบุคคลตามวรรคสอง ให้หมายความถึง ลูกจ้าง ตัวแทน บริษัทในเครือ หรือบุคคลใดซึ่งกระทำการเพื่อหรือในนามของนิติบุคคลนั้นไม่ว่าจะมีอำนาจหน้าที่ในการนั้นหรือไม่ก็ตาม

มาตรา 123/6 ในการริบทรัพย์สินเนื่องจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ นอกจากศาลจะมีอำนาจริบทรัพย์สินตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้ด้วยเว้นแต่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

- (1) ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด
- (2) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นอาจคำนวณเป็นราคาค่าเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการกระทำความผิดหรือจากการเป็นผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือผู้โฆษณาหรือประกาศให้ผู้อื่นกระทำความผิด
- (3) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นอาจคำนวณเป็นราคาค่าเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการจำหน่าย จ่ายโอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) หรือ (2)
- (4) ประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) (2) หรือ (3) ในการที่ศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินตาม (1) ของวรรคหนึ่งให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด รวมทั้งโอกาสที่จะนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในการกระทำความผิดอีก ในกรณีที่ศาลเห็นว่าวิธีการอื่นที่ทำให้บุคคลไม่สามารถใช้ทรัพย์สินตาม (1) ของวรรคหนึ่งในการกระทำความผิดได้อีกต่อไป ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ดำเนินการตามวิธีการดังกล่าวแทนการริบทรัพย์สินหากการดำเนินการตามวรรคสามไม่เป็นผล ศาลจะมีคำสั่งริบทรัพย์สินนั้นในภายหลังก็ได้

มาตรา 123/7 บรรดาทรัพย์สินดังต่อไปนี้ให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่เป็นทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งมีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด

(1) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่บุคคลได้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศเพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่

(2) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาจากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

(3) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศได้มาจากการกระทำความผิดตามมาตรา 123/2 หรือมาตรา 123/3 หรือความผิดในลักษณะเดียวกันตามกฎหมายอื่น

(4) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่ได้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด

(5) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

(6) ประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) (2) (3) (4) หรือ (5) มาตรา 123/8 เมื่อความปรากฏแก่ศาลเอง หรือความปรากฏตามคำขอของโจทก์ว่าสิ่งที่ศาลสั่งริบตามมาตรา 123/6 (2) (3) หรือ (4) หรือมาตรา 123/7 เป็นสิ่งที่โดยสภาพไม่สามารถส่งมอบได้สูญหาย หรือไม่สามารถติดตามเอาคืนได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด หรือได้มีการนำสิ่งนั้นไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่น หรือได้มีการจำหน่าย จ่าย โอนสิ่งนั้น หรือการติดตามเอาคืนจะกระทำได้โดยยากเกินสมควร หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้นโดยคำนึงถึงราคาท้องตลาดของสิ่งนั้นในวันที่ศาลมีคำพิพากษาและสั่งให้ผู้ที่ศาลสั่งให้ส่งสิ่งที่ริบชำระเงินหรือสั่งให้ริบทรัพย์สินอื่นของผู้กระทำความผิดตามมูลค่าดังกล่าวภายในเวลาที่ศาลกำหนดการกำหนดมูลค่าของสิ่งที่ศาลสั่งริบตามวรรคหนึ่งในกรณีที่มีการนำไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่นหรือการกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้นในกรณีมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาแทนต่ำกว่าการนำไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่นในวันที่มีการจำหน่าย จ่าย โอนสิ่งนั้น ให้ศาลกำหนดโดยคำนึงถึงสัดส่วนของทรัพย์สินที่มีการรวมเข้าด้วยกันนั้น หรือมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาแทนสิ่งนั้นแล้วแต่กรณีในการสั่งให้ผู้ที่ศาลให้ส่งสิ่งที่ริบชำระเงินตามวรรคสอง ศาลจะกำหนดให้ผู้นั้นชำระเงินทั้งหมดในคราวเดียว หรือจะให้ผ่อนชำระก็ได้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่กรณีผู้ที่ศาลสั่งให้ส่งสิ่งที่ริบซึ่งไม่ชำระเงินหรือชำระไม่ครบถ้วนตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดต้องเสียดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัด

ตามอัตราที่กฎหมายกำหนดในกรณีที่ศาลมีคำสั่งริบทรัพย์สินเนื่องจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ แต่คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด ให้เลขาธิการมีอำนาจเก็บรักษาและจัดการทรัพย์สินดังกล่าวจนกว่าคดีถึงที่สุดหรือศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการในการเก็บรักษาและจัดการทรัพย์สินให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด”

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของตำรวจ ในฐานะพนักงานสอบสวนของต่างประเทศ

ในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวกับการลงโทษสำหรับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมซึ่งนอกจากได้ศึกษากฎหมายของประเทศไทยแล้ว สำหรับในบทนี้จะได้กล่าวถึงกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งในบทนี้ได้ศึกษา อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น และกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทยในเรื่องของบทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003⁶⁷

“อนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003” เป็นความพยายามของสังคมโลกในการส่งเสริมและเสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและต่อต้านการทุจริตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิ ผลมากยิ่งขึ้น เพราะตระหนักดีว่าปัญหาการทุจริตนั้นเป็นบ่อเกิดของปัญหาสำคัญในสังคมมนุษย์ หลายประการ และการทำให้ปัญหาการทุจริตหมดไปจากประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น มีอาจกระทำได้โดยปราศจากความร่วมมือในระดับสากลอนุสัญญานี้ได้กำหนดความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญาบทนิยาม ขอบเขตการใช้บังคับของอนุสัญญาไว้ ซึ่งอยู่ภายใต้ หลักการเคารพอธิปไตยแห่งรัฐและการไม่แทรกแซงกิจการภายในอัน เป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งที่รัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติต่างจะต้องยึดถือเป็นพันธกรณี นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ ได้กำหนดพันธกรณี ของรัฐภาคีที่ จะต้องจัดทำนโยบายป้องกันการทุจริตที่มีประสิทธิภาพ และกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชนเพื่อบรรลุ เป้าหมายสูงสุดในการป้องกันการทุจริตอันถือเป็นวาระแห่งชาติของทุกรัฐในโลก และเป็นวาระแห่งโลกของมนุษยชาติ

⁶⁷ จาก *สรุปสาระสำคัญของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 United Nations Convention against Corruption UNCAC ฉบับผู้บริหาร* (น. 20), โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2551, กรุงเทพฯ: ป.ป.ช.

ในส่วนของการศึกษากฎหมายอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ได้ศึกษาเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโทษ สำหรับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งเป็นข้อกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายของไทย ซึ่งกฎหมายของไทยจำเป็นต้องอนุวัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003

หมวด 1 บทบัญญัติทั่วไป

ข้อ 1 ความมุ่งประสงค์

ความมุ่งประสงค์แห่งอนุสัญญานี้ คือ

(ก) ส่งเสริมและเสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและต่อต้านการทุจริตให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

(ข) ส่งเสริม อำนวยความสะดวก และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศและความช่วยเหลือทางวิชาการในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการติดตามทรัพย์สินจากการกระทำผิดกลับคืน

(ค) ส่งเสริมความมีคุณธรรม ตรวจสอบได้ และการบริหารกิจการบ้านเมืองและทรัพย์สินของรัฐอย่างเหมาะสม

ข้อ 2 บทนิยาม

เพื่อความมุ่งประสงค์แห่งอนุสัญญานี้

(ก) “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายถึง

(1) บุคคลใด ๆ ซึ่งดำรงตำแหน่งด้านนิติบัญญัติ บริหารปกครองหรือตุลาการของรัฐบาล ไม่ว่าโดยการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้ง ไม่ว่าถาวรหรือชั่วคราว ไม่ว่าได้รับค่าตอบแทนหรือไม่โดยไม่คำนึงถึงระดับอาวุโสของบุคคลนั้น

(2) บุคคลอื่นใด ซึ่งปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ราชการ รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่สำหรับหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หรือให้บริการสาธารณะตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายในของรัฐบาลนั้น และตามที่ใช้บังคับตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของรัฐบาลนั้น

(3) บุคคลอื่นใด ซึ่งกฎหมายภายในของรัฐบาลนั้นกำหนดว่าเป็น “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” อย่างไรก็ตาม เพื่อความมุ่งประสงค์ของมาตรการพิเศษบางประการในหมวด 2 ของอนุสัญญานี้ “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” อาจหมายถึงบุคคลใด ๆ ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับหน้าที่ราชการหรือให้บริการสาธารณะตามที่ระบุไว้ในกฎหมายภายในของรัฐบาลนั้นและตามที่ใช้บังคับตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องของรัฐบาลนั้น

(ข) “เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ” หมายถึง บุคคลใด ๆ ซึ่งดำรงตำแหน่งด้านนิติบัญญัติ บริหาร ปกครอง หรือตุลาการ ของรัฐต่างประเทศ ไม่ว่าโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง และบุคคลใด ๆ ซึ่งปฏิบัติงานเกี่ยวกับหน้าที่ราชการให้แก่รัฐต่างประเทศ รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่สำหรับหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ

(ค) “เจ้าหน้าที่ขององค์การภาคีระหว่างประเทศ” หมายถึง ข้าราชการพลเรือนระหว่างประเทศ หรือบุคคลใดซึ่งได้รับมอบอำนาจจากองค์การภาคีระหว่างประเทศนั้น ให้ปฏิบัติหน้าที่ในนามขององค์การระหว่างประเทศดังกล่าว

(ง) “ทรัพย์สิน” หมายถึง สินทรัพย์ทุกประเภท ไม่ว่ามีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างเคลื่อนที่ได้หรือเคลื่อนที่ไม่ได้ จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ และเอกสารหรือตราสารทางกฎหมายที่เป็นหลักฐานกรรมสิทธิ์หรือผลประโยชน์ในสินทรัพย์เช่นว่า

(จ) “ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดทางอาญา” หมายถึง ทรัพย์สินใด ๆ ที่เกิดจากหรือได้รับมาโดยตรงหรือโดยอ้อมจากการกระทำความผิด

(ฉ) “การอายัด” หรือ “การยึด” หมายถึง การห้ามโอน เปลี่ยนสภาพ จำหน่ายจำโอน หรือเคลื่อนย้ายทรัพย์สินเป็นการชั่วคราวหรือการเก็บรักษาหรือควบคุมทรัพย์สินเป็นการชั่วคราวตามคำสั่งที่ออกโดยศาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอื่น

(ช) “การริบทรัพย์สิน” ซึ่งรวมถึงการริบโดยเจาะจงตัวทรัพย์สินในกรณีที่ใช้บังคับได้ หมายถึงการบังคับเอาทรัพย์สินไปอย่างถาวรโดยคำสั่งศาลหรือโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอื่น

(ซ) “ความผิดมูลฐาน” หมายถึง ความผิดใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุก่อให้เกิดทรัพย์สินที่อาจกลายเป็นมูลฐานของความผิดตามที่กำหนดไว้ในข้อ 23 ของอนุสัญญา

(ฌ) “การจัดส่งภายใต้การควบคุม” หมายถึง วิธีการที่อนุญาตให้นำของผิดกฎหมายหรือต้องสงสัยออกไปจาก ผ่าน หรือเข้าไปในอาณาเขตของรัฐใดรัฐหนึ่งหรือหลายรัฐ โดยการรับรู้และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเพื่อการสืบสวนสอบสวนความผิด และเพื่อการระบุตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดนั้น

ข้อ 3 ขอบเขตการใช้บังคับ

1. โดยเป็นไปตามบทนิยามของอนุสัญญานี้ อนุสัญญานี้ให้ใช้บังคับกับการป้องกันการสืบสวนสอบสวน และการฟ้องร้องดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริต และการอายัด การยึด การริบทรัพย์สินและการส่งคืนซึ่งทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้

2. เพื่อความมุ่งประสงค์ในการปฏิบัติตามอนุสัญญานี้ ความผิดซึ่งระบุไว้ในอนุสัญญานี้ไม่จำเป็นต้องก่อให้เกิดความเสียหายหรือเป็นภัยแก่ทรัพย์สินของรัฐ เว้นแต่อนุสัญญานี้จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

หมวด 2 มาตรการป้องกัน

ข้อ 5 นโยบายและแนวปฏิบัติเชิงป้องกันเพื่อต่อต้านการทุจริต

1. รัฐบาลแต่ละรัฐต้องพัฒนาและปฏิบัติตาม หรือคงไว้ซึ่งนโยบายการประสานงานในการต่อต้านการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมและสะท้อนหลักการของหลักนิติธรรม การบริหารจัดการกิจการบ้านเมืองและทรัพย์สินของรัฐอย่างเหมาะสม ความซื่อสัตย์สุจริตความโปร่งใส และตรวจสอบได้ ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายของตน

2. รัฐบาลแต่ละรัฐต้องพยายามที่จะจัดให้มี และส่งเสริมแนวปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งมุ่งป้องกันการทุจริต

3. รัฐบาลแต่ละรัฐต้องพยายามที่จะประเมินเครื่องมือทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและมาตรการทางการบริหารปกครองเป็นระยะ เพื่อพิจารณาว่าเพียงพอแก่การป้องกันและต่อต้านการทุจริตหรือไม่

4. รัฐบาลต้องให้ความร่วมมือระหว่างกันและแก่งัดการระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาคที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนามาตรการต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในข้อนี้ ทั้งนี้ ตามที่เหมาะสมและโดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายของตน ความร่วมมือดังกล่าวอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมในแผนการดำเนินงานและโครงการระหว่างประเทศซึ่งมุ่งป้องกันการทุจริต

ข้อ 6 องค์การการต่อต้านการทุจริตเชิงป้องกัน

1. รัฐบาลแต่ละรัฐต้องประกันความมีอยู่ขององค์กรหนึ่งหรือหลายองค์กรตามความเหมาะสมในการป้องกันการทุจริต ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายของตน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น

(ก) ปฏิบัติตามนโยบายที่กล่าวถึงในข้อ 5 ของอนุสัญญานี้ และควบคุมดูแลและประสานการปฏิบัติตามนโยบายเหล่านั้นในกรณีที่เหมาะสม

(ข) เพิ่มพูนและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต

2. รัฐบาลแต่ละรัฐต้องอนุญาตให้องค์กรที่กล่าวถึงในวรรค 1 ของข้อนี้มีอิสระตามความจำเป็นโดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายของตน เพื่อให้้องค์กรดังกล่าวสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปราศจากอิทธิพลในทางมิชอบใด ๆ โดยรัฐควรจัดหาทรัพยากรด้านวัตถุที่จำเป็นและพนักงานผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนควรจัดให้มีการฝึกอบรมตามที่พนักงานเห็นว่าอาจต้องการเพื่อใช้ปฏิบัติหน้าที่ของตน

3. ให้รัฐภาคีแต่ละรัฐแจ้งชื่อและที่อยู่ของหน่วยงานซึ่งอาจช่วยรัฐภาคีอื่น ๆ ในการพัฒนาและปฏิบัติตามมาตรการพิเศษสำหรับการป้องกันการทุจริตให้เลขาธิการสหประชาชาติทราบ

ข้อ 7 ภาครัฐ

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพยายามที่จะรับเอา คงไว้ และเสริมสร้างระบบการสรรหา การจ้างการรักษาไว้ การเลื่อนระดับ และการเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือน ตามความเหมาะสม และโดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายของตน ทั้งนี้ อาจรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้มาจากการเลือกตั้งด้วยตามความเหมาะสม ดังนี้

(ก) ระบบดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความมีประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และหลักเกณฑ์ที่วัดได้ เช่น คุณธรรม ความเที่ยงธรรม และความถนัด เป็นต้น

(ข) ระบบดังกล่าวรวมถึงการมีกระบวนการที่เพียงพอสำหรับการคัดเลือกและฝึกอบรมบุคคลเพื่อตำแหน่งหน้าที่ราชการที่พิจารณาว่ามีความอ่อนไหวต่อการกระทำทุจริตและในกรณีที่สมควร สำหรับการหมุนเวียนบุคคลดังกล่าวไปยังตำแหน่งอื่น

(ค) ระบบดังกล่าวเป็นการส่งเสริมการให้คำตอบแทนที่เพียงพอและอัตราค่าตอบแทนที่เป็นธรรม โดยคำนึงถึงระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของรัฐภาคีนั้น

(ง) ระบบดังกล่าวส่งเสริมแผนงานด้านการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อช่วยให้ข้าราชการพลเรือนสามารถบรรลุข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างถูกต้อง นำเคารพและเหมาะสม และให้การฝึกอบรมเฉพาะด้านและอย่างเหมาะสมแก่ข้าราชการพลเรือน เพื่อเพิ่มพูนให้มีความตระหนักถึงความเสี่ยงต่าง ๆ ต่อการเกิดทุจริตซึ่งมีอยู่เป็นปกติวิสัยในการปฏิบัติหน้าที่ของตนแผนงานดังกล่าวอาจอ้างอิงถึงจรรยาบรรณหรือมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมในสาขาที่ใช้บังคับ

2. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพิจารณาอีกด้วยในการรับเอามาตรการทางนิติบัญญัติและการบริหารปกครองที่เหมาะสมในการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งและการเลือกตั้งบุคคลเข้ารับตำแหน่งราชการ ทั้งนี้ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้และโดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายภายในของตน

3. รัฐภาคีแต่ละรัฐ ต้องพิจารณาอีกด้วยในการดำเนินมาตรการทางนิติบัญญัติและการบริหารปกครองที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มพูนความโปร่งใสในการสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้ารับตำแหน่งราชการและการสนับสนุนทางการเงินของพรรคการเมืองในกรณีที่ใช้บังคับได้ ทั้งนี้ โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้และโดยเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายภายในของตน

4. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพยายามรับเอา คงไว้ และเสริมสร้างระบบที่ส่งเสริมความโปร่งใส และป้องกันความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้ โดยสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายภายในของตน

หมวด 3 การกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมาย

ข้อ 15 การให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องรับเอามาตรการทางนิติบัญญัติและมาตรการอื่น ๆ ที่อาจจำเป็น เพื่อกำหนดให้การกระทำความผิดต่อไปนี้เป็นความผิดทางอาญา เมื่อกระทำโดยเจตนา

(ก) การให้คำมั่นสัญญา การเสนอ หรือการให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยทางตรงหรือทางอ้อมซึ่งประโยชน์ที่มิควรได้สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้นั้นเองหรือสำหรับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นใด เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นกระทำการหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของตน

(ข) การเรียก หรือการรับโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งประโยชน์ที่มิควรได้สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้นั้นเองหรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นใด เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นกระทำการหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของตน

ข้อ 18 การใช้อิทธิพลเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์อันมิชอบ

รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพิจารณารับเอามาตรการทางนิติบัญญัติและมาตรการอื่น ๆ ที่อาจจำเป็น ในการกำหนดให้การกระทำความผิดต่อไปนี้เป็นความผิดทางอาญา เมื่อกระทำโดยเจตนา

(ก) การให้คำมั่นสัญญา การเสนอ หรือการให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นใด โดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งประโยชน์ที่มิควรได้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นหรือบุคคลนั้นใช้อิทธิพลซึ่งมีอยู่จริงหรือที่ก่อกวามีไปในทางที่มิชอบ โดยมุ่งหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีการใช้อิทธิพลนั้น หรือบุคคลอื่นใดได้รับประโยชน์ที่มิควรได้จากหน่วยงานบริหารปกครอง หรือหน่วยงานรัฐของรัฐภาคีนั้น

(ข) การเรียกหรือการรับโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นใดไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมซึ่งประโยชน์ที่มิควรได้สำหรับตนเองหรือบุคคลอื่น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นหรือบุคคลนั้นใช้อิทธิพลซึ่งมีอยู่จริงหรือที่ก่อกวามีไปในทางที่มิชอบ โดยมุ่งหมายให้ได้มาซึ่งประโยชน์ที่มิควรได้จากหน่วยงานบริหารปกครองหรือหน่วยงานรัฐของรัฐภาคี

ข้อ 19 การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ

รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพิจารณารับเอามาตรการทางนิติบัญญัติหรือมาตรการอื่น ๆ ที่อาจจำเป็นในการกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาเมื่อกระทำโดยเจตนา ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบซึ่งหมายถึงการกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย

โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อความมุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งประโยชน์ที่มิควรได้สำหรับตนเองหรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่น

ข้อ 25 การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องรับเอามาตรการทางนิติบัญญัติและมาตรการอื่นที่อาจจำเป็นในการกำหนดให้การกระทำความผิดต่อไปนี้เป็นความผิดอาญาเมื่อกระทำโดยเจตนา

(ก) การใช้กำลังบังคับ การคุกคาม หรือการข่มขู่ หรือการให้คำมั่นสัญญา การเสนอ หรือการให้ประโยชน์อันมิควรได้เพื่อจูงใจให้มีการเบิกความอันเป็นเท็จหรือรบกวนการให้คำเบิกความหรือการนำพยานหลักฐานมาสืบในกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้

(ข) การใช้กำลังบังคับ คุกคามหรือข่มขู่เพื่อรบกวนการปฏิบัติหน้าที่ราชการของผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ ทั้งนี้ ความในอนุวรรคนี้จะไม่กระทบต่อสิทธิของรัฐภาคีในการออกกฎหมายที่คุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐประเภทอื่น ๆ ด้วย

ข้อ 30 การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษ

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องดำเนินการให้การกระทำ ความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ มีความรับผิดชอบตามกฎหมายที่คำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดนั้น

2. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องดำเนินการที่อาจจำเป็นในการกำหนดหรือคงไว้ซึ่งความสมดุลอย่างเหมาะสมระหว่างความคุ้มกันหรือเอกสิทธิทางเขตอำนาจที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ของตน และหากจำเป็น ความเป็นไปได้ของประสิทธิผลในการสืบสวน สอบสวน การฟ้องคดี และการพิจารณาพิพากษาคดีในความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามระบบกฎหมายและหลักการในรัฐธรรมนูญของตน

3. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพยายามที่จะประกันว่าอำนาจทางกฎหมายในการใช้ดุลพินิจภายใต้กฎหมายภายในของตนเกี่ยวกับการฟ้องคดีบุคคลสำหรับการกระทำความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้จะนำไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่มาตรการบังคับทางกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเหล่านั้น และโดยคำนึงถึงตามควรต่อความจำเป็นในการยับยั้งการกระทำความผิดเช่นนั้น

4. ในคดีของความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องดำเนินการที่เหมาะสมโดยเป็นไปตามกฎหมายภายในของตนและโดยคำนึงถึงตามควรต่อสิทธิในการต่อสู้คดีเพื่อหาทางประกันว่าในการพิจารณากำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับคำวินิจฉัยให้ปล่อยตัวจำเลยซึ่งคดีอยู่

ระหว่างการพิจารณาหรือระหว่างอุทธรณ์นั้นได้คำนึงถึงความจำเป็นที่จะประกันการปรากฏตัวของจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาครั้งต่อ ๆ ไปแล้ว

5. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดที่เกี่ยวข้องเมื่อพิจารณาผลที่อาจเกิดขึ้นของการปล่อยตัวก่อนกำหนดหรือการพักการลงโทษโดยการคุมประพฤติบุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดเช่นนั้น

6. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องพิจารณากำหนดกระบวนการในกรณีที่เหมาะสมในการถอดถอนพนักงาน หรือเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาเกี่ยวกับความผิดตามอนุสัญญานี้ โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจภายในขอบเขตเท่าที่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายของตน โดยคำนึงถึงการให้ความเคารพต่อหลักการที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์

7. ใน กรณีที่มีเหตุ ผลเพียงพอกจากความร้ายแรงของความผิด รัฐภาคีแต่ละรัฐโดยสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายภายในของตน ต้องพิจารณากำหนดกระบวนการในการตัดสิทธิบุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ โดยคำสั่งของศาลหรือวิธีการอื่นที่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไปนี้อยู่ในระยะเวลาที่กำหนดโดยกฎหมายภายในของตน

(ก) การดำรงตำแหน่งหน้าที่ราชการ

(ข) การดำรงตำแหน่งในวิชาชีพ ซึ่งเป็นของรัฐทั้งหมดหรือบางส่วน

8. วรรค 1 ของข้อนี้จะไม่กระทบต่อการใช้อำนาจทางวินัยต่อข้าราชการพลเรือนโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

9. ไม่มีความใดในอนุสัญญานี้จะกระทบต่อหลักการว่ารายละเอียดของความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ และของข้อต่อสู้ทางกฎหมายหรือหลักการทางกฎหมายอื่นใด ซึ่งควบคุมความถูกต้องตามกฎหมายของการกระทำย่อมเป็นไปเพียงที่กฎหมายภายในของรัฐภาคีบัญญัติไว้ และการฟ้องร้องดำเนินคดีและลงโทษในความผิดเช่นว่าต้องเป็นไปตามกฎหมายภายในนั้น

10. รัฐภาคีต้องพยายามส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของบุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้

ข้อ 31 การอาชัฏ การยึด และการริบทรัพย์สิน

1. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องดำเนินมาตรการที่อาจจำเป็น ทั้งนี้ ภายในขอบเขตที่กว้างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ภายในระบบกฎหมายภายในของตน เพื่อให้สามารถมีการริบทรัพย์สินต่อไปนี้

(ก) ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้ หรือทรัพย์สินอื่นซึ่งมีมูลค่าตรงกับมูลค่าของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิดเช่นว่า

(ข) ทรัพย์สิน อุปกรณ์ หรือเครื่องมืออื่นใด ที่ใช้หรือมุ่งหมายจะใช้ในความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญานี้

2. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องดำเนินการที่อาจจำเป็นเพื่อให้สามารถระบุรูปพรรณติดตาม อาชดหรือยึดสิ่งใดซึ่งอ้างถึงในวรรค 1 ของข้อนี้เพื่อความมุ่งประสงค์ในการริบทรัพย์สินในที่สุด

3. รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องรับเอามาตรการทางนิติบัญญัติและมาตรการอื่นที่อาจจำเป็นโดยสอดคล้องกับกฎหมายภายในของตนในการวางระเบียบเกี่ยวกับการจัดการของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการอาชด ยึด หรือริบทรัพย์สินภายใต้วรรค 1 และวรรค 2 ของข้อนี้

4. ถ้าทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเช่นว่าถูกแปรสภาพหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นทรัพย์สินอื่น ทรัพย์สินนั้นต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรการที่อ้างถึงในข้อนี้แทนที่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้น

5. ถ้าทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเช่นว่าถูกนำไปควมรวมกับทรัพย์สินซึ่งได้มาจากแหล่งที่มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ทรัพย์สินนั้นต้องถูกริบเพียงเท่ามูลค่าประเมินของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดที่ถูกนำมาควมรวมเข้ากับทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบต่ออำนาจใด ๆ ในการอาชดหรือยึด

6. รายได้หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งเกิดจากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่นว่าจากทรัพย์สินซึ่งมาจากการเปลี่ยนสภาพหรือการเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือจากทรัพย์สินที่มีส่วนของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดควมรวมอยู่ต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรการที่อ้างถึงในข้อนี้ในลักษณะและขอบเขตเดียวกันกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด

7. เพื่อความมุ่งประสงค์ของข้อนี้และข้อ 55 ของอนุสัญญานี้ รัฐภาคีแต่ละรัฐต้องให้อำนาจศาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอื่นใดของตนในการสั่งให้จัดส่งหรือยึดไว้ซึ่งบันทึกของธนาคาร บันทึกการเงินหรือบันทึกทางการค้า รัฐภาคีต้องไม่ปฏิเสธที่จะดำเนินการภายใต้บทบัญญัติของวรรคนี้ โดยอ้างเหตุเรื่องความลับของธนาคาร

8. รัฐภาคีอาจพิจารณาความเป็นไปได้ในการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดแสดงที่มาโดยชอบด้วยกฎหมายของทรัพย์สินที่มีการกล่าวหาว่าได้มาจากการกระทำความผิดเช่นว่า หรือทรัพย์สินอื่นซึ่งจะต้องถูกริบ ทั้งนี้ ภายในขอบเขตที่ข้อกำหนดนั้นสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายภายในของตนและตามหลักของกระบวนการพิจารณาของศาลและกระบวนการอื่น ๆ

9. บทบัญญัติของข้อนี้จะต้องไม่ถูกตีความในทางที่กระทบต่อสิทธิของบุคคลที่สามซึ่งสุจริต

10. ไม่มีความใดในข้อนี้ที่จะกระทบต่อหลักการที่ว่ามาตรการต่าง ๆ ที่อ้างถึงในข้อนี้ ต้องถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนและถือปฏิบัติโดยเป็นไปตามและอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย ภายในของรัฐภาคี

3.2 กฎหมายญี่ปุ่น

จากการศึกษาพบว่าในประเทศญี่ปุ่นนั้นถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีความเคร่งครัดเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายในการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับใช้กฎหมายลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ซึ่งกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมีการใช้บทกฎหมายลงโทษสำหรับความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ดังนี้

ในประเทศญี่ปุ่นความผิดเกี่ยวกับการทุจริต บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาในความผิดเรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ให้เป็นหลักประกันแก่ความเที่ยงธรรมในระบบงานของรัฐ หรือเป็นการสร้างหลักประกันให้กับสาธารณชนในความเชื่อถือไว้วางใจได้

ก่อนจะลงในเนื้อหาสาระนั้น สมควรที่จะได้กล่าวถึงนิยามนิยามความหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยสังเขป เพราะเป็นถ้อยคำสำคัญอันแสดงขอบเขตการใช้บทกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวนี้ อันจะบอกได้ว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดนี้ได้บ้าง⁶⁸

มาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายอาญา(ญี่ปุ่น)ได้ให้ความหมายของคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ไว้ดังนี้

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ในประมวลกฎหมายฉบับนี้หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกลาง หรือรัฐบาลท้องถิ่น หรือลูกจ้างที่ปฏิบัติงานอันเป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐตามกฎหมายกำหนด

จากนิยามนี้ เป็นที่เข้าใจว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา หมายรวมความผิดในการทุจริตนี้มีขอบเขตใช้บังคับกว้างขวาง โดยไม่มีข้อยกเว้นแม้แต่ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และตำรวจ⁶⁹

⁶⁸ จาก โครงการศึกษาความเหมาะสมในการปฏิรูปกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 (รายงานผลการวิจัย) (น. 86), โดย อุดม รัฐอมฤต, และคณะ, 2555, กรุงเทพฯ: คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

⁶⁹ แหล่งเดิม.

บทบัญญัติในหมวดดังกล่าวนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มตามลักษณะหรือประเภทของการกระทำผิด คือ

(1) กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการบิดเบือนการใช้อำนาจนี้ เป็นเรื่องของการที่เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจของตนโดยมิชอบ บังคับให้บุคคลหนึ่งกระทำการ หรือขัดขวางไม่ให้บุคคลใช้สิทธิกับในอีกบทบัญญัติหนึ่งเป็นเรื่องของผู้พิพากษา พนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจโดยมิชอบในกระบวนการยุติธรรมไม่ชอบด้วยกฎหมาย การกระทำผิดนี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือ ⁷⁰

(2) กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการกระทำต่อผู้ต้องหาในคดีอาญา (มาตรา 195 (1)) เป็นกรณีผู้พิพากษา พนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำร้ายร่างกายหรือทำให้เกิดความหวาดกลัวแก่จำเลยคดีอาญา ผู้ต้องหาในคดีอาญา หรือบุคคลอื่น ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้นั้นก็จะได้รับโทษหนักยิ่งขึ้น กล่าวคือได้รับโทษ ระวางโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี ⁷¹

(3) กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการให้หรือรับสินบน มีหลากหลายลักษณะด้วยกันแต่จะยกมาเฉพาะมาตรา 197(1) ดังนี้

มาตรา 197(1) กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ อนุญาตใตตุลาการรับ หรือเรียกรับ หรือสัญญาว่าจะรับสินบนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

⁷⁰ (Abuse of Authority by Special public officers)

Article 194 When a person performing or assisting in judicial, prosecutorial or police duties, abuses his or her authority and unlawfully captures or confines another, imprisonment with or without work for not less than 6 months but not more than 10 years shall be imposed.

⁷¹ (Assault and Cruelty by Special public officers)

Article 195

(1) When a person performing or assisting in judicial, prosecutorial or police duties commits, in the performance of his or her duties, an act of assault or physical or mental cruelty upon the accused, suspect or any other person, imprisonment with or without work for not more than 7 years shall be imposed.

(2) The same shall apply when a person who is guarding or escorting another person detained or confined in accordance with laws and regulations commits an act of assault or physical or mental cruelty upon the person.

(Abuse of Authority Causing Death or Injury by Special public officers)

Article 196 A person who commits a crime prescribed under the preceding two Articles and thereby causes the death or injury of another shall be dealt with by the punishment prescribed for the crimes of injury or the preceding two Articles whichever is greater.

และหากได้กระทำความผิดลงไว้ก็จะได้รับโทษที่หนักขึ้น กล่าวคือ ระวังโทษจำคุก ไม่เกิน 5 ปี และหากได้มีการกระทำหรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่อันเนื่องมาจากการรับสินบน ต้องระวังโทษหนักขึ้นกล่าวคือระวังโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี ⁷²

อนึ่ง สำหรับขอบเขตความหมายของคำว่าสินบนนั้น ในบทกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ไม่มีบทนิยามไว้ในกฎหมาย แต่กล่าวได้ว่าถูกใช้ในความหมายอย่างกว้าง มิได้หมายความว่าเฉพาะเงินหรือสิ่งของมีรูปร่างทางกายภาพจับต้องได้ แต่จะรวมไปถึงประโยชน์อื่นใดที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจ สมประโยชน์ สมความต้องการของผู้รับ อาทิเช่น การจัดเลี้ยง จัดทัวร์ ฯลฯ ทั้งนี้โดยมิต้องคำนึงถึงมูลค่าของสิ่งนั้น ขอเพียงเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ถือเป็นสินบน ⁷³

และสำหรับบรรดาสินบนที่ผู้กระทำความผิดได้รับไว้ หรือที่บุคคลที่สามได้รับไว้ โดยรู้ว่าเป็นสินบน จะถูกยึด และหากไม่อาจยึดได้ หรือยึดได้ไม่ครบ ให้เรียกเก็บเป็นเงินในมูลค่าที่เท่ากัน ⁷⁴

3.3 กฎหมายประเทศสิงคโปร์⁷⁵

ประเทศสิงคโปร์ เป็นอีกประเทศหนึ่งที่บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งก่อนหน้านี้ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่เกิดการทุจริตประทุมิชอบในวงราชการสูง เมื่อสิงคโปร์มีการพัฒนาประเทศ ก็ได้มีการพัฒนากฎหมายในด้านป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทำให้ประเทศสิงคโปร์สามารถบังคับใช้กฎหมายลงโทษผู้ที่ทุจริตประทุมิชอบได้อย่างจริงจังและเด็ดขาด

⁷² (Acceptance of Bribes; Acceptance upon Request; Acceptance in Advance of Assumption of Office)

Article 197

(1) A public officer or arbitrator who accepts, assisting in judicial, prosecutorial or police solicits or promises to accept a bribe in connection with his/her duties shall be punished by imprisonment with work for not more than 5 years; and when the official agrees to perform an act in response to a request, imprisonment with work for not more than 7 years shall be imposed.

⁷³ โครงการศึกษาความเหมาะสมในการปฏิรูปกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 (รายงานผลการวิจัย) (น. 89). เล่มเดิม.

⁷⁴ (Confiscation and Collection of a Sum of Equivalent Value)

Article 197-5 A bribe accepted by an offender or by a third party with knowledge shall be confiscated. When the whole or a part of the bribe cannot be confiscated, an equivalent sum of money shall be collected.

⁷⁵ จาก สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ (น. 51), โดย ปกรดา เพ็ชรทอง, 2555.

การทุจริตลดลงอย่างรวดเร็ว นั้นเพราะสิงคโปร์มีบทกฎหมายที่ดีและการบังคับใช้กฎหมายได้รวดเร็ว

ในการศึกษากฎหมายของประเทศสิงคโปร์นั้น จะศึกษาในส่วนของ 1. พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต (Prevention of Corruption Act) และ 2. ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code) ซึ่งกฎหมาย 2 ฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่ประเทศสิงคโปร์นำมาบังคับใช้สำหรับการลงโทษ ผู้ที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

3.3.1 พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต (Prevention of Corruption Act) ประเทศญี่ปุ่น มีบทกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต ที่เกี่ยวกับการเรียกรับหรือรับโดยทุจริต ทั้งที่เป็นผลประโยชน์แก่บุคคลนั้นหรือผู้อื่น

พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต (Prevention of Corruption Act)

มาตรา 5 (การลงโทษความผิดฐานทุจริต)

บุคคลใดก็ตาม ไม่ว่าจะโดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่น

(a) เรียกรับหรือรับโดยทุจริต หรือเห็นด้วยที่จะรับ เพื่อตนเองหรือผู้อื่น หรือ

(b) ให้ สัญญาหรือเสนอให้โดยทุจริตแก่บุคคลใดก็ตาม ทั้งที่เป็นผลประโยชน์แก่บุคคลนั้นหรือผู้อื่นลงคะแนนเสียงหรือได้มาซึ่งการลงคะแนนในการประชุมของภาครัฐ เพื่อสนับสนุนหรือขัดขวางโดยมาตรการใดก็ตาม ที่นำเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐ

(i) บุคคลใดก็ตามที่กระทำหรือละเว้นที่จะกระทำบางสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดก็ตาม หรือการเปลี่ยนแปลงใด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม ที่เป็นจริงหรือเสนอให้หรือ

(j) สมาชิก เจ้าหน้าที่หรือผู้ให้บริการภาครัฐกระทำหรือละเว้นการกระทำบางสิ่งที่เกี่ยวข้องหรือการติดต่อธุรกิจใดก็ตาม ทั้งที่เป็นจริงหรือเสนอให้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐนั้นมีความผิดทางอาญาและต้องรับโทษปรับ ไม่เกิน 1 แสนดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุก ไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำคุก ทั้งปรับ

3.3.2 ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code) เป็นบทกฎหมายที่กำหนดโดยทั่วไปเกี่ยวกับข้าราชการเรียกรับหรือรับผลประโยชน์ส่วนตัวอื่นใดนอกเหนือจากค่าตอบแทนตามกฎหมาย อันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่

ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code)

มาตรา 161 (ข้าราชการรับผลประโยชน์ส่วนตัวอื่นใดนอกเหนือจากค่าตอบแทนตามกฎหมาย อันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่)

บุคคลใดก็ตาม ที่เป็นหรือคาดว่าจะเข้าราชการ รับหรือได้มา หรือยินยอมที่จะรับ หรือพยายามให้ได้มาจากบุคคลใดก็ตาม เพื่อตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ส่วนตัวใดที่

นอกเหนือไปจากคำตอบแทนตามกฎหมาย โดยเป็นสิ่งจูงใจหรือรางวัลสำหรับการกระทำหรือละเว้นการกระทำหน้าที่ หรือการแสดงหรือไม่แสดงการใดที่เป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ สนับสนุนหรือไม่สนับสนุนบุคคลใด หรือขัดขวางหรือพยายามขัดขวางบริการหรือไม่ให้บริการต่อบุคคลใดต่อรัฐบาลหรือสมาชิกรัฐสภาหรือวุฒิสภาหรือต่อข้าราชการรัฐใด มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับหรือทั้งจำคุกและปรับ

สิงคโปร์ลงนามให้สัตยาบันเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (United Nations Convention against Corruption) เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2009 และเป็นประเทศสมาชิก FATF และ APG ในปี ค.ศ. 1992 และ ค.ศ. 1997 ตามลำดับ ระบบกฎหมายอาญาของสิงคโปร์นั้นเป็นไปตามกฎหมายและวิธีการพิจารณาตัดสินคดีของศาลซึ่งตีความตามกฎหมาย

องค์ประกอบของความผิดฐานติดสินบนทั้งผู้ให้และผู้รับสินบนในประเทศ

การกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับสินบนในประเทศสิงคโปร์ปรากฏชัดเจนในมาตรา 5 มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต (the Prevention of Corruption Act – พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต) มาตรา 10 เกี่ยวกับการทุจริตผู้เสนอให้ มาตรา 11 และ มาตรา 12 เกี่ยวกับสินบนของสมาชิกรัฐสภา และเจ้าหน้าที่รัฐในองค์กรภาครัฐในองค์กรการภาครัฐตามลำดับ

ประมวลกฎหมายอาญามีมาตรา 161-165 เกี่ยวกับความผิดฐานรับสินบน ส่วนพระราชบัญญัติภาษีศุลกากร (The Customs Act) มาตรา 138 ครอบคลุมทั้งการให้และการรับสินบนของเจ้าหน้าที่ศุลกากร อย่างไรก็ตาม รายงานฉบับนี้เน้นการกระทำผิดด้านสินบนในประเทศตามพระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต มาตรา 5 มาตรา 6 และมาตรา 12 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 161 และ 165 เป็นหลัก ซึ่งกฎหมาย พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริตนั้นครอบคลุมการกระทำความผิดทางอาญาฐานเป็นผู้สินบนทั้งการให้ สัญญาว่าจะให้และเสนอที่จะให้สินบนตามมาตรฐานสากล

กรณีความผิดฐานรับสินบนนั้น มีระบุไว้ใน พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต เช่นกัน โดยเฉพาะในมาตรา 5 (a) ที่ต้องใช้กับกฎหมายอื่น ๆ บ้างในบางกรณี เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 161 ที่ครอบคลุมการกระทำผิดด้านสินบนของข้าราชการ ซึ่งแม้ยังไม่ได้รับแต่หากกระทำในลักษณะที่บ่งชี้ชัดว่าจะกระทำก็มีความผิดเช่นกัน หรือกรณีมาตรา 165 ที่กำหนดให้เป็นความผิดกรณีเจ้าหน้าที่รัฐรับหรือได้มาซึ่งสิ่งของมีมูลค่าโดยปราศจากการคิดพิจารณา จากบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทำงานหรือถูกความผิดต่อผู้ให้สินบนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการดำเนินงานหรือการทำธุรกรรมของเจ้าหน้าที่รับสินบนหรือเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้นเท่านั้น

ตามมาตรฐานสากล ความผิดฐานผู้รับสินบน ต้องมีทั้งกรณียการรับและการเรียกรับสินบน ซึ่งมีการระบุไว้ในกฎหมายของสิงคโปร์ทั้ง พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต และ ประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่ชัดเจนในข้อการเรียกรับมากนัก อย่างไรก็ตามในมาตรา 165 ของประมวลกฎหมายอาญา ที่ระบุถึงความผิดฐานพยายามให้ได้มาซึ่งสินบนก็มีความใกล้เคียงนอกจากนั้น พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต มาตรา 11 และมาตรา 12 (b) ก็ระบุถึง “การเรียกรับหรือรับ” ไว้ มาตรา 5 ครอบคลุมความผิดการให้และรับสินบนผ่านคนกลาง ซึ่งคนกลางสามารถถูกฟ้องร้องตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา และ พระราชบัญญัติป้องกัน การทุจริต มาตรา 29 (ข้อหาของส่งเสริมเจ้าหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต) กรณีให้ประโยชน์แก่บุคคลที่สามนั้นมีพระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต มาตรา 5 และ 6 (a) และ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 161 และ 165 ระบุถึงการรับหรือได้รับสินบนเพื่อตนเองหรือผู้อื่น แม้ พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต มาตรา 6 (b) มาตรา 11 และ 12 ไม่ได้ระบุถึงบุคคลที่สามก็ตาม

ด้านการนิยามเจ้าหน้าที่รัฐให้ครอบคลุมตามมาตรฐานสากลนั้น พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต มาตรา 5 ของสิงคโปร์ก็ครอบคลุมการให้ สัญญาหรือเสนอให้ผลประโยชน์ส่วนตนแก่ใครก็ตาม ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น

สำหรับในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 21 ให้ความหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ กินความหมายกว้างขวางมาก ซึ่งรวมถึงผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม⁷⁶

⁷⁶ โครงการศึกษาความเหมาะสมในการปฏิรูปกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 (รายงานผลการวิจัย) (น. 135). เล่มเดิม.

บทที่ 4

บทวิเคราะห์กฎหมาย

4.1 วิเคราะห์แนวคิด ความหมาย ทฤษฎี เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

4.1.1 วิเคราะห์แนวคิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

จากการศึกษาถึงสถานการณ์การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม พบว่าในปี 2552 – 2554 ดำรวจกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ที่มีสถิติปรากฏในรายงานของกองวินัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนี้ พ.ศ. 2552 พบว่ากระทำความผิด 261 ราย เป็น 251 ราย ในปี พ.ศ. 2553 401 ราย ในปี พ.ศ. 2554 และ 444 ราย ในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งการกระทำความผิดมีลดลงเล็กน้อย แต่ในปีต่อมาก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นลำดับ ซึ่งจำนวนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นั่นก็หมายถึงว่ากระบวนการยุติธรรมมีแนวโน้มที่จะถูกบิดเบือนข้อเท็จจริง ส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ซึ่งการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนนั้น เนื่องมาจากการปฏิบัติงานในฐานะเจ้าพนักงานที่มีอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งหากพิจารณาประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ของบุคลากรภาครัฐไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเป็น “ข้าราชการ” หรือ “พนักงานของรัฐ” หรือ “เจ้าพนักงาน” หรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายต่างถือเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งจะต้องปฏิบัติการเป็นบุคลากรภาครัฐจะมีฐานะพิเศษที่มีกฎหมายควบคุมการปฏิบัติหน้าที่มิให้ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ คือ ประมวลกฎหมายอาญา หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ และประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมได้บัญญัติความผิดไว้สำหรับเจ้าพนักงานที่ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในหลายรูปแบบการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบของบุคลากรภาครัฐเป็นพฤติกรรมที่สร้างความเสียหายให้แก่สังคมและประเทศส่งผลเสียหายแก่ประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากพฤติกรรมนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งในการศึกษาพบว่าการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมเพื่อผลประโยชน์ดังกล่าวส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของเงินตราโดยพฤติกรรมเรียกรับเงิน

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุการกระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนสรุปได้ เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. ใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมบุคคลใดที่มีอำนาจประกอบกับมีความโลภเห็นแก่ทรัพย์สินเงินตราที่ย่อมคัดสินใจกระทำความผิดได้ง่าย การมีอำนาจอย่างเดียวอาจไม่ทำให้คนทุจริตได้ แต่การมีอำนาจโดยมีความโลภจึงเกิดการทุจริตเพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบ

กล่าวได้ว่าพนักงานสอบสวนในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งโดยหลักการดำเนินคดีอาญา มีอยู่ 3 หลัก คือ 1. การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) 2. การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) 3. การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) สำหรับหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นการดำเนินคดี อาญาที่เอาแบบอย่างมาจากประเทศตะวันตกซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวบทกฎหมายที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีอาญานั้นได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วปรากฏว่ามีลักษณะค่อนข้างมาทางดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) โดยให้อำนาจสอบสวนเฉพาะพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนดำเนินคดีอาญาไปเพียงองค์กรเดียว ในประเด็นนี้จึงเป็นช่องว่างของกฎหมายที่เอื้อต่อการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

ในรูปแบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ประเทศไทยนั้นแบ่งแยกอำนาจการสอบสวนกับอำนาจฟ้องออกจากกันโดยเด็ดขาด การทำงานของพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการจึงมีลักษณะต่างคนต่างทำ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดเพียงว่าให้มีการสอบสวนและเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการจึงมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล ประเด็นแยกอำนาจการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เมื่อไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนโดยองค์กรอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรม โอกาสที่จะเกิดพฤติกรรมในทางทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมย่อมเกิดได้ ซึ่งเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีเจตนามุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ โดยการเรียกรับ รับ เงิน เพื่อแลกกับการไม่ดำเนินคดีอาญาหรือทำคดีหนักให้เป็นเบา

เมื่อจุดเริ่มต้นของการเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรม คือในชั้นของพนักงานสอบสวน มีการคัดตอนหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงไปเสียแล้วเหตุเพราะมีเจตนามุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยอาศัยอำนาจหน้าที่โดยมิชอบเพื่อแลกกับการไม่ดำเนินคดีหรือเบี่ยงเบนประเด็นในคดีให้ผู้กระทำ

ความผิดได้รับโทษน้อยลง ผลคือข้อเท็จจริงในสำนวนคดีย่อมคลาดเคลื่อนไป ความเสียหายย่อมเกิดขึ้นแก่คดีนั้นเป็นเรื่องไม่ยุติธรรม

2. ภาวะทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูง รายจ่ายที่เพิ่มขึ้นทุกด้าน รับภาระครอบครัว พฤติกรรมการใช้เงินฟุ่มเฟือย แต่ในทางกลับกันรายรับนั้นมีเพียงเงินเดือนข้าราชการ หากยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้เงิน ไม่อดออม ไม่พอเพียง เงินเท่าไรก็ไม่พอต่อการดำรงชีพ รายจ่ายที่มากกว่าเงินเดือนที่ได้รับไม่สอดคล้องกันผลก็คือ จะต้องหาเงินรายได้เสริมทางอื่น ถ้าใช้เวลานอกเวลาราชการไปประกอบอาชีพอื่นเพื่อให้มีรายได้เสริมอย่างสุจริตก็ถือว่าประกอบสัมมาอาชีพ แต่กระนั้นหน้าที่ ตำแหน่ง และอำนาจในฐานะพนักงานสอบสวนเป็นซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐมอบให้เพื่อใช้รักษาความยุติธรรม แต่พนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อยใช้อำนาจหน้าที่นี้หาผลประโยชน์ให้กับตัวเองซึ่งไม่ใช่วิธีการรายได้เสริมเศรษฐกิจของครอบครัวที่ถูกต้อง การเรียกร้องรับเงินสิ่งของหรือผลประโยชน์เพื่อแลกกับการไม่ดำเนินคดีอาญาผู้ต้องหา ซึ่งผู้ต้องหาที่ต้องหาว่าได้กระทำความผิดอาญาก็นิยมนายที่จะจ่ายเงินสินบนเพื่อแลกกับการไม่ถูกดำเนินคดี วิธีการหาเงินง่าย ๆ แบบนี้จึงเกิดขึ้นมากในสังคมพนักงานสอบสวน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจจึงเป็นหนึ่งในปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการทุจริตต่อหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากความอยากได้อะไรก็อยากเป็นทั้งสิ้น ฉะนั้นการประพฤติปฏิบัติตนโดยการเดินตามรอยพระยุคลบาท และนำคุณธรรม 4 ประการตามพระบรมราชาบาทตรงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรื่อง ฌราวาสธรรม เป็นหลักการครองชีวิตของภุคคฤหัสถ์มี 4 ประการ ดังนี้

- (1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ความจริง คือ จริงใจ พุดจริง ทำจริง
- (2) ทมะ การข่มใจ รู้จักควบคุมจิตใจของตนเอง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
- (3) ขันติ ความอดทน อดกลั้น ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ไม่ท้อถอย
- (4) จาคะ ความเสียสละ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สละความสุขสบายของตนในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น ไม่เห็นแก่ตัว พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

3. ระบบสังคมและวัฒนธรรม สังคมไทยเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ การคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ก่อตัวขึ้นท่ามกลางการขยายตัวของระบบทุนนิยม หลังจากสังคมพินาศในยุโรปเริ่มอ่อนตัวลง กล่าวคือ กลุ่มอำนาจนำทางเศรษฐกิจ ได้เปลี่ยนจากขุนนางศักดินาที่มีอำนาจทางการเมืองการปกครองและมีพฤติกรรมการคอร์รัปชันในเชิงชู้สืคราชฐานแบบดั้งเดิม เปลี่ยนมาเป็นกลุ่มนายทุนที่มีโลกทัศน์

มีอำนาจต่อรองมากขึ้น ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือการเติบโตทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นจุดหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิต โดยสังคมทุนนิยมนี้เอง ทำให้อัตราการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งโภคทรัพย์ มีอัตรากำลังแรงกว่าระบบจริยธรรม เนื่องจากในสังคมทุนนิยมกรอบคิดของปัจเจกบุคคลมีลักษณะของการยึดถือเศรษฐกิจเงินตราเป็นใหญ่ ซึ่งมักจะนำไปสู่การยึดติดอยู่กับผลประโยชน์ทางวัตถุหรือรายได้ที่เป็นตัวเงิน ก่อให้เกิดการลดทอนคุณค่าอื่น ๆ เช่น มิตรภาพ น้ำใจ ความเมตตา คุณธรรมจริยธรรม และความเสียสละ ฯลฯ ลงอย่างสิ้นเชิง

เมื่อการขยายตัวของระบบทุนนิยมทางเศรษฐกิจ ที่ยึดหลักผลประโยชน์ทางวัตถุและรายได้เป็นตัวเงินเป็นที่ตั้ง คืบคลานเข้าสู่ภาคการเมืองการปกครอง ขยายพื้นที่สู่ระบบอันเป็นแกนของการขับเคลื่อนภาครัฐ นั่นก็คือ “ระบบราชการ” ทำให้เกิดปรากฏการณ์เชิงพฤติกรรมของบุคลากรภายในระบบ ทำให้ระบบถูกมองว่ามีปัญหา ทั้งที่ความเป็นจริง “คนที่อยู่ในระบบ” ต่างหาก ที่สร้างปัญหาให้กับระบบ เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ ภายใต้ระบบทุนนิยมนั้น “ความขี้เกียจ” และ “ความโลภ” เป็นสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นในระบบราชการ กล่าวคือ เมื่อบุคคลในระบบราชการไม่ชอบทำงาน แต่อยากได้สถานะทางสังคม อยากได้เงินเดือนที่สูง ตลอดจนอยากมีอำนาจบารมี โดยมีเหตุแห่งปัจจัยที่ว่า สามารถหาช่องทางในการได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้โดยไม่ต้องขยันขันแข็งเข้าแลก โดยกระบวนการเช่นนี้เรียกว่าการทุจริตที่เกิดขึ้นใน “ระบบอุปถัมภ์” ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นบุญแก่สำคัญที่สามารถไขเงื่อนงำและเงื่อนไขของสังคมไทยในเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการ โดยมีอาจมองข้ามและรวบรัดตัดตอนระบบอุปถัมภ์นี้จากเรื่องคอร์รัปชันได้

การทำความเข้าใจการคอร์รัปชันในสังคมไทย โดยเฉพาะในระบบราชการไทย จำต้องเข้าใจบริบทของระบบอุปถัมภ์ควบคู่ไปด้วย กล่าวคือ “ระบบอุปถัมภ์” เป็นระบบความสัมพันธ์ที่บุคคลสองฝ่าย ซึ่งมีสถานภาพทางสังคมไม่เท่าเทียมกัน แต่อยู่ด้วยกันได้เพราะมีลักษณะต่างตอบแทนกันและกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีความเป็นเพื่อนระหว่างกันอยู่ โดยฝ่ายผู้อุปถัมภ์มีทรัพยากรแห่งอำนาจ เช่น มีทรัพย์สิน เงินทอง ที่ดิน และบารมีมากกว่า กล่าวอย่างง่าย ๆ และครอบคลุมก็คือ เป็นระบบที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบผู้น้อยได้รับการอุปถัมภ์จากผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่มิหน้าที่ดูแลผู้น้อย

ด้วยเหตุปัจจัยนี้เอง ทำให้ระบบอุปถัมภ์สามารถเข้าไปแทรกแซงได้ทุกองค์กรในหลาย ๆ กรณี เมื่อระบบอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือสำคัญทำให้เกิดช่องโหว่ของการบังคับใช้กฎหมาย ยึดหยุ่นระเบียบราชการใช้อำนาจบารมีในการ ชี้นำให้เป็นลูกอย่างไม่ว่าจนถึงหลักนิติรัฐและนิติธรรม ระบบอุปถัมภ์จึงได้แทรกเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมได้ง่าย ถ้าหากเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมไม่ยึดถือกฎหมายและไปรักษาระบบคุณธรรม พนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่ใน

กระบวนการยุติธรรมซึ่งมีปัจจัยแวดล้อมสังคมแบบทุนนิยมและระบบอุปถัมภ์ได้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่มากขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ระบบอุปถัมภ์ที่แฝงตัวอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จึงสามารถใช้เงินแลกเปลี่ยนหรือซื้อหาความยุติธรรมได้ กล่าวคือหากพนักงานสอบสวนคำสำนวนหรือขายสำนวน ผู้ต้องหาที่พร้อมที่จะจ่ายเงินเพื่อแลกเปลี่ยนที่จะไม่ถูกดำเนินคดี ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์นั่นคือโดยระบบอุปถัมภ์ไปสร้างกลไกของการใช้ข้อกฎหมายเพื่อช่วยเหลือกัน ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษ หรือไม่ก็ยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาตามกระบวนการ แต่ถ้าชำลิดปกติ เมื่อ “ระบบคุณธรรม” ต่อสู้กับลัทธิบูชาเศรษฐกิจ (เงินตรา) และมีระบบอุปถัมภ์เป็นเสมือนผืนพรมที่ปูรองให้การกระทำทุจริตเคลื่อนไหวตัวได้ง่ายขึ้น

4. การขาดคุณธรรม พนักงานสอบสวนที่ทุจริตต่อหน้าที่ในการยุติธรรมเพื่อแสวงหาประโยชน์ เงิน กล่าวได้ว่าเป็นผู้ขาดคุณธรรม คุณธรรมที่ขาดได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความละเอียดรอบคอบ และเกรงกลัวบาป

ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่ได้รับการเน้นเป็นพิเศษ ถือว่าเป็นเครื่องวัดความดีของคน คนที่ขาดความซื่อสัตย์สุจริตถือว่าเป็นคนไม่ดี เป็นคนที่ไม่ควรคบ เป็นคนที่ไม่ควรเอาเข้ามาทำงาน

หิริ หรือความละเอียดรอบคอบ และโอตตปปะความเกรงกลัวบาปถือเป็นธรรมคู่ครองโลก ทำให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวายก่อนนี้คนไทยส่วนใหญ่เชื่อในเรื่องบุญบาป เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อในเรื่องสังสารวัฏ-การเวียนว่ายตายเกิด จึงเป็นผู้มีหิริโอตตปปะ ไม่ลือราษณ์ร่ำรังหลวม แต่ในปัจจุบันคนจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาจบจากต่างประเทศมักจะไม่มีเชื่อในเรื่องบุญและบาป ไม่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม จึงขาดหิริโอตตปปะ ทำการทุจริต ทำความชั่วกันมากขึ้นและถือว่าการทุจริตเป็นวิถีชีวิต เมื่อสังคมและโลกขาดหิริโอตตปปะเป็นธรรมเครื่องคู่ครอง สังคมและโลกจึงขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีความเดือดร้อนสับสนวุ่นวายยิ่งขึ้น ในกระบวนการยุติธรรมก็เช่นกัน หากพนักงานสอบสวนขาดหิริโอตตปปะ จึงขาดความยับยั้งชั่งใจ การกระทำทุจริตจึงเป็นเรื่องง่ายที่จะตัดสินใจกระทำ

กล่าวคือ การที่ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในอันที่จะให้คุณให้โทษแก่ผู้อื่นได้ ต้องมีความเกรงกลัวต่อบทกฏหมายด้วย หากกระทำความผิดเสียเองโดยไม่เกรงกลัวกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายก็ขาดประสิทธิภาพ

5. การขาดอุดมการณ์และอุดมคติ อุดมการณ์ หมายถึง อุดมคติอันสูงส่งที่จูงใจมนุษย์ให้พยายามบรรลุถึงอุดมคติ หมายถึง จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดีความงาม และความจริงใจทางใดทางหนึ่ง ที่มนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน

คนที่มีอุดมการณ์หรืออุดมคติจะเป็นผู้มีเป้าหมายของชีวิตและจะดำเนินชีวิตด้วยอุดมการณ์หรืออุดมคติ คือคุณธรรม ความดี ผิดกับผู้ที่ไม่มีอุดมการณ์หรืออุดมคติ ที่จะทำทุกอย่างเพื่อให้ตนได้รับประโยชน์ว่าการกระทำนั้นจะผิดและไม่ถูกต้องตามศีลธรรม

ผู้ที่ทำงานให้ได้ผลและประสบความสำเร็จ จึงต้องมีคุณธรรมที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความกระตือรือร้น ความบริสุทธิ์ใจ และความมีอุดมคติ

อุดมการณ์หรืออุดมคติจึงมีความสำคัญ ดังนี้

- (1) ทำหน้าที่เป็นเป้าหมายของชีวิต
- (2) เป็นพลังผลักดันให้พยายามทำงานจนประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย
- (3) ทำให้จิตใจมั่นคงอยู่ในคุณธรรมความดี ในการทำงานเพื่อสังคมและประโยชน์

ส่วนรวม

พนักงานสอบสวน หากทำหน้าที่โดยยึดหลักอุดมการณ์ในการทำหน้าที่พนักงานสอบสวนแล้วย่อมจะตั้งใจทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนอย่างดีที่สุด

พนักงานสอบสวนที่มีอุดมคติจึงได้เปรียบผู้ที่ไม่มีอุดมคติ เพราะมีอุดมคติซึ่งเปรียบเสมือนแสงสว่างที่นำทางให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ ส่วนผู้ที่ไม่มีอุดมคติเหมือนคนที่ขาดแสงสว่างเป็นผู้ที่ตกอยู่ในความมืด คือ มีใจที่มืดบอด เขาอาจจะมีเงิน มีตำแหน่งที่สูง มีอำนาจวาสนา แต่เขาอาจจะไม่มีความสุข ความผิดและความชั่วที่เขาทำอาจจะเป็นไฟที่เผาผลาญจิตใจของเขาให้ร้อนรนเหมือนนรกที่อยู่ในใจ และเมื่อกรรมชั่วให้ผล เขาจะได้รับผลกระทบตามกรรมที่เขาได้ทำไว้อย่างแน่นอน เหมือนคนกินขนมหวานที่เจือด้วยยาพิษ ตราบใดที่ยาพิษยังไม่ให้ผลเขาก็จะได้รับ ความหวานจากขนม

6. มีคำนิยามที่ผิด ในปัจจุบันคำนิยามของสังคมได้เปลี่ยนไปจากเดิม ก่อนนี้เราเคยยกย่องคนดี คนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต แต่ในปัจจุบันเรากลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีคนที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับความคิดจิตใจของคนที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมมีข้อความดังอัญเชิญมานี้

“ในบ้านเมืองเราทุกวันนี้มีเสียงกล่าวกันว่า ความคิดจิตใจของคนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อม ความประพฤติที่เป็นความทุจริตหลายอย่างมีทำที่จะกลายเป็นสิ่งที่คนทั่วไปพากันยอมรับและสมยอมให้กระทำกันได้เป็นธรรมดา สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมืดมัวลงไป เป็นปัญหาใหญ่ที่เหมือนกระแสคลื่นอันไหลเข้ามาท่วมทั่วไปหมด จำเป็นต้องแก้ไข ด้วยการช่วยกันฝืนคลื่นที่กล่าวนั้น

ในการดำเนินชีวิตของเราเราต้องข่มใจไม่กระทำความชั่วใด ๆ ที่เรารู้ผิดด้วยใจจริงว่าชั่วว่าเลื่อม เราต้องฝืนต้องห้ามความคิดและความประพฤติทุกอย่างที่รู้สึกว่าจะขัดกับธรรมะ เราต้องกล้าและบากบั่นที่จะกระทำความดีที่เราทราบว่าเป็นความดี เป็นความถูกต้องและเป็นธรรมถ้าเราช่วยกันทำเช่นนี้ได้จริง ๆ ให้ผลของความดีบังเกิดให้มากขึ้น ๆ ก็จะช่วยคำนวณส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมลงไป และจะช่วยให้พินคินดีขึ้นเป็นลำดับ”

ผู้ที่มีค่านิยมที่ผิดเห็นว่าการทุจริตเป็นวิถีชีวิตเป็นเรื่องปกติธรรมดา เห็นคนชื้อเป็นคนเชื่อ เห็นคนโกงเป็นคนฉลาด ย่อมจะทำการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยไม่มีความละอายต่อบุญและบาป และไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายของบ้านเมือง พนักงานสอบสวนกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมเพราะเห็นว่าการทุจริตทำให้ได้เงินมากกว่าเงินเดือน ซึ่งเป็นการนิยมชมชอบกับการกระทำความผิดว่าเป็นสิ่งดีและปกติที่ทำได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องที่ผิดอย่างมาก

ทัศนคติในเรื่องของระบบคุณธรรม⁷⁷ (Merit system) เข้ามาเป็นเครื่องมือ สืบเนื่องจากระบบคุณธรรมเป็นระบบที่ยึดฐานสี่ฐานเป็นหลัก คือ หลักความเสมอภาค (Equality) หลักความสามารถ (Competence) หลักความมั่นคง (Security) และหลักความเป็นกลางในทางการเมือง (Political neutrality) ซึ่งหากนำหลักสี่หลักนี้เข้ามาใช้ตั้งแต่กระบวนการสรรหา คัดเลือกข้าราชการเข้าไปในระบบ โดยเสาสี่เสานี้จะเป็นตัวเข้าไปทำลาย “ระบบเด็กเส้นเด็กฝาก” เพื่อจะได้ไม่ต้องมีการตอบแทนบุญคุณกันภายหลัง หลังจากสามารถเข้าไปเป็นข้าราชการได้แล้ว

4.1.2 วิเคราะห์ความหมาย กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201

การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ พิจารณาความหมายโดยรวม คือ การฉ้อราษฎร์บังหลวงในความหมายตามทัศนะของคนไทยนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับคำว่า “คอร์รัปชัน” หรือพออนุโลมได้ว่ามีความหมายเช่นเดียวกันกับทัศนะของสากลทั่วไป อันรวมถึง “การฉ้อราษฎร์บังหลวง” “การทุจริตในหน้าที่ราชการ” “การรีดนาทาเร้นประชาชน” “การกินสินบน” ตลอดจนความยุติธรรมอื่น ๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลอื่นใดใช้เป็นเครื่องมือในการฉีกรอนความเป็นธรรมและความถูกต้องตามกฎหมายของสังคม เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งผู้แสวงหาประโยชน์ไม่มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์นั้นตามกฎหมาย ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือมิใช่ทรัพย์สินก็ได้ ตลอดจนการรีดไถโดยการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเรียกและรับสินบนจากราษฎร

⁷⁷ แก้วก๊าว อนุอมวงศ์. (2555). *เจาะปมคอร์รัปชันในสังคมไทย*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2558, จาก <http://www.oknation.net/blog/klaeng112/2012/08/08/entry-1>

หรือหากจะกล่าวอย่างสั้น ๆ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 คำว่า “การทุจริตต่อหน้าที่” หมายความว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่ให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่นการทุจริตในหน้าที่นั้นก็ถือว่าเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือที่เรียกตามสมัยนิยมว่า “การคอร์รัปชัน”

สรุป ความหมายของการกระทำความผิดตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เป็นการกระทำของพนักงานสอบสวนซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการกระทำที่ชั่วและฉ้อโกง โดยมีเจตนาที่จะหลีกเลียงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งหน้าที่และสิทธิของผู้อื่น กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในการยุติธรรม โดยการเรียกรับหรือยอมรับประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น และประโยชน์ในที่นี้จะเป็นเงิน

4.1.3 วิเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

เพราะมนุษย์มีความโลภไม่สิ้นสุด อยากมีมากเท่าไร ก็ทำผิดได้ทุกเมื่อ เมื่อมีความโลภทำอะไรก็ได้ให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ พนักงานสอบสวนหากมีความโลภก็เป็นเหตุให้หาช่องทางกระทำทุจริตเพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน ประโยชน์อื่น ๆ ความโลภคือมีความต้องการเกินพอดี สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่ามนุษย์เรามีความต้องการหลายระดับแตกต่างกันไป เป็นรายบุคคลดังได้ศึกษามานั่น ทั้งนี้เพราะมนุษย์เรามีความเป็นเอกลักษณ์ ความต้องการที่มีอยู่ในระดับต่าง ๆ กันอาจจะเกิดขึ้น พร้อม ๆ กันก็ได้ เช่น มีความต้องการยกฐานะตนให้ทัดเทียมกับบุคคลที่ไปสมาคมด้วย ในขณะที่เดียวกันก็อยากมีชื่อเสียงเป็นที่นับถือของสังคม หรืออาจจะต้องการให้เกิดความสำเร็จตามที่ตนปรารถนามีข้อที่น่าสังเกตว่าเงินเป็นสิ่งที่สามารถบันดาลให้ความต้องการในระดับต่าง ๆ เป็นจริงขึ้นมาได้ง่ายกว่าสิ่งอื่นใด ดังนั้น บุคคลที่มีความต้องการแต่ยังไม่สามารถแสวงหาเงินมาใช้จ่ายเพื่อสนองความต้องการนั้นได้ก็ต้องพยายามหาจากที่มิชอบ ถ้าตนตระหนักว่าความต้องการมีระดับที่สูงมากพอที่จะเสี่ยงกับชื่อเสียง หรืออิสรภาพที่ตัดสินใจกระทำการทุจริตนั้น

ในด้านความต้องการจึงเป็นเหตุผลหนึ่งทำให้มีการทุจริตประพฤติมิชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม หากศึกษาในภาพรวมของการทุจริตในสังคมไทย จะเห็นได้ว่า ระบบสังคมของไทยนั้นเป็นระบบอุปถัมภ์ การช่วยเหลือเกื้อกูลโดยต่างตอบแทนน้ำใจที่ช่วยเหลือกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมหนึ่งของสังคม และวัฒนธรรมนี้ได้กลายมาเป็นคาบสองคม

เพราะในด้านลบทำให้เกิดการเรียกรับ ให้และรับ สินบนต่าง ๆ เพื่อเป็นการตอบแทนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกิดความต้องการเงินและประโยชน์

ในสังคมระบบอุปถัมภ์จึงเกิดการทุจริตได้ง่าย การทุจริตนี้จึงเป็นภัยอันตรายประการหนึ่งที่ทำร้ายสังคมไทย สร้างความเสียหายต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ ของชาติ และยิ่งการทุจริตเกิดขึ้นในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว ผลเสียหายก็จะเกิดขึ้นแก่ประชาชน เป็นผลเสียต่อการอำนวยความสะดวก กล่าวคือ ประชาชนจะไม่ได้รับความเป็นธรรม

จากการศึกษาแนวคิด ความหมาย ทฤษฎี เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน ทำให้ทราบว่า การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนนั้น มีปัจจัยหลายประการประกอบกัน

เมื่อกล่าวถึงการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่ศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการกระทำที่เป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน

พบว่า การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ของตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวน (police corruption) ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีช่องว่างของกฎหมายทำให้เกิดการทุจริต ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การได้รับหรือคาดว่าจะได้รับผลประโยชน์ที่อาจตีราคาเป็นเงินได้ หรือผลประโยชน์อื่น ๆ โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา พฤติกรรมในลักษณะนี้จึงเป็นการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีเจตนามุ่งแสวงหาผลประโยชน์โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ทั้งอำนาจหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในชั้นการจับกุม สืบสวน และสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน

4.2 วิเคราะห์ทฤษฎีการลงโทษ ภารกิจของกฎหมายอาญาและมาตรการบังคับทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ในการยุติธรรม

การลงโทษเป็นบริบทหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการลงโทษทางอาญา พบว่าการจะลงโทษผู้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมควรจะมีประสงฆ์ไปว่าการลงโทษนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดรับโทษแล้วต้องสำนึกในการที่กระทำผิดไป และจะไม่ไปกระทำผิดซ้ำอีก ไม่ทำให้สังคมเกิดปัญหาอีก ซึ่งก็เป็นไปตามแนวคิดการบังคับโทษทางอาญาในปัจจุบัน

เมื่อใดที่ความต้องการปราบปรามการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ มักมีการเสนอกฎหมายให้มีบทลงโทษที่หนัก เช่น ให้ประหารชีวิตผู้ทุจริต เป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ตรงจุด เพราะปัจจุบันโทษการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหนักอยู่แล้ว ข้าราชการกลัวโทษกันทุกคน

ไม่มีใครไม่กลัว แต่ที่กลัวทุจริตกัน เพราะเชื่อว่าจับไม่ได้ ไม่ถูกลงโทษ ปัญหาอยู่ตรงนี้ พนักงานสอบสวนที่ทุจริตกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมส่วนใหญ่ไม่ถูกลงโทษ ที่ถูกลงโทษมีจำนวนน้อย การทำให้ผู้ทุจริตถูกลงโทษ เป็นการแก้ปัญหาก็ถูกจุด อย่างน้อยหากมีการดำเนินคดีต่อพนักงานสอบสวนที่กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมสักครั้งหนึ่งที่ถูกลงโทษ ก็ไม่มีใครกล้าเสี่ยงแล้ว และในทางปฏิบัติการสอบสวนคดีทุจริตควรทำอย่างรวดเร็ว เพราะเป็นภัยร้ายแรง แต่การทำความผิดที่ซ้ำทำให้ประสิทธิภาพการปราบปรามการกระทำผิดทุจริตลดลง ผู้กระทำผิดควรถูกลงโทษโดยเร็ว เพื่อจะได้เห็นผลการทุจริตทันที ข้าราชการจะได้กลัวเกรง

โทษประหารชีวิต ในประเทศไทย มาตรการทางกฎหมายเพื่อต่อต้านการทุจริต กระบวนการบังคับใช้ และบทลงโทษของกฎหมาย ในเรื่องของบทลงโทษ กฎหมายเกี่ยวกับการทุจริตมีโทษรุนแรงถึงขั้น “ประหารชีวิต” อยู่ตั้งนานแล้ว คงเพราะบทลงโทษนี้ยังไม่เคยถูกนำมาใช้ คนจำนวนมากถึงไม่เคยรู้ อันที่จริงบนพื้นฐานทฤษฎี “Principal-Agent”⁷⁸ ที่ Principal ในที่นี้หมายถึงประชาชน จะต้องคอยควบคุม ข้าราชการและนักการเมือง (Agent) นั้น กล่าวคือการทำงานของพนักงานสอบสวนนั้นจะต้องถูกตรวจสอบด้วยได้ควบคู่กับการลงโทษ การมีบทลงโทษที่รุนแรง และนำมาใช้ได้จริง จึงควรเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการยับยั้งการโกงได้ เชื่อว่า ถ้านักโทษในคดีทุจริตใหญ่ ๆ ที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ถูกประหารจริงสักคน คนโกงทั้งหลายคงจะกลัวกันถลอก

บางคนเห็นด้วย แต่การให้ลงโทษรุนแรงได้จริงอาจจะไม่สามารถแก้ปัญหาการทุจริตในภาพกว้างอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เช่น สำหรับคดีทุจริตที่ไม่ใหญ่มาก และไม่ได้อยู่ในสายตา

⁷⁸ ตัวแทน (Agency) เป็นคำที่มีความหมายหลายนัย ขึ้นอยู่กับบริบทของการใช้ โดยในที่นี้จะแยกการพิจารณาเป็น 3 บริบทคือ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งคำว่าตัวแทนในทั้ง 3 บริบท มีความหมายร่วมกัน คือ การกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตัวเราเองไม่สามารถกระทำนั้นเองได้ จึงจำเป็นต้องมีการเลือกตัวแทนขึ้นมา และมอบอำนาจให้กระทำการกิจกรรมดังกล่าวแทนตน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหาร การร่างกฎหมาย การทำสัญญาทางธุรกิจ การจ้างงาน หรือการเป็นตัวแทนของสาธารณะ เป็นต้น

ในบริบททางการเมือง การเลือกตัวแทนและการมอบอำนาจนั้น เป็นปรากฏการณ์ร่วมกันของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ที่ตั้งอยู่บนปรัชญาการเมืองว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย แต่เมื่อประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยตรง ด้วยข้อจำกัดของเวลา ความรู้ ทักษะและอื่น ๆ ประชาชนจึงพร้อมใจกันเลือกผู้แทน (representatives) และ “มอบหมายอำนาจ” ให้ผู้แทนเหล่านั้นตัดสินใจเชิงนโยบายและบริหารประเทศแทนตน ในความสัมพันธ์นี้ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของอำนาจ (principal) ในขณะที่สมาชิกรัฐสภาและรัฐบาล เป็นตัวแทนที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่แทน (agent) (Kiewiet and McCubbins, 1991, Kiewiet, D. Roderick and Mathew D. McCubbins (1991). *The Logic of Delegation*. Chicago: University of Chicago Press.

ประชาชน ซึ่งมีอยู่มากนั้น ทำได้ยาก การทุจริตแบบนี้จึงอาจจะไม่ถูกยับยั้งได้ ซึ่งถ้าพิจารณาในประเด็นโทษที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 แล้ว จะพบว่ามิโทษ ประหารชีวิต จำคุก และปรับ ความเหมาะสมในการนำโทษมาลงโทษเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมนั้น จะต้องเป็นบทลงโทษที่สามารถลดการทุจริตลงได้จริง ซึ่งพิจารณาแต่ละบทลงโทษได้ดังต่อไปนี้

โทษประหารนั้น จำเป็นหรือไม่ สำหรับการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมจำเป็นต้องพิจารณาว่าผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย ในคดีอาญามากน้อยอย่างไรและเป็นผลที่สัมพันธ์กับการกระทำความผิดหรือไม่พิจารณาจากเหตุผลต่อไปนี้ กล่าวคือ

1. ไม่มีมนุษย์หรือคนกลุ่มใดที่สามารถอ้างสิทธิทำร้ายผู้อื่นหรือฆ่าชีวิตผู้อื่นถึงตาย ไม่ว่าด้วยเหตุใดชีวิตเป็นสิทธิพื้นฐานของทุกคน และเป็นสิทธิที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ขณะเดียวกัน ความยุติธรรมไม่ใช่เครื่องชั่งหรือวัดความเท่าเทียมว่า หนึ่งชีวิตที่เสียไปนั้นต้องได้รับการชดเชยด้วยอีกชีวิตหนึ่ง
2. บางครั้งผู้บริสุทธิ์ถูกประหารชีวิตและไม่มีหนทางชดเชย ทางนิติวิทยาศาสตร์เผยให้เห็นว่า มีการตัดสินลงโทษประหารผิดคนมากขึ้น มีหลายกรณีที่ต้องโทษและถูกประหารชีวิตนั้น หากคนที่ได้รับโทษประหารชีวิตนั้นเสียชีวิตไปแล้วมีคนบริสุทธิ์เสียชีวิตไปแล้วก็ร้าย
3. การให้ผู้กระทำความผิดนั้นต้องตายตกไปตามกันนั้นไม่ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชน และไม่ควรมานำมาใช้คำนวณกันแบบเลขคณิตคิดเร็ว ชีวิตต่อชีวิตหรือตาต่อตา ฟันต่อฟัน
4. ทุกคนต้องได้รับความยุติธรรมความเท่าเทียมกัน แต่ในความเป็นจริงไม่มีความเท่าเทียมกันในการตัดสินลงโทษประหารชีวิต จะเห็นได้ว่าคนจน คนไม่มีความรู้และชนชั้นล่างสุดของสังคม มีโอกาสที่จะต้องโทษนี้ได้มากที่สุด จึงเห็นได้ว่าคนที่รวยกว่า คนที่มีการศึกษามากกว่า หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีกว่า มักจะรอดจากโทษประหารชีวิตเสมอ
5. ด้านความคิดที่ว่าโทษประหาร ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายว่าย่อมเทียบไม่ได้เลยกับคุณค่าแห่งการมีชีวิตอยู่ของบุคคล การลงโทษประหารเป็นการลดคุณค่าศักดิ์ศรีและหลักกรรมแห่งมนุษย์
6. การลงโทษประหารขัดกับหลักทฤษฎีทฤษฎี เพราะวัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขทัศนคติให้กลับตัวเป็นคนดีมิใช่การแก้แค้นทดแทน
7. ข้อโต้แย้งที่ว่าประหารชีวิตเป็นมาตรการปรามอาชญากรรมร้ายแรงได้นั้นเป็นข้อสันนิษฐานที่ขาดพื้นฐานรับรองความเปลี่ยนแปลงของสถิติอาชญากรรมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ซับซ้อน

ในประเทศที่ยังใช้โทษประหารสติดิอาชนากรรมก็มีได้ลดลงแต่ประการใด และประเทศที่เลิกการใช้โทษประหารบางประเทศกลับมีสติดิอาชนากรรมลดลง

จะเห็นได้ว่าโทษประหารไม่ได้มีผลในลักษณะที่ทำให้คนยับยั้งชั่งใจได้เลย นอกจากนั้นผู้ที่วางแผนล่วงหน้าที่จะก่ออาชญากรรมร้ายแรง ก็ยังเลือกที่จะกระทำความผิดนั้นต่อไปแม้จะมีความเสี่ยงจากโทษประหาร เพราะพวกเขาเชื่อว่าจะสามารถหนีรอดจากการถูกจับกุมตัวได้ การไม่มีหลักฐานอย่างชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่าโทษประหารมีผลในเชิงป้องกันอาชญากรรม ชี้ให้เห็นถึงความไร้ประโยชน์และอันตรายจากการเชื่อในสมมติฐานเรื่องผลในเชิงป้องกัน ว่าการบังคับใช้โทษประหารจะป้องกันผลไม่ให้เกิดการทุจริตได้

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าโทษประหารเป็นการลงโทษที่มีความรุนแรงต่อชีวิต แต่ไม่มีผลรุนแรงต่อการลดการทุจริตได้

แม้ว่าปัญหาการทุจริตแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมาย ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น เสี่ยงเรียกร้องให้มีการประหารชีวิตผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังทันทีทันใดด้วยความเชื่อที่ว่าโทษประหารชีวิตจะสามารถทำให้ยับยั้งการทุจริตแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายได้ จะสามารถข่มขู่ยับยั้งให้คนเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำผิด

แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศสะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีการบังคับใช้โทษประหารอย่างต่อเนื่องและจริงจัง การทุจริตแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายก็ยังคงเกิดขึ้นเหมือนเดิม

การนำโทษประหารชีวิตมาใช้ นั่น สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้หลายประการ เช่น การประหารชีวิตสามารถตัดผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมอย่างสิ้นเชิง แต่ที่เป็นที่ถกเถียงกันก็คือเรื่องการยับยั้งอาชญากรรม ในที่นี้หมายถึงการลงโทษประหารชีวิตจะมีผลต่อการลดลงหรือป้องปรามไม่ให้พนักงานสอบสวนกระทำความผิดในการยุติธรรมได้อย่างไร ซึ่งมีความเชื่อกันว่าถ้าลงโทษหนัก ลงโทษอย่างรุนแรงโดยเฉพาะโทษประหารชีวิต จะทำให้คนเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าทำผิด แต่การศึกษาพบว่าโทษจะมีผลทำให้คนเกรงกลัวได้ ต้องประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ มีความแน่นอนและรวดเร็วในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โทษเบาแต่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้จะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งมากกว่าโทษหนักที่ไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ โทษประหารชีวิตก็เช่นกันมิได้หมายความว่าโทษหนักแล้วจะทำให้เกิดความเกรงกลัว

ที่สำคัญ โทษประหารชีวิตมีผลต่อการยับยั้งการกระทำผิดของคนแต่ละประเภทในสังคมไม่เท่าเทียมกัน โทษประหารชีวิตทำให้คนทั่วไปกลัว แต่ไม่ทำให้คนร้ายกลัว คนที่ทำความผิดส่วนใหญ่ตัดสินใจทำผิดเพราะคิดแล้วว่า เมื่อทำแล้วจะสำเร็จ เห็นแล้วว่าทำแล้วจะสามารถ

หลุดรอดไปและยังมีโอกาสได้ใช้เงินที่ทุจริตมา จึงไม่กลัวโทษประหารชีวิต เพราะเชื่อในความสามารถในการหลบหลีกของตนจะทำให้ไม่ต้องรับโทษเมื่อทำสำเร็จ เมื่อไม่ถูกจับก็ไม่ต้องรับโทษ แต่ถ้าทำแล้วโอกาสหลุดรอดมีน้อยแม้จะมีโทษแค่จำคุก 2 - 3 ปี ก็ไม่กล้าเสี่ยงที่จะทำ

ที่กล่าวมาว่า โทษจะมีผลทำให้คนเกรงกลัวได้ ต้องประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ มีความแน่นอนและรวดเร็วในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือเพราะว่าโทษประหารชีวิตในการกระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวได้ เพราะไม่มีการประหารจริงหรือประหารทันที ขาดความรวดเร็วที่จะทำให้เห็นผลทันทีผู้กระทำความผิดจึงไม่กลัว

จะเห็นว่าการประหารชีวิตในทันทีทันใดคงเป็นไปได้ยาก เพราะการที่จะประหารชีวิตผู้ใดได้นั้น ต้องผ่านการกลั่นกรองไตร่ตรองหลายชั้น โดยต้องผ่านกระบวนการในการพิจารณาทางศาล ซึ่งอาจจะต้องพิจารณาถึงศาลฎีกาทำให้ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร เพื่อให้มีการกลั่นกรองจนเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าไม่มีความผิดพลาดในการพิจารณาคดี ไม่เป็นการประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์หรือผู้ไม่สมควรได้รับโทษประหาร เพราะหากประหารชีวิตไปแล้วจะไม่สามารถเรียกชีวิตหรือสิ่งที่สูญเสียไปแล้วกลับคืนมาได้

โทษประหารชีวิตถือเป็นค่าแก่และรุนแรงที่สุดซึ่งได้มีการบังคับใช้ในหลายประเทศมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด ส่วนวิธีการในการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับค่านิยมแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่รัฐใช้เป็นเหตุผลในการสร้างความชอบธรรมว่าเหตุใดรัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีหรือคงไว้ซึ่งโทษประหาร ในการทำความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์ของการลงโทษประหารชีวิต ควรที่จะทำความเข้าใจเรื่องหลักการหรือวัตถุประสงค์ของรัฐในการลงโทษโดยทั่ว คือ

1. การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นตามหลักตาต่อตาฟันต่อฟัน ในสมัยก่อนใครถูกทำร้าย เช่นใดก็มีสิทธิแก้แค้นเอาคืนกับผู้ทำละเมิดในแบบเดียวกัน
2. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนความผิดที่ได้กระทำลงไป (Retribution)
3. การลงโทษเพื่อการป้องปราม (Deterrence) เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้อื่นกระทำความผิดซ้ำในแบบเดิมอีก
4. การลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไข (Reformation) เป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขนิสัยและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดไม่ให้หวนกลับไปทำความผิดอีก

5. การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้กระทำความผิดได้อีก (Incapacitation) เป็นการลงโทษเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกระทำความผิดได้อีก การลงโทษเพื่อการนี้ได้แก่การลงโทษประหารชีวิต

จากวัตถุประสงค์ของการลงโทษโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่า จะเห็นได้ว่าการประหารชีวิตเป็นการลงโทษเพียงรูปแบบเดียวที่ไม่สามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการลงโทษที่กล่าวมาได้ทุกข้อ เนื่องจาก การลงโทษประหารชีวิต คือ การลงโทษด้วยการที่รัฐ “กำจัด” ผู้กระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมด้วยวิธีการฆ่า เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วรัฐก็จะไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำความผิดได้อีก ซึ่งนั่นก็คือ หากผู้ใดกระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หากรับโทษประหารชีวิต ก็จะทำให้สังคมปลอดภัยจากผู้กระทำความผิด แต่เมื่อตายไปหนึ่ง แล้วบุคคลอื่นที่เหลือก็อาจจะกระทำความผิดเช่นเดียวกันได้ การลงโทษประหารจึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคriminal ได้ที่ต้นเหตุ เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุมากกว่า ซึ่งโทษประหารอาจจะมิใช่เพียงเพื่อข่มขู่ให้เกรงกลัวกฎหมายเท่านั้น โทษประหารชีวิตจึงมิใช่ทางออกของปัญหาการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ

ในสากลโลกพัฒนาการเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตนั้น มีทิศทางที่จะยกเลิกการประหารชีวิต และหลายประเทศได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว และแม้หลายประเทศจะยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่ก็เกือบจะไม่ใช้โทษประหารชีวิตเลย

จะเห็นได้ว่า จากการศึกษาบทกฎหมายของแต่ละประเทศแล้วพบว่า บทลงโทษของแต่ละประเทศจะมีโทษปรับ และ โทษจำคุก เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่กำหนดบทลงโทษทั้ง ปรับ จำคุก และสูงสุดคือโทษประหารชีวิต ซึ่งในทัศนะของผู้ศึกษามองว่าการกำจัดผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมอย่างถาวร ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคriminal ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการในการยุติธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพียงแต่จะทำให้เกิดการกระทำผิดลดลงบ้างเท่านั้น

คนส่วนใหญ่ในสังคมอาจจะชอบใจหรือพอใจที่มีโทษแรงขึ้นเพราะเข้าใจไปว่ายังโทษแรงคนจะยิ่งเกรงกลัว การกระทำผิดก็ย่อมจะน้อยลง แต่ในความเป็นจริงแล้วประเทศต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านสิทธิมนุษยชน โดยมีแต่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตกันทั้งนั้น เพราะเราไม่สามารถยืนยันได้ว่ากระบวนการเอาตัวคนผิดมาลงโทษจะบริสุทธิ์ยุติธรรม 100 เปอร์เซ็นต์ และโทษประหารชีวิตเป็นการลงโทษที่โหดร้ายทารุณและไร้มนุษยธรรม แต่ของเรากลับถดถอยหรือมีพัฒนาการไปในทางตรงกันข้าม

เห็นด้วยว่าผู้ที่ทุจริต กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามมาตรา 201 แห่งประมวลกฎหมายอาญาต้องถูกลงโทษ แต่ไม่ใช่ลงโทษด้วยการประหารชีวิต เพราะมันไม่เข้ากับหลักว่าด้วยสัดส่วนของโทษกับความผิด เพราะกระบวนการเรื่องการทุจริตประพฤติดิชอบ

ไม่ได้มีแค่กระบวนการลงโทษทางอาญาหรือความผิดทางอาญาเพียงอย่างเดียว มีประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สังคมวิทยา ประเด็นแรงจูงใจ ประเด็นเรื่องกฎระเบียบซึ่งไม่รอบคอบ กระบวนการตรวจสอบที่ไม่ได้ผล หรือมีข้อบกพร่อง จึงต้องบูรณาการทั้งระบบ

ปกติแล้วการลงโทษตามหลักอาชญาวิทยาต้องมีการลงโทษเพื่อให้เกิดการแก้ไขฟื้นฟู ไม่ใช่เป็นการแก้แค้นทดแทน ไม่มีบทพิสูจน์ใด ๆ เลยว่าการลงโทษประหารชีวิตจะเป็นการป้องกันหรือป้องปรามไม่ให้คนทำความผิด อีกทั้งมีการวิจัยเชิงวิชาการรองรับมากมายว่า หลาย ๆ ประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว สถิติอาชญากรรมก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ในทางกลับกันประเทศที่มีการใช้โทษประหารชีวิตในคดีทุจริตกลับมีคะแนนความโปร่งใสอยู่ในลำดับที่ไม่ดีเลย เช่น จีนอยู่ในลำดับที่ 100 อินโดนีเซียอยู่ในลำดับที่ 107 หากแต่ประเทศสิงคโปร์ ไม่มีการกำหนดโทษปรับไว้ในกรณีการลงโทษฐานทุจริต ประเทศสิงคโปร์สามารถแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันให้ลดลงได้ ฉะนั้น การอ้างโทษประหารชีวิตว่าจะช่วยป้องกันและกำจัดการทุจริตคอร์รัปชันจึงฟังไม่ขึ้น

ที่สำคัญก็คือในประเด็นนี้ไม่มีเนื้อหาของบทบัญญัติใดในอนุสัญญาของสหประชาชาติฯ ฉบับนี้ที่กล่าวถึงการกำหนดให้มีโทษประหารชีวิตเลยแม้แต่ข้อความเดียว

โทษจำคุก ในทางทฤษฎีเป็นโทษที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดที่จะทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นคนดีได้ เพราะทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีโอกาสพิจารณาผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลว่าการปฏิบัติ (treatment) ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังได้ทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนได้หรือไม่ เพียงใด แต่ในทางปฏิบัติ พบว่าการจำคุกเป็นเพียงแต่การขังคนไว้อย่างเดียวตามระยะเวลาที่มีกิจกรรมให้ทำเล็กน้อย เสริมสร้างอาชีพบ้าง แต่ในทางปฏิบัติจริงไม่มีการพิจารณาผู้ต้องโทษเป็นรายบุคคลว่าการปฏิบัติ (treatment) ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังได้ทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนได้หรือไม่ก็ไร้ประโยชน์ ซ้ำยัง เป็นการสร้างโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้มีสังคมในกลุ่มผู้กระทำความผิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทำให้เป็นอุปสรรคในการแก้ไขให้ผู้ต้องโทษกลับ ตนได้

โทษจำคุกเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ตอบสนองต่อภารกิจของ กฎหมายอาญาในการคุ้มครองสังคม และต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษ กล่าวคือ เป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำของอาชญากรซึ่งในกรณีผู้กระทำความผิดต่อต้านหน้าที่ในการยุติธรรมนั้น หากได้รับโทษจำคุก ผลคือต้องออกจากราชการโดยผลของกฎหมายและเมื่อพ้นโทษก็ไม่สามารถกลับไปรับราชการได้ จึงเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกไปไม่ให้กลับมากระทำความผิดได้อีก และเป็นการปรับปรุงแก้ไข นอกจากนั้นยังเป็นการเริ่มต้นของวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกที่มุ่งไปสู่การทำให้ผู้กระทำความผิดอาญาสามารถดำรงชีวิตในอนาคตได้ โดยปราศจากการกระทำความผิด

และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น การจำกัดอิสรภาพของบุคคลจึงมีเหตุผลของการดำเนินการ โดยเฉพาะโทษจำคุกจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยสูง

ในขณะที่เดียวกันโทษจำคุกเป็นโทษที่ก่อภาระให้สังคมมาก ต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้าง การบริหารจัดการต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นภาษีของสมาชิกในสังคมทุกคนทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเนื่องจากการสูญเสียอิสรภาพ เป็นเรื่องที่สำคัญของคนทุกคน และการบังคับโทษจำคุกที่มีประสิทธิภาพสำคัญมากที่สุดก็ต้องสามารถแก้ไขฟื้นฟู เปลี่ยนแปลงผู้กระทำความผิดได้ ทำให้ผู้กระทำความผิดความสำนึกผิดสามารถทำให้ลดอัตราการเกิดอาชญากรรม ซึ่งถ้าทำได้สังคมก็จะคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป

ตามหลักการของโทษจำคุก โทษจำคุกที่ดี จะต้องมีความลักษณะที่เป็นไปเช่นเดียวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีด้วยเพราะการบังคับโทษเป็นส่วน หนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กล่าวคือ ต้องมีความ “เป็นเสรีนิยม” มีความ “เป็นประชาธิปไตย” และต้อง “กระทำเพื่อสังคม” กล่าวคือ ความเป็น “เสรีนิยม” นั้นจะต้องยกระดับผู้ต้องโทษให้เป็น “ประชาชน” ของการบังคับโทษ มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องโทษ และกระบวนการบังคับโทษต้องนำไปสู่การพัฒนาคน ๆ นั้นและสร้างเสริมความมั่นคงในชีวิตของเขา

มีความเป็น “ประชาธิปไตย” นั้น ต้องให้ความเสมอภาค อยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ ความยินยอมและความร่วมมือระหว่างกันทุกฝ่ายอันเป็นการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมขึ้นระหว่างมนุษย์ในสังคม

มีความ “โปร่งใส” กล่าวคือ มีความเป็นภาวะวิสัยในทุกขั้นตอนและสามารถตรวจสอบได้จากการตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกองค์กรและจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเสมอ

โทษจำคุกตลอดชีวิต หากพิจารณาวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติ จะเห็นว่าทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการเลือกลงโทษจำคุกตลอดชีวิตได้ก็หมายความว่าหากศาลเลือกใช้โทษชนิดและประเภทนี้แล้ว ในการพิจารณาพิพากษาต้องการความเด็ดขาดในการตัดโอกาสการกระทำความผิดอีกของบุคคลนั้นอย่างถาวร กล่าวคือแยกบุคคลดังกล่าวออกจากสังคมตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษในการ “ตัดโอกาสการกระทำความผิด” อย่างเด็ดขาด

“โทษจำคุกตลอดชีวิต” เป็นโทษสถานหนึ่งที่ศาลจะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดได้ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดโทษไว้ในความผิดฐานนั้น ๆ เท่านั้น และอาจเป็นโทษทางเลือกที่ศาลอาจใช้ดุลพินิจได้ตามความเหมาะสม นอกจากนั้นบทบัญญัติของกฎหมายยังห้ามมิให้เพิ่มโทษเป็นจำคุกตลอดชีวิต ตามมาตรา 51 ด้วยดังนี้

มาตรา 51 ในการเพิ่มโทษ มิให้เพิ่มขึ้นถึงประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกเกินห้าสิบปี

ในทางวิชาการศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า “โทษจำคุกตลอดชีวิต” เป็นโทษที่เป็นการตัดขาดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อความปลอดภัยของประชาชนส่วนรวม แม้ว่าโอกาสการพ้นโทษของผู้กระทำความผิดจะมีอยู่ก็ตาม ในประเทศที่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โทษจำคุกตลอดชีวิตถือว่าเป็นโทษที่ทดแทนโทษประหารชีวิตทีเดียว”

โทษจำคุกตลอดชีวิตของประเทศไทย ผู้ได้รับโทษก็มีโอกาสในการกลับคืนเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งได้ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายของทางราชทัณฑ์

จำคุกตลอดชีวิตกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตขัดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ ในเรื่องนี้ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายไว้ว่า “การจำคุกผู้กระทำความผิดจนตลอดชีวิตไม่ขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ว่าการจำคุกผู้กระทำความผิดเป็นเวลานานนั้น จะกระทบต่อบุคลิกภาพของบุคคลอย่างร้ายแรงได้ก็ตาม แต่การลงโทษผู้กระทำความผิดให้จำคุกโดยมีกำหนดเวลาอาจมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดได้ เช่นเดียวกันกับการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต เมื่อการจำคุกผู้กระทำความผิดจนตลอดชีวิตไม่ขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวมาแล้วโทษจำคุกตลอดชีวิตจึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ในผู้ศึกษาเห็นด้วยกับที่ ดร.คณิต ณ นคร อธิบายไว้ และเห็นว่าการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคม แต่ไม่เป็นการทำลายชีวิตให้หายไป และในระหว่างจำคุกยังสามารถแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวกลับใจได้ และการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นการจำกัดอิสรภาพไว้ตลอดไปหรือแม้มีโอกาสพ้นโทษก็อาจจะใช้ระยะเวลานาน เช่นนี้การถูกจำกัดอิสรภาพไว้จะทำให้คนกลัว กล่าวคือกลัวการถูกจำกัดอิสรภาพ เงินที่ทุจริตมาก็ไม่ได้ใช้ การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจึงเป็นการลงโทษในเชิงยับยั้งการกระทำผิดได้ในอีกมิติหนึ่ง

เป็นที่น่าคิดพิจารณาว่าผู้ที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตในประเทศไทย เมื่อมีการบังคับโทษกันจริง ๆ ไม่มีผู้ต้องโทษคนใดหรืออาจเป็นจำนวนน้อยที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตจริง ๆ ยกเว้นตายในเรือนจำ ในระยะเวลาประมาณ 10-15 ปี ผู้ต้องขังก็ได้รับอิสรภาพ สามารถออกมาสู่สังคมภายนอกได้ กรณีจึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล หรือโทษที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับตามกฎหมาย ทั้งยังเป็นการไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งตัดโอกาสการกระทำความผิดอีกของบุคคลนั้นอย่างถาวร ซึ่งต้องการแยกบุคคลดังกล่าวออกจากสังคมตลอดไป โดยทางราชทัณฑ์อาศัยอำนาจในการใช้มาตรการในการพัก-ลดโทษ และหรืออภัยโทษนำมาใช้กับผู้ต้องโทษประเภทนี้ด้วย

ดังนั้น โทษจำคุกตลอดชีวิตในประเทศไทยสำหรับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน ต้องเป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจริง ๆ เป็นการจำกัดอิสรภาพไว้ตลอดไป ไม่มีการพักโทษ ลดโทษ เพราะหากมีการพักโทษ ลดโทษ ในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน ก็เป็นการไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งตัดโอกาสการกระทำความผิดอีกของบุคคลนั้นอย่างถาวร

โทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลา “โทษจำคุก” ในที่นี้หมายถึงโทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลา ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร อธิบายไว้ว่า “โทษจำคุก” ในกฎหมายอาญาของไทยเรา ไม่มีการบัญญัติขึ้นค่าเอาไว้ แต่ปล่อยให้เป็นเรื่องของการตีความ และคงต้องตีความว่าศาลจะลงโทษจำคุกต่ำกว่า 1 วันหรือจำคุกเป็นชั่วโมงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อความชัดเจนของกฎหมาย กรณีชอบที่จะบัญญัติทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายอาญาของออสเตรเลีย

นโยบายทางอาญาของหลาย ๆ ประเทศมักจะส่งเสริมให้ใช้โทษทางทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินมากขึ้น ตลอดทั้งโทษทางเลือกอื่น ๆ ที่มีใช้การจำกัดอิสรภาพอย่างโทษจำคุก โดยมีเหตุผลในการใช้โทษจำคุกที่ว่า “ถ้าการจำคุก มิได้ช่วยแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสียอะไรของผู้กระทำความผิดได้ จะไม่ส่งเขาเข้าสู่การรับโทษจำคุก” เพราะให้ผลเสียมากกว่าผลดี นอกจากนั้น ยังมีผลกระทบต่อสังคมมากในอนาคต

โทษปรับ แนวคิดการใช้โทษปรับ โทษปรับเป็นโทษหลักที่ปรากฏในฐานความผิดต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายอาญาก่อนข้างมาก โดยเฉพาะประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 ก็มีการกำหนดโทษปรับไว้สำหรับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการไว้ จึงเป็นโทษที่สำคัญชนิดหนึ่งมุ่งประสงค์ถึงผลกระทบต่อฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด

ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยเราเป็นโทษปรับในรูปแบบของจำนวนเงินเป็นจำนวนใดจำนวนหนึ่ง ในทางการบังคับใช้จึงไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเท่าที่ควร กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมไม่มีผลกระทบในทางการเงินต่อการปรับของภาครัฐทำให้การบังคับโทษปรับไม่มีผลในเชิงบังคับโทษ แต่จะมีผลเฉพาะผู้ถูกบังคับโทษปรับที่มีฐานะยากจนเท่านั้น เนื่องจากบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โทษปรับเป็นจำนวนเงินจึงกระทบต่อบุคคลไม่เท่าเทียมกัน

นอกจากนั้นหากพิจารณาในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมในกรณีพนักงานสอบสวนกระทำความผิดเรียก รับ เงิน นั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 กำหนดให้ลงโทษปรับ 2,000 – 40,000 บาท ซึ่งถือว่าปรับน้อยมาก อัตราโทษปรับที่ใช้อยู่นี้กำหนดไว้นานมาแล้วกว่า 50 ปีมาแล้ว ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปมากค่าครองชีพสูงขึ้นมาก การใช้อัตราค่าปรับของเดิมจึงไม่มีความเหมาะสม

ศาสตราจารย์ คณิต ฒ นคร อธิบายในเรื่องนี้ว่า “จากข้อบกพร่องของโทษปรับเป็นจำนวนเงินดังกล่าว นักนิติศาสตร์สแกนดิเนเวียจึงได้เสนอโทษปรับลักษณะใหม่ที่เรียกว่า Day-fine ขึ้นมาใช้แทน โทษปรับ Day-fine อาจเรียกว่า “โทษปรับที่กำหนดวันกักขังและกำหนดค่าปรับ” โทษปรับดังกล่าวนี้ไม่ใช่โทษปรับรายวัน แต่เป็นการกำหนดค่าปรับโดยคำนวณจากรายได้ของผู้กระทำความผิดและกำหนดวันที่จะต้องถูกกักขังหากไม่ชำระค่าปรับ “โทษปรับที่กำหนดวันกักขังและกำหนดค่าปรับ” หรือ Day-fine จึงเป็นโทษปรับที่มีผลต่อบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และโทษปรับดังกล่าวนี้ในปัจจุบันได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ออสเตรีย เดนมาร์ก เป็นต้น”

ประเภทของโทษปรับ วิธีการลงโทษปรับแต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ส่งผลให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจแก่ผู้กระทำความผิดมากน้อยเพียงใด และก่อให้เกิดความรู้สึกเข็ดหลาบแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่

1. การลงโทษปรับตามอัตราขั้นสูงสุด ต่ำสุด ที่มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาไทย เป็นการกำหนดอัตราโทษปรับที่แน่นอน (Fixed Sum) กล่าวคือ จะปรับได้ไม่ต่ำกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด และต้องไม่เกิดอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยการกำหนดช่วงของค่าปรับดังกล่าว เปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจ ซึ่งศาลจะต้องกำหนดอัตราโทษปรับดังกล่าวเพื่อให้ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล

2. การลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ ที่จะได้รับการลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่จะได้รับ ได้แก่ การเพิ่มอัตราส่วนโทษของโทษปรับที่มีอยู่เดิมเป็นสองเท่า สามเท่า หรือมากกว่านั้น โดยมักจะพบได้มาในความผิดบางประเภท ตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่มุ่งคุ้มครองเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โทษปรับมีความสอดคล้องกับปริมาณความเสียหายทางเศรษฐกิจที่สังคมได้รับจากการกระทำความผิด และถือเป็นการลงโทษที่สาสม และทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ

3. การลงโทษปรับตลอดเวลาที่กระทำความผิดการใช้ในลักษณะความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำฝ่าฝืนกฎหมายเป็นระยะเวลาต่อเนื่องกัน และการลงโทษปรับตลอดเวลาที่กระทำความผิด ถือเป็นการลงโทษที่รุนแรงให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับการอุตสาหกรรม ความผิดเกี่ยวกับผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับสาธารณสุข ความผิดเกี่ยวกับการโฆษณา เป็นต้น

4. โทษปรับที่สอดคล้องกับสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด โทษปรับที่สอดคล้องกับสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด ได้แก่ โทษปรับที่กำหนดให้สอดคล้องกับรายได้ต่อวันของผู้กระทำความผิด หรือสอดคล้องกับสถานะทางการเงินในปัจจุบันของผู้กระทำความผิดผู้ใดมีฐานะทางเศรษฐกิจมากจะต้องถูกปรับมาก ผู้ใดมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็จะถูกปรับน้อย

จากการศึกษานี้ สำหรับการลงโทษปรับในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนที่กระทำความผิดโดยการเรียกรับ เงิน นั้นหากพิจารณาว่าการลงโทษปรับอันมีผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว การลงโทษปรับโดย การลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่จะได้รับการลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่จะได้รับ ได้แก่ การเพิ่มอัตราส่วนโทษของโทษปรับที่มีอยู่เดิมเป็นสองเท่า สามเท่า หรือมากกว่านั้นโดยมักจะพบได้มาในความผิดบางประเภท ตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่มุ่งคุ้มครองเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โทษปรับมีความสอดคล้องกับปริมาณความเสียหายทางเศรษฐกิจที่สังคมได้รับจากการกระทำความผิด และถือเป็นการลงโทษที่สาสม และทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ เพราะถือได้ว่าการกระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่นั้นนอกจากมีผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมแล้วยังสร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจด้วยการลงโทษปรับเป็นจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับหรือจะได้รับ จะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดก็ต้องคิดก่อนว่าหากถูกจับได้ว่ากระทำความผิด เงินที่ทุจริตมาก็จะโดนบังคับโทษปรับ ซึ่งอาจจะเท่าหรือมากกว่าเงินทุจริตที่ได้รับมานั้น และต้องถูกจำคุกด้วย ซึ่งการลงโทษที่มีผลทางเศรษฐกิจนั้นผู้กระทำอาจจะกลัวมากกว่าลงโทษประหารชีวิต

ซึ่งการลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับหรือจะได้รับ มาตรการนี้เป็นไปตามหลัก (Individualization of Punishment) กล่าวคือ การลงโทษจะต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป เพราะหากการทุจริตเรียกรับ เงินมาก ก็จะโดนบังคับโทษปรับในอัตราสูงเพิ่มตามไปด้วย

ในประเด็นต่อไปที่จะกล่าวถึงภารกิจของกฎหมายอาญา คือในการศึกษาประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 อันเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดในการยุติธรรม เห็นว่า มาตรา 201 นี้เป็นกฎหมายที่มีภารกิจดังวิเคราะห์ได้กล่าวคือ

เป็นบทกฎหมายอาญาที่มีภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม มนุษย์ไม่อาจอยู่ได้โดยลำพังตนเอง และโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน เมื่อมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันย่อมต้องมีการกระทบกระทั่งกัน กฎหมายอาญาในฐานะเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

การใช้กฎหมายอาญามาตรา 201 เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสังคม ซึ่งเป็นการบัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมให้ต้องกระทำการตามอำนาจเท่าที่จำเป็น เพราะหากมีการบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นใช้อย่างพร่ำเพรื่อแล้ว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบกระเทือนจนเกินความจำเป็น การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมถือเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ “จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 มีภารกิจในการปราบปรามและการป้องกันการกระทำความผิดกฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองสังคมสองทาง คือ ในทางปราบปรามและในทางป้องกัน

เมื่อการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมเกิดขึ้นก็จะต้องใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้นกล่าวคือเป็นมาตรการในการนำตัวพนักงานสอบสวนที่กระทำความผิดมาตรา 201 มาลงโทษ และการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดยังเป็นการกระทำเพื่อป้องกันมิให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นในอนาคตด้วย กล่าวคือ การบังคับโทษทางอาญาที่เด็ดขาดลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่าง จึงทำให้ภารกิจในการคุ้มครองสังคมของกฎหมายอาญาทั้งสองประการบรรลุผล นั่นคือภารกิจของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 การลงโทษหรือการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดจะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความรู้สึกต่อทั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลทั่วไป กล่าวคือต้องกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำของเขานั้นคือการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน ที่เรียก รับ เงิน นั้นเป็นการทุจริตที่สังคมรังเกียจ สังคมไม่ยอมรับพฤติกรรมนี้ และในขณะเดียวกันก็ต้องกระทำเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปด้วยว่าถ้ามีการกระทำนั้นเกิดขึ้นอีกก็จะต้องมีการลงโทษเช่นเดียวกัน

ภารกิจต่อไปของกฎหมายอาญาคือภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมาย เรื่องคุณธรรมทางกฎหมาย ไม่ใช่เรื่องใหม่ในทางกฎหมายในกฎหมายของไทยเรา โดยคุณธรรมทางกฎหมาย ที่กฎหมายยอมรับเข้าไว้นั้น อาจเป็น คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล หรือคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม เช่น ความบริสุทธิ์สะอาดแห่งอำนาจรัฐหรือความบริสุทธิ์สะอาดของตำแหน่ง ในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เป็นต้น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 จึงเป็นบทกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม

บทบัญญัติกฎหมายอาญาของความผิดฐานต่าง ๆ เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครอง “คุณธรรมทางกฎหมาย” อันใดอันหนึ่งหรือหลายอัน กฎหมายอาญาจึงมีภารกิจที่จะต้องคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมาย ไม่ให้เป็นอันตรายหรือไม่ให้ถูกคุกคามให้ตกอยู่ในอันตราย

ดังกล่าวนมาแล้วว่าปทัสฐานในทางอาญาวางหลักการอยู่บน “คุณค่าพื้นฐาน” การยอมรับเอา “คุณค่าพื้นฐาน” ต่าง ๆ เข้าไว้ในกฎหมายอาญาเป็นการยอมรับที่มีความหนักแน่นและจริงจัง อย่างไรก็ตาม กฎหมายอาญาก็มิได้เกี่ยวข้องในทาง “คุณค่า” เฉพาะกับการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องในทาง “คุณค่า” ไปถึง “คุณภาพของการกระทำ” ของมนุษย์ในขณะเดียวกันอีกด้วย ดังนั้น การกระทำที่เป็น “ความผิดอาญา” จึงนอกจากจะเป็นการกระทำที่ละเมิด คุณธรรมทางกฎหมาย แล้วยังเป็นการกระทำที่ผิดหน้าที่ในขณะเดียวกันด้วย กล่าวคือการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมนอกจากเป็นการละเมิดคุณธรรมทางกฎหมายแล้วยังเป็นการกระทำความผิดหน้าที่นั่นคือผิดหน้าที่อันชอบด้วยกฎหมาย

สรุปว่าการลงโทษประหารชีวิตนั้นแม้จะตัดผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมเด็ดขาด แต่ผลก็คือ เป็นการทำลายหนึ่งชีวิตลงโดยไม่อาจจะประกันสังคมได้เลยว่าหากประหารให้ตายไปแล้วหนึ่งชีวิต จะไม่มีการกระทำความผิดทุจริตเกิดขึ้นอีก และหากนำโทษจำคุกมาใช้ ซึ่งหากจำคุกไว้โดยการกำหนดระยะเวลาการถูกจำคุก โทษจำคุกเป็นโทษที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะทำให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นคนดี ฉะนั้นการวางโทษขึ้นดำน้อยมากจึงไม่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีวิทยา และไม่อาจแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนได้ อาจจะสร้างผลเสียต่อพฤติกรรมภายหลังพ้นโทษจำคุกได้ แต่หากใช้โทษจำคุกตลอดชีวิตสำหรับการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน ต้องเป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจริง ๆ ตลอดไป ไม่มีการพักโทษ ลดโทษ เพราะหากมีการพักโทษ ลดโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน ก็เป็นการไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งตัดโอกาสการทำความผิดอีกของบุคคลนั้นอย่างถาวร และหากลงโทษประกอบด้วยการบังคับโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับหรือจะได้รับผู้กระทำความผิดที่ทุจริตเรียกเงินมานั้นก็จะไม่ได้ใช้หรือหาความสุขจากเงินที่ทุจริตมาได้เพราะจะต้องโดนบังคับโทษปรับ โดยเงินค่าปรับนั้นก็จะตกได้แก่แผ่นดินไป และควรคำนึงว่าการลงโทษนั้นต้องสอดคล้องกับภารกิจของกฎหมายอาญาในการคุ้มครองสังคมสองทาง คือ ในทางปราบปรามและในทางป้องกัน รวมถึงกฎหมายนี้ที่มีบทลงโทษก็เพื่อคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งก็คือมุ่งคุ้มครองความบริสุทธิ์สะอาดแห่งอำนาจรัฐหรือความบริสุทธิ์สะอาดแห่งตำแหน่งในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เป็นสำคัญ

4.3 วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ สามารถสรุปออกมาเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปมาตรการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

กฎหมายไทย	อนุสัญญา สหประชาชาติ ว่าด้วยการต่อต้าน การทุจริต ค.ศ. 2003	กฎหมายญี่ปุ่น	กฎหมายสิงคโปร์
- ประหารชีวิต - จำคุกตลอดชีวิต - จำคุก 5-20 ปี - ริบทรัพย์	- ลงโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี - อาัยทรัพย์ และริบทรัพย์	- จำคุก 6 เดือน – 7 ปี - ยึดทรัพย์ที่ได้มาจาก กการกระทำผิด	- จำคุกไม่เกิน 5 ปี - ปรับ 1 แสน ดอลลาร์สิงคโปร์
* ไทยลงโทษจำคุก อัตราที่ต่ำ และลงโทษ ปรับอัตราต่ำ		* เน้นลงโทษจำคุก อัตราสูงสุด และ ยึดทรัพย์	* เน้นลงโทษจำคุก และปรับอัตราสูงสุด

พบว่า การกระทำความผิดต่อหน้าที่ในการยุติธรรมนั้นถือเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่ง ที่สร้างผลกระทบให้เกิดปัญหาในสังคม การกำหนดบทลงโทษทางอาญาจึงเป็น แนวทางการลงโทษเพื่อป้องกันการกระทำความผิดตามทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกัน

เพราะมาตรการลงโทษทางกฎหมาย บทลงโทษทางอาญาในการต่อต้านการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ต้องเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการที่จะช่วยยับยั้งการกระทำความผิดได้

ในทัศนะของผู้ศึกษามองว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เกิดขึ้นเพราะความละโมภความต้องการทรัพย์สินเงินทองเพื่อให้ชีวิตของตนเองสะดวกสบาย โดยลืมไปว่าการทำหน้าที่พนักงานสอบสวนนั้น เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ตามภาระหน้าที่

ของงานไม่ใช่เพื่อให้ร้ายเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อการอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นในสังคม การลงโทษโดยใช้แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีสำนึกในการกระทำที่ผิดไปแล้ว หากลงโทษจำคุกไป ถูกจำไว้ในเรือนจำชั่วระยะเวลาหนึ่งเมื่อพ้นโทษออกมา ก็สามารถออกมาใช้เงิน ทรัพย์สินที่กระทำทุจริตไว้อย่างสบายมาตรการริบทรัพย์สินจึงเป็นอีก มาตรการหนึ่ง ที่ควรนำมาใช้ร่วมด้วย

ในการจะนำโทษประหารชีวิตมาใช้บังคับตามที่มีบัญญัติไว้ในบทกฎหมายแล้วนั้น นอกจากจะต้องหามาตรการลงโทษทางกฎหมายที่ดีแล้ว การแก้ไขปัญหาคriminal ต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนกระบวนการยุติธรรมควมมีวิธีการแก้ไขปัญหาคriminal เพื่อป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนมีโอกาสในการกระทำความผิด เช่น การนำอำนาจของพนักงาน อัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนความผิดอาญาเป็นการถ่วงดุลอำนาจระหว่าง 2 องค์การที่ทำ หน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

ในการจะกำหนดโทษเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น เหตุผลการลงโทษว่าจะลงโทษ เพียงใด ต้องเป็นการลงโทษที่สมเหตุสมผลอันมีผลเพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดสำนึก ความผิดที่ได้กระทำลงไปและจะกลับไปกลับไปกระทำความผิดให้เป็นปัญหาสังคมอีก

จากการศึกษาพบว่าบทลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติเฉพาะใช้ บังคับโดยตรงแก่พนักงานสอบสวนซึ่งกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมสำหรับ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม บทกฎหมายของไทยมีการกำหนดโทษไว้ คือ ปรับ จำคุก ในโทษจำคุก ต่ำสุดคือจำคุก 5 ปี โทษจำคุกสูงสุดคือตลอดชีวิต และประหารชีวิต เป็นโทษสูงสุด

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558

มาตรา 13 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 123/2 มาตรา 123/3 มาตรา 123/4 มาตรา 123/5 มาตรา 123/6 มาตรา 123/7 และมาตรา 123/8 แห่งพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

มาตรา 123/2 ผู้ใดเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ เจ้าของหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ หรือเจ้าหน้าที่ของ องค์การระหว่างประเทศ เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือ ผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือ มิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่ง แสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต

ซึ่งหากเปรียบเทียบกับบทลงโทษของกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่

ประเทศญี่ปุ่น มีการกำหนดบทลงโทษไว้ คือ ลงโทษจำคุกไม่เกิน 5 หรือ 7 ปี ไม่มีโทษปรับ

สิงคโปร์มีการกำหนดบทลงโทษไว้ คือ ลงโทษตาม พระราชบัญญัติป้องกันการทุจริต ลงโทษ ปรับ 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ จำคุกไม่เกิน 5 ปี ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ไม่มีโทษปรับ

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต 2003 มีการกำหนดบทลงโทษไว้ คือ การลงโทษสำหรับความผิดการกระทำทุจริต ลงโทษ จำคุกไม่เกิน 10 ปี

หากเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 ของกฎหมายไทย ได้กำหนดบทลงโทษไว้ คือ โทษปรับ โทษจำคุก โทษประหารชีวิต ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำหนดบทลงโทษสูงสุดคือประหารชีวิต แต่ประเทศไทยยังไม่เคยใช้บทลงโทษประหารชีวิตเลยในกรณีการกระทำความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201

“อัตราโทษจำคุก” ที่ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการคอร์รัปชันซึ่งในอนุสัญญากำหนดไว้ 10 ปี ในประเด็นนี้ อัตราโทษตามกฎหมายไทยที่บัญญัติไว้สำหรับผู้กระทำความผิดนั้นกำหนดไว้สูงกว่าที่อนุสัญญากำหนดเป็นอย่างมาก แม้แต่นักกฎหมายไทยหลาย ๆ คน อาจลืมไปแล้วว่า ข้อหาเจ้าพนักงานรับสินบนนั้นมิโทษสูงสุดถึงขั้น “จำคุกตลอดชีวิต” และ “ประหารชีวิต” ซึ่งโทษในอัตราดังกล่าวนี้มีการกำหนดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 แล้ว แต่ไม่เคยถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติแต่อย่างใด ดังนั้น อัตราโทษสำหรับการกระทำผิดนี้

วิเคราะห์โทษปรับ ในประเด็นการลงโทษโดยการใช้โทษปรับ ซึ่งจะเป็นโทษที่บังคับต่อฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด หากดูจากกฎหมายของต่างประเทศจะพบว่ามีกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ ที่มีการลงโทษปรับ เช่นเดียวกันกับประเทศไทย แต่โทษปรับสำหรับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม สิงคโปร์ลงโทษปรับที่มีอัตราสูง คือ ปรับสูงถึง 100,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือเปรียบเทียบกับเงินไทย ได้ประมาณ 3,500,000 หากเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยแล้ว ลงโทษปรับขั้นต่ำ 2,000 บาท สูงสุด 40,000 บาท การลงโทษปรับในอัตราที่ต่ำเช่นนี้อาจจะไม่กระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด เพราะหากผู้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เรียกรับสินบนเป็นจำนวนมาก การปรับเงินเพียง 2,000 - 40,000 บาท อาจจะไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวบทลงโทษของกฎหมายได้เลย

ทั้งนี้ เห็นได้ว่าในประเทศญี่ปุ่น ประเทศสิงคโปร์ เป็นประเทศที่สามารถจัดการกับการกระทำความผิดทุจริตต่อหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในบทลงโทษตามกฎหมายของแต่ละประเทศใช้เพียงโทษจำคุก และโทษปรับ ไม่ได้มีการลงโทษประหารชีวิตเลย ย่อมแสดงว่าการ

ลงโทษที่รุนแรงมากอย่างโทษประหารชีวิต การจัดการกับปัญหาทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ที่สามารถจัดการในเชิงป้องกันและปราบปรามอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าประเทศของเราได้กำหนดไว้สูงกว่ามาตรฐานสากลแล้ว แต่ประเด็นที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นคือ แม้กฎหมายกำหนดให้อำนาจดุลยพินิจในการลงโทษจำคุกในข้อหาดังกล่าวไว้ตั้งแต่ 5 ปีไปจนถึงโทษประหารชีวิต แต่ในความเป็นจริงนั้น การใช้บังคับบทลงโทษนี้ถูกนำมาใช้จริงหรือไม่จะเห็นได้ว่าคดีใหญ่ ๆ ระดับประเทศที่เกิดการทุจริตและอยู่ในความสนใจของประชาชนนั้น แม้จะมีการริบทรัพย์และการลงโทษ โดยส่วนใหญ่โทษจำคุกที่นำมาใช้ แม้เราจะกำหนดไว้สูงกว่ามาตรฐานสากลมาก แต่ในทางปฏิบัติหลายต่อหลายคดี เราจะได้ยินว่าผู้กระทำความผิดอาจถูกลงโทษจำคุกเพียงแค่ 2 ปีเท่านั้น ทั้งที่การกระทำผิดนั้นก่อความเสียหายให้กับประเทศอย่างใหญ่หลวง และด้วยการกำหนดโทษในลักษณะดังกล่าว จึงยังทำให้พบเห็นการคอร์รัปชันอยู่ในทุกระดับชั้นของสังคมไทย

ทั้งนี้ จากการศึกษาที่พบว่าการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 นี้เห็นว่าเป็นการกระทำความผิดที่มีเจตนาพิเศษในการกระทำความผิดกล่าวคือ ผู้กระทำมีเจตนาโดยทุจริตเพื่อเรียกรับ รับ สินบน แสดงว่าการกระทำมีเจตนามุ่งต่อทรัพย์สิน ดังนั้นหากการลงโทษผู้กระทำความผิดเน้นที่การลงโทษโดยการปรับหรือยึดทรัพย์ ดังเช่นมาตรการลงโทษทางอาญาของกฎหมายต่างประเทศ ที่เน้นลงโทษโดยการปรับและยึดทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำผิดนั้นด้วย เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสได้ใช้ทรัพย์สินเงินทองที่ได้มาจากการกระทำความผิด เป็นการตัดโอกาสใช้เงินที่ทุจริตมานั้นคือ หากได้เงินมาแต่ไม่ได้ใช้และยังถูกลงโทษจำคุกด้วยแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องพิจารณาว่าการกระทำผิดนั้นมีความเสี่ยงสูงที่จะหมดอนาคตในหน้าที่ราชการและหมดโอกาสใช้เงินที่ได้มาจากการทุจริต

บทที่ 5

บทสรุปข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1.1 จากการศึกษาปัญหาการกระทำคามผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนนั้น พบว่า สถานการณ์ในปัจจุบันยังคงมีการกระทำคามผิดเพิ่มขึ้น ซึ่งการกระทำคามผิดของพนักงานสอบสวนนั้น มีสาเหตุเกิดจากการที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญาในการสอบสวนผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำคามผิดอาญา โดยตามกฎหมายไทยได้แบ่งแยกการสอบสวนออกมาจากการฟ้องคดี นั่นคือการทำงานของพนักงานสอบสวนจะทำได้เพียงองค์กรเดียว ไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกันกับองค์กรอื่น อีกทั้งในระบบสังคมไทยเป็นสังคมที่นิยมระบบอุปถัมภ์และระบบทุนนิยม เมื่อเกิดคดีขึ้นผู้กระทำคามผิดก็มักจะใช้เงินเป็นเครื่องมือซื้อความบริสุทธิ์ให้กับตนเองโดยการจ่ายเงินให้พนักงานสอบสวน หรือแม้แตพนักงานสอบสวนเอง ก็จะมีลีลาชั้นเชิง ดึงเรื่องประวิงการสอบสวนคดีให้ช้า เพื่อให้เกิดระยะเวลาในการเรียกรับเงิน ต่อรองจำนวนเงินที่เรียกรับ

จากการศึกษายังพบว่า ในการกระทำคามผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนนั้น เมื่อเกิดการกระทำคามผิดขึ้นส่วนน้อยที่จะถูกดำเนินคดีในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 หากถูกดำเนินคดีในความผิดตามมาตรานี้ เมื่อศาลตัดสินโทษแล้วผู้กระทำคามผิดก็จะได้รับโทษจำคุกที่เบา ยังไม่เคยปรากฏว่ามีการจำคุกพนักงานสอบสวนที่กระทำคามผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 ให้ลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือ ประหารชีวิต

5.2.2 จากการศึกษาบทลงโทษในความผิดฐานเป็นพนักงานสอบสวนกระทำคามผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมนั้น ซึ่งเป็นการศึกษาในกฎหมายสารบัญญัตินั้น พบว่ากฎหมายของประเทศไทยนั้นยังคงมีบทลงโทษสำหรับการกระทำคามผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 ที่สูง กล่าวคือ โทษประหารชีวิต แม้แต่ในการลงโทษจำคุกประเทศไทยก็มีบทบัญญัติอัตราโทษจำคุกสูงกว่าประเทศอื่น กล่าวคือ ประเทศไทยให้จำคุกตลอดชีวิต

แม้ว่าประเทศไทยจะมีการกำหนดอัตราโทษที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมไว้สูงก็ตาม ในทางปฏิบัติจริง ศาลก็มักจะใช้ดุลยพินิจลงโทษในอัตราโทษที่เบา ซึ่งเป็นสาเหตุให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวบทลงโทษของกฎหมาย จึงเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขบทกฎหมาย กล่าวคือ

มาตรา 201 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต

หากพิจารณาประกอบกับการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ นโยบายทางอาญาของต่างประเทศมักจะส่งเสริมให้ใช้โทษทางทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินมากขึ้น ตลอดทั้งโทษทางเลือกอื่น ๆ ที่มีใช้การจำกัดอิสรภาพอย่างโทษจำคุก โดยมีเหตุผลในการใช้โทษจำคุกที่ว่า “ถ้าการจำคุกมิได้ช่วยแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสียอะไรของผู้กระทำความผิดได้และไม่สามารถปกป้องคุ้มครองสังคมได้ จะไม่ส่งเขาเข้าสู่การรับโทษจำคุก” เพราะให้ผลเสียมากกว่าผลดี นอกจากนั้น ยังมีผลกระทบต่อสังคมมากในอนาคต

กฎหมายของต่างประเทศที่ศึกษาไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต 2003 กฎหมายประเทศญี่ปุ่น กฎหมายประเทศสิงคโปร์ ไม่มีการลงโทษประหารชีวิตและไม่ลงโทษจำคุกตลอดชีวิต นั่นเพราะการลงโทษถึงประหารชีวิต ไม่อาจป้องกันหรือปราบปรามการกระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทลงโทษที่หนักเป็นเพียงการตัดตัวผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมแต่ไม่อาจหยุดการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นใหม่ได้ จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศกฎหมายที่ได้ศึกษามานั้น บทลงโทษจะเน้นการลงโทษปรับในอัตราสูง และบางประเทศมีการยึดทรัพย์ นั่นหมายความว่า เป็นการลงโทษ โดยมุ่งที่จะให้มีผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจการเงินของผู้กระทำความผิด เพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมโดยการเรียกรับสินบน ไม่มีโอกาสได้ใช้เงินหาความสุขสบายภายหลังจากกระทำความผิด เพราะการกระทำความผิดเรียกรับสินบนนั้น นอกจากความผิดครบองค์ประกอบภายนอกภายในแล้ว ยังมีเจตนาพิเศษนั่นคือ โดยทุจริต ซึ่งโดยทุจริตนั้นผู้กระทำความผิดเพื่อหวังที่จะได้รับเงินและทรัพย์สิน เจตนาให้ตนเองมีฐานะทางเศรษฐกิจสถานะทางการเงินดีขึ้น มีความสุขสบายโดยการทุจริต อันเป็นบทลงโทษที่ลักษณะเป็นการข่มขู่ด้วยในตัว

คนส่วนใหญ่ในสังคมอาจจะชอบใจหรือพอใจที่มีโทษแรงขึ้นเพราะเข้าใจไปว่ายังโทษแรงคนจะยิ่งเกรงกลัว การกระทำผิดก็ย่อมจะน้อยลง แต่ในความเป็นจริงแล้วประเทศต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านสิทธิมนุษยชน โดยมีแต่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตกันทั้งนั้น เพราะเราไม่สามารถยืนยันได้ว่ากระบวนการเอาตัวคนผิดมาลงโทษจะบริสุทธิ์ยุติธรรม 100 เปอร์เซ็นต์ และโทษประหารชีวิตเป็นการลงโทษที่โหดร้ายทารุณและไร้มนุษยธรรม แต่ของเรากลับถดถอยหรือมีพัฒนาการไปในทางตรงกันข้าม

เห็นด้วยว่า ผู้ทุจริต กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามมาตรา 201 แห่งประมวลกฎหมายอาญาต้องถูกลงโทษ แต่ไม่ใช่ลงโทษด้วยการประหารชีวิต เพราะไม่เข้ากับหลักว่าด้วยสัดส่วนของโทษกับความผิด เพราะกระบวนการเรื่องการทุจริตประพฤติดีชอบ ไม่ได้มีแค่กระบวนการลงโทษทางอาญาหรือความผิดทางอาญาเพียงอย่างเดียว มีประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สังคมวิทยา ประเด็นแรงจูงใจ ประเด็นเรื่องกฎระเบียบซึ่งไม่รอบคอบ กระบวนการตรวจสอบที่ไม่ได้ผล หรือมีข้อบกพร่อง จึงต้องบูรณาการทั้งระบบ

ปกติแล้วการลงโทษตามหลักอาญาวิทยาต้องมีการลงโทษเพื่อให้เกิดการแก้ไขฟื้นฟู ไม่ใช่เป็นการ แก้แค้นทดแทน ไม่มีบทพิสูจน์ใด ๆ เลยว่าการลงโทษประหารชีวิตจะเป็นการป้องกันหรือป้องปรามไม่ให้คนทำความผิด อีกทั้งมีการวิจัยเชิงวิชาการรองรับมากมายว่า หลาย ๆ ประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว สถิติอาชญากรรมก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อมูลที่สนับสนุนความเห็นที่ว่าโทษประหารชีวิตไม่ช่วยในการป้องปรามการทุจริตคอร์รัปชันดีขึ้นอีกข้อมูลหนึ่งก็คือดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันประจำปี 2014 ขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ซึ่งประเทศที่มีภาพลักษณ์ดีลำดับต้น ๆ เช่น นิวซีแลนด์ ฟินแลนด์ สวีเดน และนอร์เวย์ (อันดับ 2-5 ส่วนไทยเราอยู่ในลำดับที่ 85) นอกจากจะไม่นำโทษประหารชีวิตมาใช้กับคดีทุจริตแล้ว ยังยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตในทุกกรณีอีกด้วย ส่วนเดนมาร์กที่อยู่ในลำดับที่ 1 นั้น ไม่มีการลงโทษประหารชีวิตอย่างเด็ดขาดมาตั้งแต่ปี 1950 แล้ว

ในทางกลับกันประเทศที่มีการใช้โทษประหารชีวิตในคดีทุจริตกลับมีคะแนนความโปร่งใสน้อยอยู่ในลำดับที่ไม่ดีเลย เช่น จีนอยู่ในลำดับที่ 100, อินโดนีเซียอยู่ในลำดับที่ 107 อิหร่านอยู่ในลำดับที่ 136 ฯลฯ ฉะนั้น การอ้างโทษประหารชีวิตว่าจะช่วยป้องกันและกำจัดการทุจริตคอร์รัปชันจึงฟังไม่ขึ้น

ที่สำคัญก็คือในประเด็นนี้ไม่มีเนื้อหาของบทบัญญัติใดในอนุสัญญาของสหประชาชาติฯ ฉบับนี้ที่กล่าวถึงการกำหนดให้มีโทษประหารชีวิตเลยแม้แต่ข้อความเดียว

ส่วนในประเด็นการรับทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 34 นั้น ซึ่งถือเป็นมาตรการทางกฎหมายที่บังคับให้ศาลต้องมีคำสั่งริบคดีขาด ดังนั้นในการรับทรัพย์ที่พนักงานสอบสวนได้มาโดยการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 จึงควรนำบทบัญญัติมาใช้พร้อมด้วยทันทีซึ่งเป็นการบังคับให้เป็นหน้าที่ศาลให้ต้องปฏิบัติ เพราะอย่างเช่น ตัวอย่างในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 931/2532 ศาลลงโทษเฉพาะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 ไม่ได้สั่งให้รับทรัพย์ด้วย แสดงว่าในทางปฏิบัติ ศาลท่านก็ยังไม่มีคำสั่งให้รับทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามมาตรานี้

ซึ่งการเสนอแก้ไขบทกฎหมายควรแก้ไขเป็นดังนี้คือ

ผลจากการศึกษาจึงเสนอให้เปลี่ยนโทษปรับ เป็น ปรับเป็นจำนวน เท่า ของมูลค่าทรัพย์สินหรือประโยชน์ อันคำนวณเป็นจำนวนเงินได้ จำนวนเท่าที่จะกำหนดนั้น จะเป็น 10, 20, 50, 100 เท่าหรือมากกว่านั้นหรือกำหนดจำนวนเงินค่าปรับให้สูงกว่ากฎหมายในปัจจุบัน เช่น กำหนดโทษปรับ 500,000 – 1,000,000 บาท ควรอยู่ที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะอภิปรายเสนอแนะกันในการกำหนดบทลงโทษในกฎหมายต่อไป

และในส่วนโทษจำคุกนั้น เห็นว่าควรแก้ไขให้เป็นอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น เป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตจริง เป็นการจำกัดอิสรภาพไว้ตลอดไป ไม่มีการพักโทษ ลดโทษ เพราะหากมีการพักโทษ ลดโทษ ในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษคือการตัดผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคม แต่ไม่ใช้การกำจัดออกไปโดยการประหารชีวิต และเห็นควรว่าควรยกเลิกการบังคับใช้โทษประหารชีวิต เพราะการลงโทษประหารยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทีต้นเหตุ เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุมากกว่า ซึ่งโทษประหารอาจจะมิใช่เพียงเพื่อข่มขู่ให้เกรงกลัวกฎหมายเท่านั้น โทษประหารชีวิตจึงมิใช่ทางออกของปัญหาการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ

มาตรา 201 ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการ หรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษ จำคุกตลอดชีวิต และปรับเป็นจำนวน 10 20 50 100 เท่าของมูลค่าทรัพย์สินหรือประโยชน์ อันคำนวณเป็นจำนวนเงินได้ หรือปรับ 500,000 – 1,000,000 บาท

ให้ศาลมีคำสั่งยึดทรัพย์จากการกระทำความผิดนี้ตามมาตรา 34 แห่งกฎหมายนี้ด้วย

5.3.3 จากการศึกษาที่พบว่า แม้ว่าจะมีกฎหมายสารบัญญัติที่ดีอย่างไร การแก้ไขกฎหมายให้มีบทลงโทษที่เหมาะสมอย่างไรก็ไม่อาจจะแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมของพนักงานสอบสวนไม่ได้ผลสมบูรณ์ หากจะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายวิธีสบัญญัติด้วยบางส่วน เพื่อให้การทำงานในกระบวนการยุติธรรมมีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจหน้าที่ของกันและกัน ซึ่งในด้านกฎหมายวิธีสบัญญัตินั้นในการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนควรให้อำนาจพนักงานอัยการในการร่วมสอบสวนด้วย โดยมีข้อสนับสนุนดังต่อไปนี้

ในทุกระบบและทุกสกุลกฎหมายหลักของโลกต่างก็ยอมรับใน “หลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ” ที่มีอาจให้องค์กรหรือบุคคลใดเข้าแทรกแซงใช้อิทธิพลเหนือดุลพินิจในการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการได้ และหลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนั้น ก็เป็นที่ยอมรับและเห็นว่า มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยด้วย

มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอื่น ๆ ทั่วไป ที่การสอบสวนคดีอาญานั้น จำเป็นที่พนักงานอัยการจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนด้วยเสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานบุคคลต่าง ๆ ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้องรวดเร็วเป็นธรรม และมีมาตรฐานที่ชัดเจนตามลำดับ ทั้งนี้ ปรากฏตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปประเทศไทยตามลำดับ ดังนี้

ซึ่งในประเด็นนี้ท่านอรรถพล ใหญ่สว่างได้แสดงความเห็นไว้กล่าวคือ

“มาตรา 3 วรรคสองการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม

มาตรา 44 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้

... (5) ในคดีอาญาผู้เสียหายผู้ต้องหาจำเลยและพยานมีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้องรวดเร็วเป็นธรรมและมีมาตรฐานที่ชัดเจน ผู้ต้องหาและจำเลยมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางคดีจากทนายความซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเป็นหลัก เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติและรับทราบเหตุผลประกอบการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ...

มาตรา 220 การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมต้องเป็นไปโดยเที่ยงธรรมปราศจากอคติทั้งปวงตามหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมาย...

มาตรา 228 องค์กรอัยการมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามหลักนิติธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย...

ในการสอบสวนคดีอาญาที่สำคัญ ให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ...

สำนักงานอัยการสูงสุดมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 282 ให้มีการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมตามแนวทางดังต่อไปนี้

...(8)...ปรับปรุงระบบงานสอบสวนให้มีความเป็นอิสระแยกออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และให้พนักงานอัยการ ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอมีอำนาจสอบสวนร่วมกับหน่วยงานด้านการสอบสวนในกรณีที่ประชาชนร้องขอความเป็นธรรม...” บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ซึ่งผู้ศึกษาเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาและการยกระดับของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปประเทศไทยของคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องของการสอบสวนคดีอาญาที่สำคัญ ซึ่งจะกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน หรือในคดีอาญากรณีที่ประชาชนร้องขอความเป็นธรรม เช่น อาจจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ คดีที่เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยและเศรษฐกิจของประเทศ คดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ คดีที่ประชาชนร้องขอความเป็นธรรมต่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน หรือแม้กระทั่งคดีอาญาที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไปก็ได้

กล่าวคือ การร่วมสอบสวนของพนักงานอัยการในคดีอาญาที่สำคัญนี้ เป็นเพียงการให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการเข้าร่วมการสอบสวนคดีอาญาที่สำคัญโดยร่วมกับพนักงานสอบสวน ไม่ใช่ให้มีอำนาจการสอบสวนอิสระ ในลักษณะเป็นการผูกขาดไว้แก่พนักงานอัยการแต่อย่างใดไม่

ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติ ผู้เขียนยังเห็นว่าการให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการเข้าร่วมการสอบสวนคดีอาญาที่สำคัญ และสามารถให้คำแนะนำหรือมีคำสั่งในการสอบสวนแก่พนักงานสอบสวนได้นั้น จะส่งผลดีเพราะทำให้พนักงานอัยการที่เข้าร่วมการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนจะรับรู้และรับทราบ รวมทั้งได้เข้าใจถึงข้อเท็จจริงในคดี และสามารถแก้ไขปัญหหรือข้อสงสัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนได้สำเร็จและรวดเร็วเสียตั้งแต่ต้นตลอดจนทำให้ปัญหาความล่าช้าของขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนก็จะลดน้อยลงไป พยานหลักฐานที่เป็นเท็จหรือพยานหลักฐานที่เอบแฝงและปะปนมาด้วยความไม่สุจริตหรือไม่ตรงกับความจริง เช่น การสอบสวนพยานหลักฐานที่เน้นหนักหรือเข้าข้างไปในข้างใดข้างหนึ่งก็จะไม่มีเกิดขึ้น จึงส่งผลดีกับประชาชนและสังคมโดยถ้วนทั่ว ไม่ว่าจะตกอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา หรือพยานบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกกรณี ดังเช่น ในประเทศฝรั่งเศส ญี่ปุ่น

หรือเกาหลีใต้ ที่ให้พนักงานอัยการซึ่งมีหลักประกันความเป็นอิสระในการทำงาน ดังเช่น ศาลเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญาในทางใดทางหนึ่ง

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเห็นว่าบทบาทของพนักงานอัยการกับการสอบสวนร่วมในคดีอาญา ที่สำคัญกับพนักงานสอบสวนภายใต้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปประเทศไทยนั้น ควรที่จะมีการ ระดมสมอง พัฒนาศักยภาพและปรับปรุงเพิ่มเติมเทคนิคการสอบสวนของทั้งพนักงานอัยการและ พนักงานสอบสวน อาทิ โดยการจัดตั้งสถาบันการสอบสวนแห่งชาติขึ้นมาในสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ โดยไม่ต้องแยกงานการสอบสวนและพนักงานสอบสวน ออกมาจากสำนักงานตำรวจ แห่งชาติแต่อย่างใด เนื่องจากพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยทั่วไปนั้น ต่างเป็นผู้ที่มี ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และมีประสบการณ์ในการสืบสวนและสอบสวนงานคดีอาญา เป็นอย่างดีอยู่แล้ว โดยสถาบันการสอบสวนแห่งชาติดังกล่าวนี้ ควรเป็นศูนย์กลางแห่งความรู้ใน การฝึกอบรมทั้งทางปฏิบัติและทางวิชาการ จากผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและ ต่างประเทศ อาทิ จากทางนักวิชาการด้านกฎหมาย นักการเงินการธนาคาร นักเศรษฐศาสตร์ นักนิติวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางคอมพิวเตอร์ หรือบุคลากรผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานสอบสวนว่า สำหรับเทคนิค เทคโนโลยี หรือความรู้ในวิทยาการใหม่ ๆ หรือในทางนิติวิทยาศาสตร์ ในการนำ พยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนการสอบสวนคดีอาญาที่สำคัญดังกล่าวได้อย่างไร

อย่างไรก็ดี พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนก็ควรจะทำางรวมกันในลักษณะ บูรณาการการทำงาน เพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาที่สำคัญเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง มีความเที่ยงธรรม และมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ไม่ใช่ลักษณะของการมีทัศนคติว่าการเข้ามาสอบสวนร่วมของ พนักงานอัยการนั้น จะเป็นการเข้ามาตรวจสอบการทำงานหรือเป็นการเข้ามาเพื่อคานอำนาจกัน ระหว่างพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด

เช่นนี้ ก็จะตรงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปประเทศไทย โดยเป็นประโยชน์ ต่อการใช้ดุลพินิจให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและ การยกระดับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยอย่างสูงสุด เฉกเช่นมาตรฐาน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศในทางสากลทั่วไปอย่างแท้จริง